

NAZIF DOKLE

**GORANSKE NARODNE BALADE
BALLADA POPULLORE GORANE**

Titulli i librit
Naslov knjige

Ballada popullore gorane
Goranske narodne balade

Vizatimet
Ilustracije

Nga autori/Autor

Reçenca, përkthimi në boshnjakisht dhe korrektura
Recenzija, prevod na bosanski i korektura

Dr. Sadik IDRIZI

Faqosja:
Tehnička obrada

Amir JAKUPI

© Të gjitha të drejtat të rezervuara
Sva prava zaštićena

NAZIF DOKLE

**GORANSKE NARODNE BALADE
BALLADA POPULLORE GORANE**

Prizren, 2013.

Parathënie

1.

Brenda pasurisë të folklorit gojor të Gorës, vend të veçantë zenë balladat. Mbase, brenda dheut të viseve shqiptare, kjo krahinë mund të veçohet për

lulëzimin e kësaj gjinie të krijimtarisë folklorike ashtu sikundër zona Alpeve të Veriut për epikën legjendare. Edhe pse jemi para vlerave të dy universave të ndryshme të artit popullor, krahasimi mund të bëhet. Mënyrat e shprehjes artistike determinohen prej ligjësive të njëjta krijuese që rregullojnë shpalljen e vibrimeve të nënëdheshme të shpirtit të bijëve të Adamit pavarësisht vendit, kohës, gjuhës apo përkatësisë etnike.

Ky realitet artistik, nuk mund të preceptohet si i tillë duke e lexuar, shijuar e komentuar të fragmentuar, por vetëm të përmbledhur dhe të pasuruar sikundër mineralin mes procesit të zgjedhjes së lëndës së pasur e mënjanimin të lëndëve me përmbajtje të varfër apo sterile. Vetëm kështu ua kthejmë këtë begati krijuesve, bartësve të saj, brezave dhe të gjithë të interesuarëve. Vetëm kështu e dëshmojmë më të argumentuar atë. Vetëm kështu ua heqim mundësinë atyre që spekullojnë ditën për diell edhe mbi këtë aspekt të krijimtarisë popullore gorane. Duke iu shmangur polemikave pa berqet: “Jo pula, jo veza”, “Jo karamani, jo nusja”, na u duk më e udhës ta publikojmë atë duke u dhënë shansin të gjithëve të shkruajnë ç’ të duan e si të duan për të, por pa patur mundësinë ta johnojnë si ekzistencë.

Përkthimi shqip i kësaj lënde i shumëfishon këto dimensione, i identifikon më mirë zonat e diversiteteve, vanat dhe kapërceret e kalimeve e këmbimeve, ngushticat dhe terrenet solide për ndërtimin e urave, çaktivizimin e kurtheve tinzare, shkatërrimin e gardheve të izolimit, shpërndarjen e mjegullave të paragjyqimit, shuarjen e gacave të urrejtjes së pakuptimtë dhe orientimin e këtyre energjive në të mirë të prosperimit të Shqipërisë e Kosovës dhe marrdhënieve ndëretnike në Ballkan.

Publikimi, rritë krenarinë e banorëve të Gorës, kuptimin e vlerës reale të kontributit të tyre në pasurimin e kulturave të Shqipërisë, Kosovës e të gjithë Ballkanit. Përligj kërkesat dhe këmbënguljen e tyre për pranimin

dhe mbrojtjen e trashigimisë kulturore dhe gjuhës së tyre të nënës nga ana e shteteve shoqërive gjegjëse. I bën më të motivuar për t'u integruar brenda tyre si të barabartë mes të barabartëve, ku ka vend për të gjithë.

Prej këtyre shtysave jemi udhëhequr në hartimin e përmbledhjes që po i paraqesim lexuesit dhe opinionit shkencor. Në procesin e njohjes, studimit dhe identifikimit të lëndës folklorike jemi kujdesur të mos përjashtojmë apo nënëvlerësojmë asgjë nga ajo që është publikuar deri më tani, pa haruar se ende mund të ketë material të pambledhur në gjirin e bartësve të saj.

Gjatë përzgjedhjes, në përpjekjen tonë për të qenë sa më të saktë e shkencor, vëmendjen kryesore e kemi drejtuar në veçimin e balladave prej pjesës tjetër të krijimtarisë poetike popullore, përfshirjen e të gjithë

tematikës së trajtuar në to dhe klasifikimin sa më adekuat. Prej variantesh, kemi parapëlqyer më përfaqësuesin, më të strukturuarin poetikisht, më të qartën logjikisht dhe më të arrirën artistikisht, duke mos pretenduar se kemi qëlluar absolutisht në shenjë dhe se nuk ka hapsirë për diskutim. Për shkak të interesit që paraqesin në përmbajtjen e tyre dhe mëvetësisë ideoemocionale që bartin, balladat “Zabejnau Stojan, pobejnau” (*Filloi të ikte Stojani, u largua*), “Da li tëtne ili gërmi” (*A gjëmon apo bubullon*) dhe “Shto se beli gore vo pplanina” (*Ç’ po zbardhohet lart në bjeshkë*) i kemi sjellur me nga dy variante.

84 balladat e përmbledhura në vëllim mbi bazën e kritereve që i përmendëm më sipër, të ndara në 13 grupe tematike, janë selektuar prej një numri më tepër se të dyfishtë variantesh të botuara në vëllimet *Goranske narodne pesme* (Prishtinë 1987) të Harun Hasanit; *Goranski narodni pesni* (Shkup 2000) dhe *Sevni bre ashik, sevni bre dusho* (Prizren 2004) të Nazif Dokles; *Gora dhe goranët* (Tiranë 2002) të Mehmet Hoxhës dhe *Sedefna tambura* (Prizren 2008) të Ramadan Rexhepllarit që përmbajnë një numër të madh këngësh popullore të hetuara e të mbledhura në të gjithë hapsirën e 27 fshatrave me popullësi torbeshe të krahinës së Gorës në të dy anët e kufirit politik shqiptaro – kosovar përkatësisht në distriktet Kukës (Shqipëri) dhe Dragash (Kosovë).

2.

Gjeografia e këtyre balladave, pos motërzimeve ballkanike, ku hapsira e veprimit nuk është e përcaktuar, është ajo e krahinës së Gorës (*Gora*,

Gorska Nahija, Shar-pplanina, Brod, Zlipotok, Borje, Borska Nahija, Shishtejec, Krushevo, Arabaxhinica, Kopravo Bërdo, Tetovske Derveni, Morava, Murga, Krusheječka Xhamija, Tihe Vode, Mazen Kamen, Gorne Grobishta, Shishteječke Gumena, Shishteječke Zavori, Bella Zemna, Putoj Krusheječke, Kaculica, Shutman Pplanina) dhe e vendeve më të cilët jepnin e merrnin banorët e saj (*Cërno More = Deti i Zi, Arnautllak = Shqipëri, Turkija, Anadollia, Karadak, Gusine Pole, Stamboll, Edërne, Skopje, Veles, Prizren, Novi Pazari, Kavalla, Panxhur, Zhur*).

Detaje të tjera të kësaj gjeografie: “malena vrata” (*derë e vogël*, “pokraja reka” (*përgjatë lumit*), “sred sello” (*mes fshati*), “vishe sello” (*sipër fshatit*), “vo kave” (*në kafene*), “porte obe krilla” (*porta dykrahëshe*), “dvoroi zarudene” (*oborrë mbuluar me bar*), “presno grobçe” (*varr i freskët*), “gorno maallo” (*mahallë e epërme*), “dejçe ke se beret” (*ku mbledhen vashat*), “oro ke igraje” (*ku hedhin valle*), “çeste putishta” (*rrugë të rahura*), “dërvari qe idet” (*druvarët ku kalojnë*), “beqari qe shetaje i qe prohoxhaje” (*beqarët ku shetisin e ku kalojnë*), “gorna xhamija” (*xhami e epërme*), “gore vo pplanina” (*lart në bjeshkë*), “dovnujet sokak” (*sokak i poshtëm*), “ravni dvoroi” (*oborrë të rrafshët*), “çeshma studena” (*çezëm e ftohtë*), “krusha zelena” (*dardhë e gjelbër*), “buka zelena” (*ah i gjelbër*), “stërnga” (*shtrungë*), “pri vodenica” (*pranë mullirit*), “teshke porte” (*porta të rënda*), “bahça, s’ beqari” (*kopshti me beqarë*), “plevna (*plemë*), “çardak” (*çardak*), “izvir voda” (*burim uji*), “golema niva” (*arë e madhe*), “kamnjoj i karpe” (*shkëmbinj e shkrepja*), “lipe, jeleni” (*blirë, kaproj*), “orman çetine, meçke” (*pyll pishash, arusha*), “drençe zhëvto cveqiçe” (*thanzë lulthverdhë*), “niz zavori” (*nëpër ledhe*), “niz shipkoji” (*nëpër kaçë*), “vërba Gjurgjevdanova” (*shelg i Shëngjergjit*) etj., na zbresin në mjediset intime të fshatrave të Gorës ku jetojnë, veprojnë, meditojnë, dashurojnë, vuajnë, gëzohen e vdesin protagonistët e këtyre balladave.

Edhe antroponimet muslimane (*mashkullorë: Alija, Alim, Asan, Ashim, Bajro, Beqir, Demir, Destan, Ejup, Emin, Esat, Idriz, Jusuf, Liman, Mazllum, Memet, Magmut, Mule, Murat, Mursel, Mustafa, Nazim, Omer, Qamil, Rexho, Sahit, Sejfo, Spahinçe, Sulo, Shuaip, Ture, Usen, Zejnel. femrore: Afiza, Ajrija, Ajsha, Alimbegoica, Alltana, Asanaxhinica, Fata, Fatima, Hatixha, Kademsha, Mahmudija, Magmut-pashinica, Nurka, Qama, Qerimija, Raza, Shajza, Vjada, Xhemila, Xhulza, Zejnepa*) e ato të krishtera (*mashkullorë: Cike, Gjergjelin Alia, Gjorgjija, Jankulla, Leven Pejan, Stojan, Stojunak. femrore: Angjelina, Bojana, Elenka, Ilinka, Ismijana, Jahinka,*

Jana, Magdalena, Malinka, Mara, Milka, Milena, Mina, Guna, Stoja) dhe disa patronime (*Bajmak, Bengo, Maçorovci, Demiraginci, Dorija, Tajqina, Rajkona*) flasin për këtë mjedis.

Duhet merren në sy edhe emra të tjerë njerëzorë të përgjithshëm, të dorës së dytë në shtjellimin e ngjarjeve: “age“ (*agallarë*), “Arnauti” (*shqiptarë*), “asqer qelebija” (*ushtri e sqimtë*), “babajko” (*baba*), “beqari” (*beqarë*), “Borjani” (*borjanë*), “brodski kapetan” (*kapedan i Brodit*), “Brojani (*brodas*)”, “careva vojska” (*ushtri e mbretit*), “carica starica” (*mbretresha plakë*), “dejke dadene” (*vajza të fejuara*), “deveri” (*kunetër*), “gurbetqije” (*mërgimtarë*), “haxhie” (*haxhilerë*), “heqimi” (*heqimë*), “hoxhe” “jetërva” (*kunatë*), (*hoxhallarë*), “Kalisjani” (*kalisas*), “katarë Jujupi” (*katarë jujupë*), “kulukxhija” (*argat i fshatit*), “moma” (*vashë*), “mjaçica” (*nënë e shtrenjtë*), “majka” (*loke*), “momci” (*trima*), “nallbatinçë” (*nallban i ri*), “ovçarçe” (*bari i ri dhensh*), “prizrenske muftije” (*myfti të Prizrenit*), “qiraxhije Zhurjani” (*qiraxhinj të Zhurrit*), “sestra” (*motër*), “starqishte so bello bradishte” (*plak me mjekër të bardhë*), “svatoj” (*krushq*), “shuraci” (*kunetër, vllazër të gruas*), “tellall” (*tellall*), “tetovske kadije” (*kadilerë të Tetovës*), “tri sestre” (*tre motra*), “trojca braqa” (*tre vllazër*), “verna luba” (*grua besnike*), “cërne Cigani” (*ciganë të zinjë*), “vezir” (*vezir*), “vojvoda” (*vojvodë*), “inxhe bulle” (*xhaxhesha bulla*), “meanxhija” (*mehanaxhiu*)“ etj.

Krijuesi anonim i balladave dhe protagonistët janë të vetëdijshëm për identitetin e tyre të ndryshëm prej të tjerëve. Në vargjet e tyre gjejmë përcaktimet “Gorska nahija” (*nahija e Gorës*), “gjyzel Gora” (*nusja Gorë*), “gorska anema” (*zonjë e Gorës*), “gorski tërndafil” (*tërndafil i Gorës*), “gorski salltanet” (*sqimë gorane*), “gorska promena” (*veshje gorane*), “gorske dejke” (*vajza gorane*) etj.

Ata bartin tipare etno-psikike të banorëve të kësaj zone që shprehen mes veprimeve, mendimeve, qëndrimeve, reagimeve dhe sjelljeve të tyre. Shenjtërohen familja, sakrificat për të, për shkak apo në emër të saj. Pos zërit të protestës aty identifikohen qartë energjitë që venë në lëvizje aksionin komunitar kundër faktorëve (*flijimi njerëzor, mërgimi ekonomik e ushtarak, mobilizimi i fëmijëve për repartet jeniçere, arbitrariteti i të fuqishmëve, martesat larg, me rrëmbim e ndryshim moshe, imoraliteti, plaqkitjet, pengëmarjet etj*) që e rrezikojnë atë nga jashtë dhe atyre (*xhelozia, cmira, egoja midis prindërve – nuseve të djemëve, kunatave, vëllezërve, bashkëshortëve etj.*) që e gërryejnë nga brenda.

Urum qesexhija ia zhdukë djalin vejushës së mjerë në ditën që po i merrte nusen pse nuk e kishte ftuar në dasëm:

“Ga zatemne, jena temna mëglla (*E errësoi pamjen, një mjegullë e errët*),
Niz mëgllata jeno bello pile (*Nëpër atë mjegullë një zog i bardhë*),
Ne je pile, toku je Urum qesexhija (*S’ është zog, por është Urum qesexhia*)
So asqer çelebija (*Me ushtri të sqimtë*),
Gi go batisa jeno stradno dete (*La faroi një djalë dëshiri*).”

Vojvodë Jankulla ballfaqohet me Rexhë pelivanin që donte ta eliminonte pse nuk kishte ndërruar fenë.

- Ore Jankulla, junak Jankulla, Rexho po nas ide (*Or Jankullë, trimi Jankullë, Rexha pas nesh po vjen*),
Rexho nas qe ne utepa (*Rexha ne do të na vras!*)
- Ne se stegaj, Jano bellogërrllo, Jankulla je ovdeka (*Mos u ngushto, Janë gushëbardhë, Jankulla është këtu*).”

Opinionin e dënon Hajrijen, e mallkon atë, për sjelljen e saj prej një prostitute të shtëpisë publike që kishte provokuar moralin komunitar e dashuritë e pastra.

“Ajrijo, aro te udrillo (*Hajrie e keqja të raftë*),
Sho si ot sebe uçinilla (*Prej vetes, ç’ ke bërë*),
Si otvorilla qerene (*Ke hapur shtëpi publike!*)
Mallo li ti bea brojani (*A i kishe pak brodasit*)
I qiraxhije Zhurjani (*Dhe qiraxhinjtë e Zhurrit*)?!“

Arapi i zi e shikon si të pavlerë dhe pakuptimtë hijeshinë e kullës që kishin te ndërtuar pa një zonjë shtëpie besnike dhe nikoqire ndaj monologon:

“Mori, kullo, sho si liçna (*Moj kullë, kullë, ç’ e pashme je*),
Liçna i pristalla (*E pashme dhe e bukur*),
Josh da imash jena verna luba (*Edhe të kesh një grua besnike*),
Verna luba, jena domaçinka (*Një grua besnike, shtëpiake*),
Da te redi, da te razreduje (*Të të sistemojë, të të rirregullojë*).”

Për parandalimin e inçestit, realizimi i të cilit besohej se sillte kobe, nuk mjafton vetëm forca e shoqërisë por edhe ajo e natyrës:

“Vo dvoroi dva beli golluba (*Në oborrë dy pëllumba të bardhë*),
Jeden guga, drugi ne guga (*Njëri gugatë, tjetri nuk gugatë*):
“Çudo billo, josh ne se vidello (*Çudi ka qenë, ende s’ është pare*)
Da se zemet bratec i sestrica (*Të martohen vëllai me motrën*). “

Plaku mjekërbardhë që e kapërcen pishën, që nuk kish mundur ta bënte asnjë prej të rinjëve garues, e qetëson Jahinkën, që mendoi se do t’i takonte atij me që e fitoi garën:

“Ja ne te ziamam za mene (*Unë nuk të marr për mua*),
De mori Jano, de, de mori dusho de (*De moj Janë, de, de mor shpirt de*).
Ja qe te ziamam za sina (*Unë do të marr për birin*),
De mori Jano, de, de mori dusho de (*De moj Janë, de, de mor shpirt de*).”

3.

Burimi hyjnor i krijimit të një familjeje të shëndosh është dashuria, tharri mi i fermentimeve shpirtërore që ka eksploduar apo fshehur thëngjill, nuk e di në sa vatra, në vargjet e këtyre balladave, më së shumti kthehet në vuajtje.

Shajza vendos të mbaj zi, kur Murati, i zgjedhuri i saj i zemrës, martohet me dikë tjetër:

“Shajza go gjerdan turilla (*Shajza e ka hequr gjerdanin*),
Koshula ne ga opralla (*Këmishën nuk e ka larë*).
Ot ka se Murat ozheni (*Që kur u martua Murati*).”

Fata, kur zbulon se edhe vëllai i saj është viktimë e burrit të saj gjakëpirës, nuk mund të artikulojë asgjë tjetër pos mallkimit:

“Da bi oqorajlla, mori majko, sho me dade tamo (*Të ishe verbuar, moj nënë, që më dhe atje!*)

Jusuh Haxhia, i provokuar prej së ëmës se nuk donte ta ndante Xhemilen për shkak të plaqkave të shtrenjta, s’ mund të përmbahet dot:

“Alishta ogin da gi izgore (*Rrobat i djegtë zjarri*),
Dukati shejtan da gi izede (*Dukatët i hëngërtë djalli*),

Ka da ga Xhemila prezhalim (*Si ta tejkaloj dhimbjen për Xhemilen*
Xhemila mi ga dusha izgore (*Xhemilja ma dogji shpirtin!*)? “

E dashura nxitë Omerin të mos dalë kaçak e të mos e shes çiflikun se do ta priste e do të bëhej dhe ajo ushtarë deri sa të vinte ai.

“Qe te çekam, Omer, dur da dojdesh (*Do të pres Omer, deri sa të vish*),
Dur da dojdesh ot asqerllëk (*Deri sa të vish, Omer, prej ushtarllëkut*),
Ja qe bidem asqerica (*Unë do të jem ushtarë*).”

Një tjetër vashë i shprehet vëllait të saj pa më të voglën mëdyshje:

“Ja ne go zimam, Imere be brate, Usena Bajmaka (*Unë nuk e marr, Imer bre vëlla, Hysen Bajmakun*),
Vek qe vekujem, Imere be brate, Saita qe qekam (*Jetën do ta ngrys, Imer bre vëlla, do të pres Sahitin*).”

Stojani i beson dëshmisë së reme të nënës se e kishte tradhëtuar Bojana dhe e vret atë. Kur merr vesh të vërtetën e tejkalon Otellon që vrau Desdemonën edhe veten kur mori vesh lojën e ndyrë të Jagos. Këtu puna ndryshon. Në vend të Jagos është një nënë, bidat i pa dëgjuar i papreceptueshëm nga arsyeja, përvoja njerëzore dhe e qoftëlargëtëve, i paparë as në tragjeditë greke, që bën të flasë edhe koka e prerë tashmë për ta trazuar mendrisht nxisen e krimin dhe mbarë opinionin:

“Majçice milla, premilla (*Nënokë e dashur, e tejdashur*),
Nejçesh da gledash dva dobra (*Nuk do të shikosh dy të mira*),
Sakash da gledash dva groba (*Do të shikosh dy varre*).”

Breshër mallkimesh hidhen mbi atë që ia ka vjelë borsilokun një vashe që e vadiste për t'i dëshmuar të zgjedhurit dashurinë:

“Devet godine da lezhi (*Nëntë vjet lëngoftë*),
Na desetata da stane (*Në të dhjetin u çoftë*),
Na sllamka da se nadopre (*Në fije kashte u mbështett*),
Na leshnik voda da pije (*Në lëvozhgë lajthie piftë ujë*),
Da dunet sivni vetroi (*Fryfshin erëra të furishëme*),
Da go oneset v' pllanina (*E vërvitshin në bjeshkë*),
Da go klukaje orlooi (*Orlat ta çokin*)!!”

Një grua e zënë në flagrancë nga i shoqi ia shpallë pa frikë të vërtetën që mund ta artikulojë vetëm një zemër e trimëruar prej dashurisë:

“Asane, dilber stopane (*Hasan, dilber zoti im*),
Çinimi sho qe mi çinish (*Bëmë, ç' të më bësh*),
On mi je përvj gledanik (*Ai më është dashnor i parë*).”

Pengu i dashurisë, që fillon të vyshket në krye të nëntë vjetëve, i kujton Hasan Agës fjalën e dhënë. E bën dragua që niset vetetëtimë drejt së dashurës për të mos e humbur:

“Pisna, vrisna, mlladi Asan-aga, kako luta zmija (*Piskati, ia dha virrmës, Hasan – aga i ri, si dragua i sertë*).
Mi go çulla, mlladi Asan-aga, carica starica (*E ka dëgjuar, Hasan- agën të ri, mbretresha plakë*),
Go pushtilla, mlladi Asan-aga, doma da mi ide (*E ka lënë, Hasan- agën të ri, të shkojë në shtëpi*).”

Një fejesë, larg e pa dëshirë, është e mjaftueshme për hakmarrje ndaj një nëne duke e prekur aty ku s'mban zemra e saj mes kumtit tronditës:

“Ja qe vi umrem, of milla majçice, ot karasevda (*Unë do t'ju vdes, of nënë e dashur, nga dashuri e pafat*),
Of, milla dadice, za gledanika (*Of, dadë e dashur, për të dashurin*)!”

Mehmet – aga, që rethanat e sjellin të jetë krushk i së dashurës së tij, që e kishte dashur tre vjet, tre muaj e tre ditë, lutet:

“Ore Gospod, more Gospod (*Or Zot, mor Zot*),
Ta mi duni silen veter (*E më fry erë të furishme*),

Qerimii duak da gi fërli (*Qerimiesë duakun t'ia hedhë*),
Josh jen put Qerimija da ga vigjim (*Edhe një herë ta shoh
Qerimien!*)”

Porosia e një vashe që po vdiste për dritaren e tretë të varrit të saj është:

“Treqoto da gleda, majçice milla mua (*E treta të shikojë, nëna ime
e dashur*),
Beqari qe shetaje i qe prohoxhaje (*Beqarët ku shetisin e ku
kalojnë*),
Tuje mi sheta Sait lludo dete (*Aty më shetit Sahiti djal i ri*).”

Turja, që nxiton prej visesh të mërgimit ta gjente gjallë Minën, t'i çonte ç' kishte kërkuar, para varrit të saj nuk e kapërdinë dot dhimbjen dhe i dorëzohet gjëmës:

“Udri ruke, Ture, na kolena (*U ra gjunjëve, Turja, me duar*),
Mu izpuca mintan bojxhaklia (*Iu shqep mitani i bojxhakët*),
Mu se skërshi përsten muhurlija (*Iu thye unaza myhyrlië*).”

Murseli nuk do të hajë e të pijë për shkak të fejesës të së dashurës për dikë tjetër. Hyseni nuk pranon të presë lodrat se po e martonin me Atën ashiklie. Ftesës së motrës dhe lutjes së dajallarëve u përgjigjet:

“Nejdem, sestro, ne me çekajte (*Nuk vi, motër, mos më prisni*),
Ja som sakav Ajsha sheqerlija (*Unë kam dashtë Ajshen sheqerlië!*)”

Kur Mujit që po e martonin me novjankën që nuk e donte i kujtojnë:

“Stani Mujo, tupani tupaje (*Çou Mujë, lodrat biejnë*).”

Ai nuk mund ta lëndojë kësisoj dhe kaq shpejt kujtimin për të dashurën dhe përgjigjet:

“Ne stanujem a ni ge polujem (*Nuk çohem as i shikoj*),
Dur je zhiva Hatixha Rajkona (*Deri sa është gjallë Hatixhe
Rajkona*).”

Vajdës sheqerlie, i dashuri i saj i drejtohet për herë të fundit:

“Merak ti som imaf, sheqerli Vajdo (*Merak të kam pasur, Vjadë
sheqerlië*),

Ka ne razdvojia (*Si na ndanë*)?!
Sega bolen lezhim (*Tani lëngo i sëmur*),
Qe ti umrem od pusti verem (*Do të të vdes prej veremit të shkretëtë*),
Da me zhalish, nemoj da me zabrajsh (*Të vuash për mua, mos t' më harrosh*)."

Shumë herë të dashurave u vinë kumte sa të kobshëm aq edhe humane:

"Maro, umuzhise (*Marë, martohu*),
Se ja se ozheni, vo pusta pplanina (*Se unë u martova, në të shkretëtën bjeshkë*)
Vo pusta pplanina, so cërna zemna (*Në të shkretëtën bjeshkë me tokën e zezë*)!"

Qingjia Nurkë refuzon me neveri dhe vendosmëri propozimin, për ta lënë Ashim qehajën për dikë tjetër:

"Qe prodavam pristalla promena (*Do të shes veshjen e bukur*),
Qe prodavam na sebe sho imam (*Do të shes ç' kam mbi vete*),
Ja qe çekam mujego Ashim – qaja (*Unë do të pres Ashim - qehajën tim*),
Dur mi dojde od Kavalla (*Deri sa të vijë nga Kavalla*),
Dur ileze ot pusta apsana (*Deri sa të dalë nga hapsana e shkretëtë*)."

Në një situatë të përfaqshme, nusja i drejtohet vjehrrit:

"Neka dade, babo more, shestotine (*Le të japë, mor babë, gjashtqind*),
Sulo – qehaja, babo more, doma neka dojde (*Sulë-qehaja, mor babë, le të vijë në shtëpi*)."

Pritja dhe agjerimi i gjatë dashuror për shkak të mungesës së burrave që mërgonin me vite, për gruan gorane kthehen në ankth, që pak nga pak ia shuajnë gacat e fundit të zjarrit që s' është i përjetshëm. Në këto kushte asaj i mbetet vetëm të arsytojë ftohtë e fatalisht:

"Da som voda, majçice bi proteklla (*T' isha ujë, nënë, kisha rrjedhur*),
Dadice, du Limana (*Dadë e shtrenjtë, deri te Limani*),

Da som pile, majçice, bi letnalla (*Të jem zog, nënë, kisha fluturuar*),
Dadice, du Limana (*Dadë e shtrenjtë, deri te Limani*).
Pusti mllados, majçice, ne se çua (*Rini e shkretë, nënë, nuk ruhet*),
Dadice, povenuje (*Dadë e shtrenjtë, vyshket!!*)”

Sebuanës ëndrra ia futë në tru krimbin e dyshimit të tmerrshëm që përthehet herë pas here në lotë të ngrohtë dëshprimi:

“- Dali qe me turash, Ali-ago, el na gurbet që idesh (*A mos do të më ndash, aga Ali, apo do të shkosh në kurbet*)?!

E qetëson vetëm përgjigjia e të shoqit se e prët e keqja më e vogël, kurbeti:

“- Ne te turam, Sebujaçe, na gurbet qe idem (*Nuk të ndaj, Sebuanë e vogël, në kurbet do të shkoj*).”

Vetëm valët e zemrave të dashuruara mund të përcjellin kode përtej hap-sirave të preceptuara nga syri apo mëndja njerëzore. Leven Pejës i duhen vetëm disa tinguj kavalli për të dërguar mesazhin:

“Mori lubo, mori, verna lubo (*Moj e dashur, moj, e dashur besnike*),
Ako spijesh, mori, son da sonish (*Në se fle, moj, ëndërr të ëndërrosh*),
Ako vezish, mori, da razberesh (*Në se qëndis, moj, të marrësh vesh*).”

Mallkime zemrash të lënduara biejnë pa mëshirë mbi vrastarët e dashurive rinore:

“Puste mu ostanale, majçice milla mua (*I mbetshin të shkreta, nëna ime e dashur*),
Jena mu ne bleknalla (*Një mos i blegëroftë!*)

- për një burrë të moshuar dhe të pasur.

“Çuma da udri tetovske kadije (*U rëntë mortaja kadinjëve të Tetovës!*)

- për zyrtarët e shtetit që kishin mobilizuar në luftë ajkën e beqarisë.

“Puste ostanale, Imere be brate, edrenske pampuri (*Mbetshin të shkretë, Imer bre vëlla, trenat e Edërnes!*)

- për trenat që ia kishin rrëmbyer Sahitin për ta vërvitur nizam në viset e moskthimit.

“Da gi nosi, da ne gi çerdosa (*I mbathtë, mos i trashigoftë!*)”

- për kunatën që e kishte përpunuar të vëllain që të martohet për së dyti.

Shata u bën të ditur prindërve dhe mbarë botës:

“Ja jenosh, vi som kazhalla, lele (*Unë njëherë, ju kam treguar, kuku*)

Ne zimam Mazllum dovçishte (*Nuk marr Mazllëm vejanin*),

Ka zapareno snopishte (*Si duaji i molepsur*).”

Ashtu sikundër shoqja e saj që e përbuzë plakun për të cilin po e martonin dhe premtimet e tij se do ta mbante me gjithë të mirat:

“- Tërni se od tuje, e staro starçishte (*Hiqur që aty, he plakush i plakur!*)”

Kunata më e madhe e tre vllazërve, nga që e don sa më s’ka Hasan-agën e ri, e këshillon që të mos luaj nga basti i vënë me vëllezërit e t’mos të rrezikojë njësinë e familjes. Për këtë pranon të flijohet:

“- Ne rasipuj, mlladi Asan, golema obllaga (*Mos e prish, Hasan i ri, bastin e madh*),

Neka me staite ka shto ste se obllagale (*Të më vini sikundër e keni vënë bastin*).”

me të vetmin kusht që edhe pas murimit të mund të kryente detyrën ndaj foshnjës:

“Samo që mi ostajsh mua desna ruka (*Vetëm do të më lesh dorën time të djathtë*),

So so desna sisa, mlladi Asan – aga (*Me sisën e djathtë, Hasan-agë i ri*).

So rukata dete da go okshaisam (*Me dorë djalin të përkledhë*),

So sisava dete da go iznadoim (*Me këtë sisë djalin ta mëkoj*).”

Nusja e re di t'ia tërheqë vëmendjen, për pak dashuri, burrit të angazhuar pas punëve rutinë të blegëtorisë:

„Gërgji zatnate s' gjerdani (*Gjoksi i mbyllur me gjerdanë*),
Mori vërbice Gjurgjevdanova (*Mor shelgth i Shëngjergjit*),
Oni um mu go zimaje (*Ata ia marrin mendjen*),
Ofçara go premamujet (*Bariun e mashtrojnë*).”

4.

Dashuria e pakufishme dhe e pakushtëzuar për nënën është tjetër tipar etnopsikik i banorëve të Gorës. Në të tetëdhjetë e katër balladat vetëm pesë - gjashtë herë përmendet babai dhe në njërin prej rasteve me sens negativ, se si ia kishte shitur vajzën një të pasuri “Ti li me dade, majçice milla mua” (*Ti më dhe, nëna ime e dashur*).

Kjo është interesante po të kemi parasysh shtrirjen hapsinore dhe kohore të veprimtimit të personave në këto ballada. Ndofta kjo mund të shpjegohet me rrethanat tepër të vështira e të ngarkuara psikologjike në të cilat veprojnë personazhet, kur goja instiktivisht artikulon dhe apostrofon nënën e jo babain në format: “majçice milla” (*nënë e shtrenjtë, e vetme e dashur*), “majçice milla pre milla” (*nënë e shtrenjtë, e vetme e dashur e tejdashur*), “nane” (*nënë*), “stara majka” (*nënë plakë*), “dadice” (*dadë e shtrenjtë, e pa zëvendësueshme, unike*), “milla nanice” (*nënë e shtrenjtë, e vetme, e dashur*), “milla dadice” (*dadë e shtrenjtë, unike, e dashur*). Me këto emërtime i drejtohen nënës edhe kur i japin fund jetës për shkak të shpifjeve të saj. Mbase arsyeja mund të kërkohet thellësisë të esit njerëzor.

Brenda familjes tepër intime e jetësore dalin marrdhëniet nënë e bijë, motër e vëlla, ndonjëherë edhe të tensionuara për shkak të shereve të vogla, sekreteve, xhelozive mbase edhe për shkak të pozicionit më të favorizuar të djalit brenda familjes. Një amanet tepër intrigues dhe tepër domethënës le një vashë që po vdiste për tre vëllezërit e dashur që shpesh e kishin brengosur:

Vasijet ostavam, milem trojca braqam (*Amanet po u lë, tre vëllezërve të dashur*),
Sveten alltipatllak (*Alltinë e kuqe*),
Ka qe ge tekne, ka me nasituale (*Kur t'u bjerë në mend, si më kanë brengosur*),
Da go izpucaje (*Ta zbrazin deri në fund*).”

Një bijë që po vdiste, nënës që e kishte martuar larg, i drejtohet në këtë mënyrë:

“Tuga nosim, majko, da te vigjim (*Mbaj mall, loke, të të shoh*).
Qe ti umrem, majko, mllada i zelena (*Do të të vdes, loke, e re dhe e gjelbertë*),
Qe ti ostajm, majko, lludo dete (*Do të lë, loke, djalin foshnjë*),
Da go zhalish, jetim da go gledash (*Të të dhimbset, ta shikosh jetim*).
Mene mi si majko, prokëvnalla (*Mua, loke, më ke mallkuar*),
Da se mije, majko, ne vigjime (*Që ne, loke, të mos shihemi!*)”

Ndërkohë që gjithnjë të ftohta e në teh të konfliktit paraqiten marrdhëniet midis kunatave, ato të vëllamrisë të rëndësishme e tepër të afërta.

5.

Me detaje pasqyrohet jeta tipike e krahinës së Gorës: pronarë dhensh që kullosin e mrizojnë tufat e tyre:

“Leven Pejan, mori, ovce pase (*Leven Pejani, moj, kullotë dhentë*),
Ovce pase, mori, argash lezhi (*Kullotë dhen, moj, mrizon kopenë*).”

mërgimtarë që investojnë për krijimin tufave të mëdha të deleve:

“Pa kupif devet predele (*Paj bleu nëntë tufa*)
Pa fatif devet ovçara (*Paj zuri nëntë barinj dhensh*),
Pa kupif devet martine (*Paj bleu nëntë martina*),
Pa kupif devet sarije (*Paj bleu nëntë qenë*),
Ofce da çinet mafaza (*Që të ruajnë delet*).
Pa kupif devet konji samarne (*Paj bleu nëntë kuaj samari*),
A deseti konj osedllan (*Kurse i dhjeti, kal i shaluar*),
Pa tërna doma da dojde (*Paj u nis të vinte në shtëpi*).”

bjeshkë që zbardhojnë prej shelegëve të qehallarëve:

“Nit se orlloj, nuse mori, nit se kamnoj (*Nuk janë orla, moj nuse, nuk janë gurë*),
Pa niti se, nuse mori, beli snegoj (*Paj nuk janë, moj nuse, as borëra të bardha*),

Bele snegoj, nuse mori, bele mëgle (*Borëra të bardha, moj nuse, mjegulla të bardha*),
Tuku mi se, nuse more, shilejna (*Por më janë, moj nuse, shelegë*),
Shilejna, nuse mori, Sul – çhajine (*Shelegë, moj nuse, të Sulë - çhajës*).”

tufa që kthehen prej shtegëtimit dimëror:

“Otvorite, nuse mori, teshke porte (*Hapni, moj nuse, portat e rën- da*),
Shiri porte, nuse mori, so dve krilla (*Zgjeroi portat, moj nuse, me dy kanata*),
S’ kataranice, nuse mori, Maçoroske (*Me katrainca, moj nuse, të Maçorëve*),
Maçoroske, nuse mori, damkalija (*Të Maçorëve, moj nuse, dam- kali*).
Da zaminet, nuse mori, hergel konji (*Të kalojnë, moj nuse, kuaj hergjele*),
Hergel konji, nuse mori, i gujeda (*Kuaj hergjele, moj nuse, dhe të trashat*),
Da zaminet, nuse mori, buluk ovce (*Të kalojnë, moj nuse, dhentë tufë*),
Buluk ovce, nuse mori, i shilejna (*Dhent tufë, moj nuse, dhe she- legë*).
Da zaminet, nuse mori, ovçari (*Të kalojnë, moj nuse, barinjtë e dhenëve*),
I ovçari, nuse mori, so zëbani (*Dhe barinjtë e dhenëve, moj nuse, me ferexhe*).”

obligimet e gruas së një bariu dhensh:

“Ovçara som go imalla (*Çobanin e kam pasur*),
Mori vërbice Gjurgjevdanova (*Mor shelg i Shëngjergjit*),
Dur povnoq som go çekalla (*Gjer natën vonë e kam pritur*).
Na stërnga som prespavalla (*Në shtrungë kam thyer gjumin*).
So zhëvto vedro vo ruke (*Me shtrungë të verdhë në dorë*).”

pronarë të fuqishëm që japin tufta të tëra dhensh e shelegësh për t’u mar-
tuar me vajza të reja:

“Babajko te prodaf Bajretu bërletu (*Babai të shiti Bajrit të çartur*),

Za petsotine ovce, qerçice milla mua (*Për pesqind dele, bijza ime e dashur*),
Shestotin shileina (*Gjashqind shelegë*).”

qehallarë të zënë peng të cilëve u vihen kushte lirimi rrënuese për bizneset e tyre:

“Go fatile, nuse mori, haramije (*E kanë zënë, moj nuse, hajdutët*),
Mu sakale, nuse mori, trista bravje (*I kanë kërkuar, moj nuse, treqind desh*).”

barinj tufash më të vogla që i kullosin dhentë në mera të fshatit:

“Ovçar gi ovce paseshe (*Bariu i kulloste dhentë*),
Pokraj ge reka terashe (*Përgjatë lumit i drejtonte*)”

Me hollësi jepet aktiviteti ditor i një zonje shtëpie:

“Na voda mi oshlla i gjubre isfërlalla (*Ka shkuar për ujë dhe plehun ka hedhur*),
Ogin upalilla Asanaxhinica (*Ka ndezur zjarrin Hasanaginovica*),
Dete izkëpalla i dete povilla (*Djalin ka larë dhe djalin ka mbësh-tjellur*),
Pa mi oshlla Asanaxhinica (*Dhe më ka shkuar Hasanaginovica*),
Brashno osijalla, tigan kurdisalla (*Ka situr miellin, kurdisur tiganin*),
Im naprajlla meqe priganice (*U ka gatuar petulla të buta*).
Terlik mi obleklla Asanaxhinica (*Terlik më ka veshur Hasanaginovica*),
Pa mi zella saan priganice (*Dhe më ka marr sahanin me petulla*),
Asanaxhinica i xhugum meçenica (*Hasanaginovica dhe xhymin me llalltë*),
Mi otide ruçek da im nosi (*Më shkoi tu çoj drekë*).”

ose:

“Zhnejlla, Mara, na golema niva (*Korrte, Mara, në arën e madhe*),
Sama zhnejlla, sama vërsualla (*Vetë korrte, vetë lidhte*).
- Hajde, Maro, koze ti dojdo (*Hajde, Marë, dhitë të erdhën*).
- Neka dojdet, shuga da gi udri (*Le të vinë, u rëntë zgjebja!*)
- Hajde, Maro, kuqa ti gori (*Hajde, Marë, shtëpia po të digjet!*)
Fërli sërççe, sivno pritërçi (*Hodhi drapthin, hovshëm u nis vrap*).

Ostajlla, Mara, lludo dete (*Ka lënë, Mara, fëmijën foshnje*),
Vo kolepçe uspano rulçe (*Në djepth rylek të vogël fjetur*).“

Detaje të tjera e plotësojnë tabllonë e kësaj veprimtarie. Ali qehaja që kthehet nga mërgimi pas nëntë vjetësh e sheh gruan “isterujeqi telina” (*Duke qitur jasht viçat*). Milena e gjen të ëmën “ovce mouzejeqi” (*duke mjelur delet*).

Në një prej ditëve duhet të laheshin gjithë teshat e shtëpisë:

“Mi otide, Ilinka divojka, vo reka studena (*Më shkoi, vasha Ilinkë, në lum të ftohtë*),
Ilinka divojka, alishqa da pere (*Vasha Ilinkë, të lajë rrobat*).”

Spahiu i ri e porositë nënën për nusen që po e linte:

“Na voda da ne ga pushtish (*Për ujë mos ta lesh*).
... ”

Vo plevna da ne ga pushtish (*Në plemë mos ta lesh*),”

Pas punëve të lodhshme të ditës gruaja, pas darkësh, duhet të priste të shoqin e të bënte punët e dorës:

“Do pounoq Boja sedalla (*Deri natën vonë Boja ka ndejtur*),
Stojana mi go çekalla (*Stojanin ma ka pritur*),
Jen tuar dërva uzheglla (*Një barrë dru ka djegur*),
I jena strana borina (*Dhe një anë barre pishë*),
Desen mu rukau vezalla (*Krahun e djathtë i ka qëndisur*).”

Edhe fëmijët nuk mund të liheshin pa punë:

“Mi ga pratile stradna Milena (*Ma kanë dërguar të vetmen Milenë*)
Starcam na voda (*Për ujë pleqëve*),
Konjam na trava (*Për bar kuajve*).”

6.

Këto ballada përmbajnë një informacion të pasur etnografik për banorët torbeshë të krahinës së Gorës, mënyrën e jetesës së tyre, madje dhe pano-

rama të plota të disa prej aspekteve dhe rriteve popullore të kësaj hapsire të para më se një shekulli e gjysëm.

Elementë urban: "sred sello" (*mezi i fshatit*), "meana" (*mehanë*), "kave" (*kafene*), "kulukxhija" (*shërbyes i fshatit*), "od vrata na vrata" (*nga dera në derë*), "dovno maallo" (*mahalla e poshtme*), "dovna xhamija" (*xhami e poshtme*), "sokaci" (*sokakë*), "gumenja" (*lëmenj*), që përmenden shpesh në këto krijime, flasin për vendbanime të tipit të mbledhur me fytyrë të qartë urbane me një qendër, të ndarë në lagje, me rrugë e rrugica, kafene, me një apo dhe dy xhami.

Të tjera emërtime që shënojnë detaje: "kulla" (*kullë*), "kuqa" (*shtëpi*), "so noge vo pepef" (*me këmbë në hi*), "pllot zagrada" (*gardhë e gardhuar*), "malena vrata" (*dera e vogël*), "porte obe krilla" (*portat dykrahëshe*), "çardak" (*çardak*), "kotar" (*kotar*), "odajçe" (*dhomzë*), "tavan" (*tavan*), "havlija" (*avli*), "ravni dvoroi" (*oborrë të rrafshët*), "gore v'odaja" (*lartë në dhomë*), "teshke porte" (*porta të rënda*) të minimjediseve familjare, me të cilat lidhet intimiteti dhe jeta e protagonistëve, na lejojnë të përfytyrojmë banesën popullore dykatëshe, tip kullë ose me çardak, me avli, oborr, me porta të rënda dykanatëshe, dyer të vogla për komunikime të shpejta e të zakonshme, por dhe të banesave të njëkatëshe të gardhuara.

Veshjet, tekstilet popullore të torbeshëve të Gorës, ornamentika, stolitë, kultura e prerjes e qepjes dhe e mbajtjes, diveristetet moshore brenda tyre, me një fjalë e gjithë ajo që mund të quhet zbukurimorja e popullore e tyre me sqimën dhe shkëlqimin e saj, përbënë një individualitet të spikatur që në ballada e gjejmë në emërtimin "Gorski salltanet" (*salltanat, shkëlqim, luks, hijeshi, madhështi e Gorës*).

Anë të spikatura të këtij salltanati: "shotor xhube" (*shotorxhybe*), "kenosane ruçice" (*duar të kënatësura*), "bojosane kosice" (*flokthit e bojatisur*), "varosano licence" (*fytyrë të gëlqerosur-lyer me krem*), "zhëfti teloj pushteni" (*tela të verdhë të lëshuar*), "red dukati na gllava" (*radhë dukatësh në kokë*), "telsitarka asprena" (*shami teli të asprosuar*), "gërgji zatnate s' gjerdani" (*gjoksi i mbyllur me gjerdanë*) plotësohen me përthyerje të panumërta vezulluese të këtij shkëlqimi magjik mes elementëve të tjerë të veshjes popullore të grave: "përsten" (*unazë*), "xhube sërmalija" (*xhybe e sermtë*), "kuso libade" (*libade e shkurtë*), "broçna shirveta" (*shervete brodi*), "naokollo redena" (*përreth e vargëzuar*), "vo srede vezana" (*në mes e qëndisur*), "sevdino ime pishano" (*emri i së dashurës i shkruar*), "komar" (*groshare*), "bule" (*bullë*), "hërka" (*hërkë*), "mahmudija" (*mahmudi*), "kapa so dukati" (*kapë me dukatë*), "skutaça sapunarka" (*mbësh-*

tjellëse e sapunisur), "svilena shamija" (*shami e mëndafshët*), "svilena koshula" (*këmishë e mëndafshët*), "sërmeno jeleçe" (*jelek sërmi*), "paftë" (*pafta*), "sërmalije" (*tlina sërmi*), "alltinlije" (*tilna me fije ari*), "pikë i teloi" (*pika dhe tela*), "terlik" (*terlik*), "sharena manesta" (*nuse e shkruar*), "deçe nogaice" (*këmbëza tlinash vajzërore*), "bella skutaça" (*mbështjellsë e bardhë*), "deçe pletenice" (*gërsheta vajzërore*), "kapllana gajtanarka" (*dollamë e gajtanuar*), "xhomadan xhumbasmen" (*xhemadani i xhumbasmët*), "gaçe kalesheste" (*tlina kaleshe*), "modre nazojke" (*çorape të mavijta*), "modre nogajce" (*kambza tlinashe të mavijta*); të burrave të Gorës: "çuçka naçeshlana" (*tufë flokësh krehur*), "çahma nakitena" (*callmë e stolisur*), "so svetnarka prevërzana" (*Me shami të kuqe lidhur*), "zëban" (*ferexhe*), "kërpe abdeslije" (*peshqirë avdesi*), "kitena marama" (*marhamë e stolisur*), "plitke openke" (*opinga të cekta*), "ruo novozhensko" (*veshje dhëndrrore*), "ravna kappa" (*kapuç i rrafshët*), "redena mandulka" (*mindil i vargëzuar*), "cërno guniçe" (*kaparane e zezë*), "sërmeno vermele" (*fermele sërmi*), "bef kozhuf" (*gëzof i bardhë*) dhe të tekstileve: "qilim meçkalija" (*qilim jernek arushe*), "çarçaf zevalija" (*çarçafi zevali*), "qilim kollalija" (*qilimi me rrath*)

Me tërë ngjyrat jepet tabloja e ditës finale të dasmës gorane që lidhet me rrugëtimin spektakolar të krushqëve për të marrë nusen:

"Eno ge, majko, idet tupani (*Qe, loke, vijnë lodrat*)
 So Xhemiline svatoi (*Me krushqit e Xhemiles*),
 Ot Bella Zemna nadollu (*Prej Bella Zemna, teposhtë*),
 Fërlaje pushke krushumi (*Qesin pushkë e plumba*).

Ileze Jusuf v' sred sello (*Isufi doli në mes të fshatit*),
 Na ata kona dorija (*Mbi kalin at, dori*),
 Na ramo pushka graorka (*Pushkën grahe në sup*)
 I alltipatllak vo puas (*Dhe alltinë në brez*).
 Svatoj se upllashiha (*Krushqit u trembën*),
 Kros sello se rasturija (*Nëpër fshat u shpërndanë*).
 Jusuf gi vikna svatoi (*Isufi i thirri krushqit*)

I Xhemiline deveri (*Dhe kunetrit e Xhemiles*):
 - Nemojte, ne se pllashite (*Mosni, mos u trembni*),
 Tupani ne zasthanjte (*Lodrat mos i ndalni*),
 Terajte svadbi redoi (*Vazhdoni ritet e dasmës*),
 Izin mi dajte i mene (*Leje më jepni dhe mua*)
 Da dojdem i ja vo Shishtejec (*Të vi dhe unë në Shishtavec*),
 Xhemila da ga izpratim (*Ta përcjell Xhemilen*).“

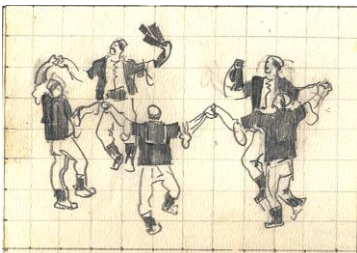
Emërtime e përcaktime të tjera të nomenklaturës rituale: ”bajrak” (*bajrak*), ”kiqeni svatoji” (*krushq të stolisur*), ”tupani fateni” (*lodra të zëna*), ”na bellogo konja (*mbi kalin e bardhë*), ”gosti” (*gosti*), ”cërven duak” (*duvak i kuq*), ”mito” (*mito*), ”tërka” (*garë kuajsh*), e saktësojnë tërësinë e kësaj feste familjare.

Nuk mungojnë edhe hollësi nga rituali i natës së parë të konsumimit të martesës që një grua ia kujton të shoqit që nuk po e njihte për arsye të ndarjes së gjatë:

“Ka ti som noga gaznalla (*Kur të kam shkel këmbën*),
 Desna ti ruka cunalla (*Dorën e djathtë puthur*),
 Pet lire ka me darua (*Pesë lira, kur më shpërbleve*)?!“

Nuk është pa rëndësi, kur është fjala për mënyrën e jetesës të banorëve torbeshë të Gorës, dhe informacioni që na sjellin këto ballada për mjetet, orenditë: ”vedro” (*shtrungë*), ”bisage” (*hejbe*), ”kërlluk” (*kërrabë*), ”llampa” (*llampë*), ”tarçuk” (*angjik*), ”saançe” (*pjatë*), ”llozhica” (*lugë*), ”sërpçe” (*drapër i vogël*), ”kolepçe” (*djepth*), ”pelene” (*pelena*), ”ibrik” (*ibrik*), ”kavall” (*kafall*), ”kofçezi” (*arka nusesh*), ”samari” (*samarë*), ”pirojka” (*pirajkë*), ”tepsia sarajlia” (*tepsi saraji*), ”xhugum” (*xhym*) dhe ushqimet e përdorura prej tyre: ”presno mleko” (*tamël*), ”sarma” (*sarmë*), ”pita” (*pitë*), ”kiselica” (*llapushë*), ”irmik hallva” (*hallvë e skuqur*), ”piganice” (*petulla*), ”kore” (*peta*), ”pogaçe” (*pogaçë*), ”kollaçi” (*kuleçë*), ”meçenica” (*llallt*).

7.

Në tërësinë e tyre balladat gorane janë pasqyrë besnike të realitetit, për të cilin të krijohet përshtypja e pamdyshtë se po ndodhë para syve tonë ose të një shkuare që nuk është përtej

jetës sonë. Në thelbin e secilës prej tyre qëndron një ngjarje konkrete, emri i një personazhi, që duket se e njohim, e kemi takuar apo dëgjuar për të, fati i të cilit është i lidhur me avenirin tonë. Kjo mënyrë sugjестive e paraqitjes së jetës është gjetje më mirë për të tërhequr vëmëndjen e bashkësisë ndaj një problemi shqetësues dhe për ta bërë atë pjesë të zgjidhjes së tij.

Pos sëmundjeve të pashërueshme, autoritetit të pakushtëzuar prindror mbi fatin e fëmijëve të tyre, xhelozive, intrigave, ambicieve e shtysave të nëndheshme të kompleksit njerëzor në kuadrin e familjes e bashkësisë, më së shumti janë faktorë të tjerë të jashtëm që i përcaktojnë këto realitete.

Të befason baza historike e këtyre rrjedhimeve. Flijimi njerëzor, kulti i fjalës së dhënë që nuk të le të prehesh edhe përtej varrit, devshirmi (grumbullimi i fëmijëve të krishterë të vegjël për të furnizuar repartet jeniçere), detyrimi i spahinjëve për t’ju përgjigjur pa kushte dhe në moment thirrjeve e nevojave për radhët e ushtrisë së sulltanit, detyrimi i zgjatur ushtarak pas reformave të tanzimatit, sjellja e dhunëshme e njerëzve të veshur me pushtet, pasiguria e jetës dhe e pronës për shkak të plaqkitjeve, pengëmarrjeve e maltrajtimeve, shtegëtimi, mërgimi për vitet të tëra janë dukuri të njohura historike, reflekset e të cilave i gjejmë të plota e të qarta në të gjitha balladat.

Në këtë kuptim balladat, mund të shërbejnë edhe si njëri prej burimeve për të njohur historinë e Gorës të shekujve XIV-XIX, zhvillimet historike të këtij harku kohor të përthyerë në kushtet konkrete të këtij terreni apo spjeguar përthyerjet sociale të saj.

Në disa prej balladave janë të pranishëm elementë fantastikë. Te “Sho se beli, nane, vo gorana (*Çfarë zbardhohet, nënë, në atë mal*)” jepet portreti i trimit që vazhdon të mbijetojë tej një gjendjeje realisht të mundshme:

“Niz koshçe mu trafke prouniknale (*Nëpër eshtra barëra i kanë mbirë*),
Niz rebra mu piliça letaje (*Përmes brinjëve zogj i fluturojnë*),
Kroz ushi mu se vidella gledaje (*Nëpër vesh i shihen dritat*),
Vo sred perçin jena luta zmija (*Në mes perçes një gjarpër i sertë*).
Eno ide jeno morsko pile (*Ja po vjen një shpend deti*),
Vo klun nosi studena vodica (*Në sqep mban ujth të ftohtë*),
Da napoji bolen Asan-aga (*T’ia shuajë etjen Hasan-agës të sëmur*).”

Vetëm nëpër përralla ndodhë ajo që na përcillet te ballada “Zhnejlla, Mara, na golema niva” (*Korrte, Mara, në arën e madhe*). Klyshi i ujkut e qetëson Marën që nuk priste ta gjente gjallë foshjen e saj:

“Niva meçke ti pozhnele (*Arushat ta kanë korrë arën*),
Jeleni snopi povërzale (*Kaproyt duajt t’i kanë lidhë*).
Tvuje dete vo kolepka (*Fëmija yt në djep*),
Spije pot lipna llatka (*Fle poshtë hijes së blirit*),
Majka nasha go doella (*Lokja jonë e ka mëkuar*)
Nasha sestra go çeshlalla (*Motra jonë e ka krehur*).”

E tillë është edhe gugatja e pëllumbave te ballada “Nallbatinge mllado kona kuje” (*Nallban i ri kalin mbathë*):

“Çudo billo, josh ne se vidello (*Ka qen/ çudi, ende s’ është parë*),
Da se zemet bratec i sestrica (*Të martohen vëllai me motrën*). “

Apo dukuria e pazakontë e natyrës: “Kërvava rosa zarosi” (*Vesë e gjakosur filloi të vesojë*) te ballada “Tërnalla moma da ide” (*Është nisur vasha të shkojë*) mundësojnë parandalimin e inçestit.

Takohen zogjë që përcjellin kumte mes këngës së tyre: “Zhiva sestra, mërtvogo brata nosi” (*Motra e gjallë, bart vëllain të vdekur*).apo çuarja nga varri e vëllait të vogël për të shpënë në vend fjalën e dhënë te ballada “Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko” (*E kanë kërkuar vashën Ilinkë, larg, shumë larg*).

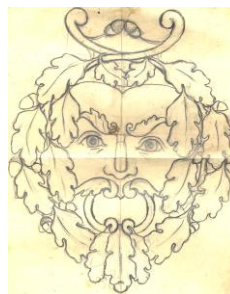
Tjetër fenomen fantastik i këtyre krijimeve është edhe metamorfoza:

“Çudo billo, josh ne se vidello (*Ka qen/ çudi, ende s’ është parë*),
Da se zemet bratec i sestrica (*Të martohen vëllai me motrën*). “

dhe

“Ot tërndafil, tërn gim se uçini” (*Prej tërndafililit, iu bë ferrë*) te ajo “Da li tëtne ili gërmi” (*A gjëmon apo bubullon*).

Pengu i dashurisë te “Vo nedela, mlladi Asan-aga, xhelina mu dojde” (*Të djelen, Hasan-agës së ri, i erdhi nusja*) lulon dhe vëshket në vartësi të fjalës së dhënë:

“Ovja qitka, mlladi Asan-aga, qe ti se razviva (*Kjo tufë, Hasan – aga i ri, do të të lulëzojë*),
Do deset godine (*Deri nëntë vjet*).
Vo desetata, mlladi Asan-aga, qe ti zapovene (*Në të dhjetin Hasan – aga i ri, do të fillojë të të vyshket*).

Shfaqja e zogut të bardhë si simbol i paralajmërimit të kobit “Boga moli sirota dovica i dena i noqa” (*Lut Zotin vejusha e mjerë dhe ditën dhe natën*), koka e vdekur që flet “Svadba se vo sello prajeshe” (*Dasëm bëhej në fshat*) dhe “Spahinçe, tursko skopjançe” (*Spahiu i ri, shkupjan i ri i turqëve*), personifikimi elementëve të natyrës “Sho si gi granoj shirnalla” (*Ç’i ke zgjeruar degët*), fuqia magjike e kodeve të komunikimit në distancë të të dashuruarëve “Leven Pejani, mori, ovce pase” (*Leven Pejani, moj, kullotë dhentë*), plotësimi i lutjes së Mehmet-agës për ngritjen e duvakut nga fytyra Qerimies që ta shihte për herë të fundit “Se sakale Qerimija i Memet-aga” (*Janë dashtë Qerimia dhe Mehmet – aga*), hapja e portave të parajsës dhe ferrit “Utre petok, utre turski svetok” (*Nësër e premtë, nesër kremte e muslimanëve*) apo martesë me tokën e zezë të disa ballada, janë të tjerë elementë fantastikë që i ndeshim te krijimet e përfshira në këtë vëllim.

Kjo prani e fantastikes nuk e çënon aspak karakterin realist të këtyre balladave, ajo është në funksion të qëndrimit emocional të krijuesve të tyre të shprehur në mënyrë metaforike. Nga ky këndvështrim, përfshirja e kësaj gjinie të krijimtarisë folklorike brenda epikës legjendare së bashku me këngët e ciklit të kreshnikëve, të paktën nga folkloristika shqiptare, pavarësisht pikëtakimeve, na duket e paargumentuar.

Së pari eposi dhe ballada u takojnë dy formacioneve të ndryshme shoqërore, i pari shoqërisë fisnore i dyti shoqërisë me klasa. Në ciklin e kreshnikëve elementi fantastik është protagonist që ndërhyt në fatin e personazheve dhe ngjarjeve, hyn në marrëdhënie me ta, është pjesë e tyre. Te balladat është në funksion të protagonizmit për të thënë gjendjet shpirtërore.

Nëse muza që u këndoi kreshnikëve nuk kishte ç’ të thoshte më, pas depërtimit të armëve të zjarrit në terrenet e shoqërive fisnore që i zhvlerësoi çetimet, ndeshjet fizike për territore, nderin e fisit e të familjes apo grabitjen e femrave, ajo e balladave u ngjirë vetëm pas zhvillimeve moderne që ndryshuan e revolucionarizuan tempin e lëvizjes të shoqërive me klasa.

Nëse këngët e kreshnikëve u ruajtën deri në shpërbërjen e shoqërisë fisnore, balladat, ose më mirë të themi një pjesë e tyre, vazhdojnë të luajnë rol jo të vogël në plotësimin e nevojave shpirtërore të komuniteteve. Nëse

epika legjendare është elitare në përmbajtjen, protagonizmin, stilin, metafizikën, frymën, interpretimin dhe auditorin e saj, ballada shënon hapin e madh të demokratizimit të gjithë këtyre elementëve të krijimtarisë popullore në veçanti dhe artit popullor në tërësi, kthimin e vemendjes drejt raportit të individit me shoqërinë. Më tej përfaqëson urën për të kaluar nga pasqyrimi i kompleksit të grupit te ai i individit që gjen shprehje të përkryer te këngët lirike.

Nëse epika si formë e shprehjes poetike, të paktën në letërsinë artistike shqiptare, shënon fundin e saj me “Lahuta e Malësisë” të Gjergj Fishtës dhe të disa përprojekteve të më vonshme që nuk kanë lënë ndonjë gjurmë të dukshme, ballada si formë e shprehjes poetike vazhdon të lëvrohet edhe sot e kësaj dite nga kjo letërsi.

8.

Sa i takon anës figurative, emocionale dhe ideore të balladave popullore gorane, tipar i qëndrueshëm i tyre është prania e elementëve epikë, lirikë e dramatikë, që veprojnë së toku ose veçmas brenda strukturës epike që dominon. Lirikja s’duket vetëm te emocionalja sikundër dhe dramatikja vetëm te dialogu dhe monologu. Ato ndërmjetësohen nga përmbajtja, qëndrimi ndaj realitetit dhe interpretimi poetik.

Temat e tyre (rinjohja, murimi, fjala e dhënë, vëllavrasja, motivi i Odisesë, rrëmbimi i vajzave, birëvrasja, mërgimi ekonomik dhe ushtarak, sjellja e njerëzve të pushtetshëm, dashuria midis të rinjëve, marrdhëniet familjare, marrdhëniet shoqërore, marrdhëniet me natyrën etj.) përbëjnë një tërësi relatash të gjithëfarta njerëzore në zhgrip të konfliktit të subkoshiençës që nuk dihet se prej ç’ burimesh ushqehet dhe koshiençës që diktohet prej kararesh që e mbajnë në këmbë shoqërinë e në burg një pjesë të njeriut.

Aty zbulohen elementë të larmishëm nga bota shpirtërore e njeriut, mitikja, e mrekullueshmja, por përmbajtja themelore e tyre është e lidhur me jetën familjare dhe shoqërore. Ky mjedis është i mbushur me intriga, dhunë, krime, mallkime e fatëkeqësi. Fillesa shfaqet në zgjedhjen situatave të shkaktuara nga ndodhi të pazakonta me njerëz të zakonshëm që përcillen me tensione të thukta dramatike që më së shumti përfundojnë tragjikisht.

E keqja jepet si forcë sunduese para së cilës njeriu është i pafuqishëm. Kjo nuk do të thotë mungesë të vlerave morale dhe kaos të sistemit etik. E

mira vazhdon të mbetet ideali dhe kriteri udhëheqës, që këtu dhe humanizmi i këtyre krijimeve. Ndeshja me të keqen, na kujton të mirën, funksionin “katarzis” dhe atë social.

Në qendër të këtyre balladave si kategori estetike qëndron tragjika.

Stojani vritet nga njerëzit e tij më të afërtë - nëna dhe gruaja “Zabejnau Stojan, pobejnau” (*Filloi të ikte Stojani, u largua*). Gruaja e Hasan Agës flijohet në themelet e kullës “Zid zidale kulla trojca braqa” (*Mur muronin kullë tre vllëzër*). Nënë e bijë kthehen përkatësisht në qyqe e dallandyshe kur shohin se Aliu i vdekur ishte çuar nga varri në emër të plotësimit të fjalës së dhënë “Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadalek” (*E kanë kërkuar vashën Ilinkë, larg, shumë larg*). Hatixhja duke dhënë shpirt jep porosi që të priten si jo më mirë krushqit që ishin nisur për ta marr nuse “Polekomte, polekomte kiqeni svatoji (*Me ngadalë, me ngadalë krushq të stolisur*). Alim beu plagoset nga i vëllai në kohën kur krushqit po i sillnin nusen “Se zazheni, bego, Alim bego” (*Filloi të martohet beu, Halim-beu*). Turja në vend të Minës së sëmurë gjen varrin e saj “Bovna lezhi, Mina, vo postela” (*Lëngon e sëmurë, Mina, në shtrat*). Mahmudia dhe Mara marrin lajmin e vrasjes së të dashurëve të tyre dhe porosinë që të martohen e të mos e çojnë dëm rininë “Mahmudijo, dudijo” (*Mahmudie, dudie*), “Aj Maro, Maro bello peresh, Maro” (*Ej Marë, të bardha lanë, Marë*). Omeri i ri i sapomartuar vritet në luftimet me Malin e Zi “Pana mëglla, majçice, vo poletto” (*Ra mjegulla, nënloke, në fushë*). Nuse të reja e vasha të fejuara mbeten të vetmuara për shkak të mobilizimit të djemëve të rinjë në luftë “Kros Gusine Pole temne mëgle” (*Nëpër Fushë të Gucisë mjegulla të errëta*). Spahiu i ri i kthyer nga shërbimi ushtarak vret gruan dhe veten kur mëson të vërtetën e amanetit që i kishte lënë nënës para se të nisej “Spahinçe, tursko skopjançe” (*Spahiu i ri, shkupjan i ri i turqëve*). Vojvodë Jankulla vret Rexho pelivanin dhe fëmijët e tij për të mbrojtur familjen “Mi mesilla, Jana bello gërlllo, kore i pogaçe” (*Më ka gatuar Jana gushëbardhë peta dhe pogaçë*). Ismijana pranon martesën me kral Magjarin si mënyrën e vetme për të shpëtuar nga burgjet e tij dy vëllezërit – Hasanin dhe Hysenin duke e vrarë atë në shtratin bashkëshortor “Mi zasakau, kral Magjarina, tenka Ismijana” (*Filloi të ma dojë, krajli Magjar, Ismijanën e hollë*). Urum qesexhija ia zhdukë vejushës së mjerë djalin e vetëm, ditën e martesës, vetëm se nuk e kishte ftuar në dasëm “Boga moli sirota dovica i dena i noqa” (*Lutë Zotin vejusha e mjerë dhe ditën dhe natën*). Fata mallkon nënën se e kishte martuar me një kriminel, kur sheh e tmerruar se midis kokave të futura në hejebe ishte dhe koka e vëllait të saj “Zastanalla Fata, mori majko, na malena vrata” (*Ka qëndruar Fata, moj nënë, në derën e vogël*). Shajza bie pa ndjenja kur sheh se i zgjedhuri

i saj i zemrës ishte martuar “Ti mi se Shajzo, pofali” (*Ti Shajze, mu lavdrove*). Një i ri lëngon në shtratin e vdekjes nga se e kishin ndarë me të dashurën e tij “Da mi stanesh, sheqerli Vjado” (*Të më çohesh, Vajdë sheqerlie*). Fatime kadënja bie nga kali kur njeh plakun për të cilin e kishin hipur nuse “Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin/ago” (*E kanë kërkuar, Fatime kadënën për Emin/agën plak*). Muji dhe Hyseni i japin fund jetës në natën e parë të martesës se i kishin martuar jashtë dëshirës, për këtë shkak dhe të zgjedhurat e tyre të zemrës “Stani Mujo, tebe majka vika” (*Çou Mujë, ti të thurret lokja*), “Da li tëtne ili gërmi” (*A gjëmon apo bubullon*). Një e re paralajmëron vdekjen prej brengës se kishin dhënë larg dhe ndarë nga i dashuri “Umreh, zagina, of milla majçice, dejka dadena” (*Vdiqa, u treta, of nënë e dashur, vashë e fejuar*). Stojani vret gruan e veten për shkak të trillimeve të së ëmës “Svadba se vo sello prajeshe” (*Dasëm bëhej në fshat*). Mehmet aga nuk e përballon shikimin e fundit me të dashurën që po përcillte nuse dhe bie i vdekur “Se sakale Qerimija i Memet-aga” (*Janë dashtë Qerimia dhe Mehmet-aga*). Kara Mustafa në shtratin e vdekjes i vlerëson shokët më tepër se veten dhe le porosi për ta “Bolen mi lezhi kara Mustafa” (*Më lëngon i sëmurë kara Mustafa*). Beqir kapetani lë porosi në agoninë e dhënies së shpirtit “Pushka pukna, jagodo” (*Krisi pushka, luleshtrydhe*). Tre barinjë i luten Sharrit t’i lirojë prej orteqeve që i kishin zën poshtë “Se navali Shar – pllanina” (*E mori ana, malin e Sharrit*). Një vashë lë porosi për mënyrën e varrosjes së saj në shtratin ku lëngonte “Umreh, otide, majçice milla, mllada i zelena” (*Vdiqa, shkova, loke e dashur, e re dhe e blertë*). Një i ri vdes e nuk i gëzohet titullit të vojvodës që e fitoi në garën e kapërcimit të pishës “Brale, se brale beqari, nane” (*Mbledh, janë mbledhur beqarët, nënë*). Një dele - nënë më kot u lutet kasapëve që ishin mbledhur për të therrur qingjin e saj sugar “Devet godine bez rod som billa” (*Nëntë vjet pa pjellë kam qenë*). Nëna nuk mund të përmbahet para birit që lëngon në shtratin e vdekjes “Bolen mi, bolen mi” (*I sëmurë më, i smurë më*).

Nuset vuajnë dramën e vyshkjes së rinisë së tyre për shkak të mungesës së të dashurëve të mërguar “Vërnaçica, majçice, sitno vërne” (*E reshura, nënloke, imtë rreshë*), të moskthimit të tyre prej mërgimit, për shkak të pengëmarrjes, burgosjes “Navërvea, kuzum Nurke, gurbetqije” (*Parakaluan, qingjia Nurkë, kurbetçinjtë*), “Sho je onja, babo more, gore vo pllanina” (*Ç’ është ajo, mor babë, lart në bjeshkë*), të angazhimit me punët rutinë të familjes “Naveni granoj du zemna” (*Uli degët deri në tokë*), të tjetërsimit të të dashurëve për arsye të ndarjes së gjatë “Jusufe, he nallbatinçe” (*Isuf, he nallban i ri*), të humbjes së qetësisë prej ëndrrave të pazakonta “Mello, mello Sebuance dva ravni dvoroi” (*Fshinte, Sebuhanja e vogël fshinte dy oborrë të rrafshit*), të lënies së djalit jetim

“Ka me dade, majko, dalek nadaleko” (*Si më dhe, loke, larg shumë larg*), të martesës së burrave me grua të dytë “Sama sedim, posestrimo, le mori” (*Vetëm rri, motërmë, le moj*), të përballimit vetëm të problemeve familjare “Zhnejlla, Mara, na golema niva” (*Korrte, Mara, në arën e madhe*), të zilisë ndaj shëlgut që nuk kishte asnjë hall e qe rritur mes të mirash “Sho si gi granoj shirnalla” (*Ç’i ke shtrirë degët*), të shqetësimit për merakun e nënës etj.

Burrat përjetojnë dramën e të pafuqishmit që detyrohet të shesë gruan “Nallbatiçe mllado kona kuje” (*Nallban i ri kalin mbath*), të zhgënjimit për arsye të mos mbajtjes së besës nga ana e të dashurave “Ori Jano, Jano, dilber Jano” (*Moj Janë, Janë, dilbere Janë*), të humbjes së krejt familjes “Jahni konja, Omer-aga” (*Hipi kalit, Omer-aga*), të pamundësisë për t’u gjendur pranë nuses që nuk mund ta priste përtej kohës së caktuar “Vo nedela, mlladi Asan-aga, xhelina mu dojde” (*Të djelen, Hasan-agës së ri, i erdhi nusja*), të ankthit të garës për të shpëtuar nga varfëria “Konja rani, siroma Alija, sve na verseije” (*Kalin ushqen Aliu, në veresi*), të burgut e torturës për shkak të dashurisë “Se valilla Magmutpashinica muzhu vo postela” (*I është lavdruar Mahmutpashinova burrit në shtrat*), të njeriut të zënë peng dhe të humbjes së pasurisë “Leven Pejan, mori, ovce pase” (*Leven Pejani, moj, kullotë dhenë*), të sprovës për të shpëtuar vajzën që po mbytej për t’u martuar me të “Ovçar gi ovce pasashe” (*Bariu i kulloste dhentë*), të provokimit nga e dashura e parë “Mi ileglla, Fatima kadana, da mi se rasheta” (*Më ka dalë, Fatime kadënja, të shetisë pak*), të bren-gosjes për fejesën së dashurës për dikë tjetër “Mursel senau vishe sello, ajde” (*Murseli është ulë sipër fshatit, hajde*), të prishjes së lidhjeve martesore për arsye intrigash të motrave “Zasakau Gjergjelin Alija dejka ot daleko” (*Filloi të dojë Gjergjelin Aliu, vashë që larg*), të provës së besnikrisë së motrës, nënës e gruas “Sho se beli, nane, vo gorana” (*Çfarë zbardhohet, nënë, në atë mal*), “Sho se beli gore vo pllanina” (*Ç’po zbardhon lartë në bjeshkë*), të mungesës së familjes “Kulla gradi Cërna Arapina” (*Kullën ndërton Arapi i zi*), “Sënce zajde, sënce zajde, aksham se uçini” (*Perendoj dielli, perendoj dielli, u bë aksham*), të rrezikut të humbjes aksidentale të të dashurëve “Mahmut mi legnaf da spije” (*Më ka ra Mahmuti të flejë*), të përndjekjes nga qeveria turke “Da li ste çule razbrale” (*A mos keni dëgjuar, marrë vesh*), “Carevo azno obrale” (*Thesarin e carit kanë vjedhë*), të tradhëtisë së gruas “Manesto, gorski tërndafil” (*Nuse, tërndafil i Gorës*), të tronditjes së të birit që e gjen të ëmën në ferr “Utre petok, utre turski svetok” (*Nesër e premte, nesër kremte e muslimanëve*).

Vajzat vuajnë tronditjen e pragut të inçestit me vëllain. “Tërnalla moma da ide” (*Është nisur vasha të shkojë*), stresin e rrëmbimeve “Ne se fali, Kuçuk Sulo, ne jdi na golemo” (*Mos u lavdro, Kuçuk Sulë, mos shko me të madhe*), “Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene” (*Ka lënë, Fatime Doria, portat e hapura*), “Dojde Cike, gore vo pllanina” (*Erdhi Cikja, lartë në bjeshkë*), “Mor Malinkçe grabeno” (*Moj Malinkë e rrëmbyer*), “Horo vërti Kademsha kalesh” (*Rrotullon horen Kadëmshja kaleshë*), “Mi tërnalla, namna bre Guna, da ide na zhetva” (*Më është nisur, Guna bre me nam, të shkoj për korrje*), “Mi ga pratile stradna Milena” (*Ma kanë dërguar të vetmen Milenë*), ndërprerjen e ëndrrave të bukura “Zaspalla moma kraj more” (*E zuri gjumi vashën në anë të detit*), përballjen me opinionin komunitar “Viknalla, Hata, tresnalla, lele” (*Ka bërtitur, Hata, lebetitur, kuku*), aratinë për shkak të dashurisë “Ogrialla, Sulo beqar more, meseçina” (*Lindi, Sulë beqar mor, hëna*), martesat me burra të moshuarë “Ti li me dade, majçice milla mua” (*Ti më dhe, nëna ime e dashur*), “Jahinka bella graxhanka” (*Jahinkja qytetare e bardhë*), shkeljen e normave shoqërore “Sho mi ponik sedish, turqin Alija” (*Pse më ri rëndë, turku Ali*), pritjen si vajzë e ikur në shtëpinë e të dashurit nizam “Brale, se brale beqari” (*Mbledhur, janë mbledhur beqarë*), dhëmbjen e nënës “Moravice mëtna i kërvava” (*Moravë e turbulltë dhe e gjakosur*), “Meseçino, mori, milla posestrimo” (*Hënë, mori, motërmë e dashur*).

Të gjithë banorët vuajnë nisjen e nizamëve “Tërna pampur, mori nane, tërna pampur” (*U nis treni, moj nënë, u nis treni*), stresin për dukurinë e imoralitetit “Ajrija ga stajle pod filxhan” (*Hajrien e kanë vënë posht filxhanit*) etj etj.

...

Balladat gorane dallohen për kompozim të thjeshtë, ku duken qartë: ekspozicioni (prezantimi i protagonistit e rrethanave në të cilat ndodhet), lidhja (ndërhyrja në jetën e protagonistit të një ngjarjeje që ia ndryshon fatin dhe rrjedhën e natyrshme të jetës së tij), zhvillimi (rrjedhimet në jetën e heroit për shkak të kësaj ngjarjeje dhe përpjekjet e tij për t’i ikur fatalitetit), pika kulminante (dorëzimi i individit në kthetrat e fundit tragjik apo të një fati dramatik) dhe zgjidhja (qëndrimi moral mbi atë që ka ndodhur, për të parandaluar funde tragjike apo drama të tjera për të njëjtat shkaqe).

Tregimi lakonik me dritë hije të forta që flet e nënkupton shumë përtej veshjes formale të fjalës dhe dialogu i tensionuar në zhgrip situatash të

ndera, përcaktuese dhe të pakthyeshme për fatet e dialoguesve, janë tipare tjera të blladave gorane.

Figura stilistike më e përdorur nga poeti popullor, për të vënë përballë gjendje, ngjarje e personazhe e nënvizuar më mirë tiparet e tyre, madje për të ngjizë thelbin ideoemocional të çdo ballade dhe përcaktuar strukturën poetike të saj, është antiteza.

“Aj Maro, Maro bello peresh, Maro (*Ej Marë, të bardhë lanë, Marë*),
Bello peresh, Maro, zashto cërno nosish (*Të bardhë lanë, Marë, përse veshë të zezë*)”.

ose:

“Zid zidale kulla trojca braqa (*Mur muronin kullë tre vllzër*),
Dena go zidale, noqa se urivau (*Ditën e muronin, natën rrënohej*).”

më tej:

Në mjaft ballada ndeshet dhe e quajtura “sllovenska antiteza” (*antitezë sllave*), (Ljubo Micunović, *Savremeni leksiokon stranih reči i izraza*, Beograd 1991, f. 58) që përfaqëson një numeracion poetik të shumë sendeve a kuptimeve që kanë karakteristika të përbashkta me sendin e krahasuar e më pas mohim i këtyre sendeve a kuptimeve.

“ Sho se beli, babo more, gore vo pllanina (*Ç’ zbardhon, mor babë, lartë në bjeshkë*),
Dal se orloj, babo more, el se kamnoj (*A janë orla, mor babë, apo janë gurë*),
Dal se snegoj, babo more, ili se mëgle (*A janë borëra, more babë, a janë mjegulla*)?!
Da se orloj, babo more, bi letnale (*Të ishin orla, mor babë, do të kishin fluturuar*),
Da se kamnoj, babo more, bi sedale (*Të ishin gurë, mor babë, do të qëndronin*),
Da se snegoj, babo more, bi skopnale (*Të ishin borëra, mor babë, do të mpakeshin*),
Da se mëgle, babo more, bi stanale (*Të ishin mjegulla, mor babë do të ngriheshin*).

Nit se orloj, nuse mori, nit se kamnoj (*Nuk janë orla, moj nuse, nuk janë gurë*),
 Pa niti se, nuse mori, beli snegoj (*Paj nuk janë, moj nuse, as borëra të bardha*),
 Bele snegoj, nuse mori, bele mëgle (*Borëra të bardha, moj nuse, mjegulla të bardha*),
 Tuku mi se, nuse more, shilejna (*Por më janë, moj nuse, shelegë*),
 Shilejna, nuse mori, Sul – çehajine (*Shelegë, moj nuse, të Sulë - çehajës*).”

ose:

“Dali tètne ili gërmi (*A gjëmon apo bubullon*),
 El se zemna trese (*Apo tundet dheu*)?!
 Niti tètne, niti gërmi (*As gjëmon, as bubullon*),
 Nit’ se zemna trese (*As tundet dheu*),
 Toku mi se tupani Husenove (*Po janë lodrat e Hysenit*)”

më tej:

“Da li rose, rose podrosujet (*Vallë vesat, vesat po vesojnë*)
 El se sivni dozhoji (*Apo janë shira të furishëm*)?!
 - Niti rose, rose podrosujet (*As vesat, vesat po vesojnë*),
 Nit se sivni dozhoji (*As nuk janë shira të furishëm*).
 Toko mi se sëvze shto ti kipet (*Por më janë lotë që të pikojnë*),
 Ot ne sevske pravdine (*Prej padrejtësive të fshatit*)!”

Përsëritja, njëri prej tipareve të estetikës së krijimtarisë popullore, është tjetër mjet stilistik i këtyre balladave. Apostrofimet në çdo mes vargu të njerëzve më të dashur: ”majçice milla” (*nënë e shtrenjtë, e vetme e dashur*), ”majçice milla pre milla” (*nënë e shtrenjtë, e vetme e dashur e tejdashur*), ”nane” (*nënë*), ”stara majka” (*nënë plakë*), ”dadice” (*dadë e shtrenjtë, e vetme*), ”milla nanice” (*nënë e shtrenjtë, e vetme, e dashur*), ”milla dadice” (*dadë e shtrenjtë, unike, e dashur*), ”nuse mori” (*nuse moj*), ”brate” (*vëlla*), të emrave të përveçëm së bashku me një tipar të tyre të veçantë e të spikatur: ”sheqerli Vajdo” (*Vjade sheqerlie*), ”Ajsha ashiklija” (*Ajshe ashiklie*), ”namna Guna” (*Guna me nam*), ”Jana bello gërlllo” (*Jana gushëbardhë*), ”stradna Milena” (*Milena e vetme*), ”tenka Ismijana” (*Ismijana e hollë*), ”nevesto gorski trëndafil” (*nuse trëndafil i Gorës*), ”kara bolen Mustafa” (*kara Mustafa i sëmurë*) etj, të objekteve të natyrës: ”Shar-pplanino” (*Mal i Sharrit*), ”pplaninice” (*bjeshkëz*), të shoqëruara me pasthirma (*le, bre, de, lele, mori, ehej, haj-haj etj*), thekse lo-

gjike “Bolen mi, bolen mi lezhi stojunak” (*I sëmurë më, i sëmurë më lëngon Stojunaku*), “Argash lezhi, argash lezhi ovce pase, ovce pase” (*Argaçin mrizon, argaçin mrizon; kullotë dele, kullotë dele*), “De Jano de, de mori dusho de” (*De Janë de, de mor shpirt de*) etj., i nënvizojnë gjendjet e rënda shpirtërore e fizike të njeriut në rrethana ekstreme.

Edhe shtegtimi etaloneve nga ballada në balladë, tjetër tipar i estetikës së folklorit, është më se i dukshëm. Shumica e balladave fillojnë me vargje sesasionale si: “Da li ste çule razbrale” (*A keni dëgjuar e marr vesh*), “Mi zasakau, kral Magjarina, tenka Ismijana” (*Filloi të ma dojë, krajli Magjar, Ismijanën e hollë*), “Brale se brale beqari” (*Mbledhur janë mbledhur*), “Umreh, zagina, of milla majçice, dejka dadena” (*Vdiqa, u treta, of nënë e dashur, vashë e fejuar*) etj.

Detajin e ngritjes së duvakut për ballafaqim të fundit midis të dashuruarëve fatalisht e gjejmë në tre ballada. Në “Se sakale Qerimija i Memet-aga” (*Janë dashtë Qerimia dhe Mehmet-aga*), Mehmeti lut Zotin t’ia ngre duvakun Qerimies që ta shohë për të fundit herë. Tek “Se zazheni, bego, Alim bego” (*Filloi të martohet beu, Halim-beu*), era e furishme ia ngre duvakun nuses së Alim Begut që të ballafaqojnë vështrimet magjosëse me Imerin të vëllain e tij. Ndërsa te ajo “Da li ste çule razbrale” (*A mos keni dëgjuar, marr vesh*), Jusuh Haxhia ia kërkon nuses ta bëjë këtë që të hallallosen për herë të fundit.

Ndërhyrja e elementëve të pazakontë të natyrës për të parandaluar inçestin apo tragjedinë në një rast tjetër, që na kujtojnë zgjidhjet artificiale “Deus ex machina” te tragjeditë greke apo te ato të klasicizmit frëng, është një tjetër etalon apo klishe që takohet te balladat e rinjohjes.

Rol aktiv luajnë numrat tek 3: “tri pllanine” (*tre bjeshkë*), “tri ridoj” (*tre male*), “tri godine” (*tre vjet*), “tri meseci” (*tre muaj*), “tri dena” (*tre ditë*), “tri sestre” (*tre motra*), “trojca braça” (*tre vllazër*), “tri penxheqika” (*tre dritare*), “tri ovçara” (*tre barinj delesh*), “tri çobana” (*tre çobanë*); 7: “sedmina beqari so sedom konopci” (*shtatë beqarë me shtatë litarë*) dhe 9 “devet godine” (*nëntë vjet*), “devet braça” (*nëntë vllazër*), “devet odaje” (*nëntë dhoma*), “devet predele” (*nëntë tufa*), “devet ovçara” (*nëntë barinij dhensh*), “devet sarije” (*nëntë qenë*), “devet koni samarni” (*nëntë kuaj me samarë*), “devet kotare” (*nëntë kotarë*), “devet kolibe” (*nëntë kolibe*), “devet legalla” (*nëntë kolibe qeni*), “devet sinxhira” (*nëntë zinxhir*), “devet ahara” (*nëntë ahurë*), “devet braça so devet nozhoji” (*nëntë vllazër, me nëntë thika*), “devet leta” (*nëntë vera*) etj.

Prej tropeve mund të veçojmë hiperbolën: “nokçi du llakçoi” (*thonjë deri te brylat*), “kosme du puasi” (*flokët deri te shokat*), “pestotin svatoi” (*pesqind krushq*), “dvestotin svatoi i devet bajraktari” (*dyqind krushq e nëntë bajraktarë*), “pestotin grobara” (*pesqind varrrëmihës*), “pestotin oxhallari” (*pesqind hoxhallarë*), “Niz koshçe mu trafke prouniknale” (*Nëpër eshtrat barëra i kanë mbirë*), “Niz rebra mu piliça letaje” (*Përmes brinjëve zogj i fluturojnë*), “Kroz ushi mu se vidella gledaje” (*Nëpër vesh i shihen dritat*), “Vo sred perçin jena luta zmija” (*Në mes perçes një gjarpër i sertë*), litotën: “Na sllamka da se nadopre” (*Në fije kashte u mbështett*), “Na leshnik voda da pije” (*Në lëvozhgë lajthie piftë ujë*); krahasimin: “Pisna kako luta zmija” (*Uluriti si dragua i sertë*), “Top ke puca ka gërmajca” (*Ku kërcet topi si bubullimë*), “Sabla seva ka vitrushka” (*Shpata veton si qafërlugë*), “Krushmoj vënet ka gradushka” (*Plumbat biejnë si breshër*), “Momci spijet ka jagënca” (*Trimat flejnë si qingjia*), dhe epitetin: “sirota dovica” (*vejusha e mjerë*), “dete axhamija” (*djalë axhami*), “kiteni svatoji” (*krushq të stolisur*), “verna luba” (*grua besnike*), “namna Guna” (*Guna famoze*), “Jana bello gërrlo” (*Jana gushëbardhë*), “Rexho pelivançe” (*Rexhë pelivani*), “zhelzne openke” (*opinga hekuri*), “Vajda sheqerlia” (*Vajde sheqerile*), “Ata ashiklia” (*Hate ashiklie*, “stradna Milena” (*Milena e dëshiruar*), “Tenka Ismijana” (*Ismijana e hollë*), “milla majçica” (*nëna e dashur*), “bella i cërvena” (*e bardhë dhe e kuqe*), “cërni Omer” (*Omer i zi*), “sharka kniga” (*letër e qëndisur*), “dilber Jana” (*Jana dilbere*) etj.

Sa i takon metrikës, dominon vargu i bardhë tetë, dhjetë, njëbëdhjetë, dybëdhjetë, katërbëdhjetë e gjashtëmbëdhjetë rrokësh, shpesh i kombinuar në funksion të thekseve logjike:

“Ja te znëjem, Kuçuk Sulo, shto imash vo kuqa (*Unë të di, Kuçuk Sulë, çfarë ke në shtëpi*)

More Sulo, shto imash vo kuqa (*Mor, Sulë, çfarë ke në shtëpi*).”
(14 :10)

“Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene (*Ka lënë, Fatime Doria, portat e hapura*),

Fatima Dorija, porte otvorene (*Fatime Doria, portat e hapura*).”
(16 : 12)

“Hajde Fato, hajde, tamo da ga mesish (*Hajde Fatë, hajde, atje ta gatuash*),

Mori Fato, tamo da ga mesish (*Moj Fatë, atje ta gatuash*). (12:10)

“Pana mëglla, majçice, vo poletto (*Ra mjegulla, nënë, në atë fushë*)
Dadice vo poletto (*Dadë e shtrenjtë, në atë fushë*).” (11 : 7)

9.

Një çështje e rëndësishme, kur flasim për këto ballada, është lokalizimi i kohës së krijimit të tyre. Pa shumë pretendime, po përpiqemi të japim disa konsiderata duke u nisur nga pista e përqsjes së ngjarjeve e dukurive që na përcjellin balladat me zhvillimet më se të njohura historike.

Kështu, sa i takon motërzimeve ballkanike, pavarësisht petkut vendor për shkak të jetës së gjatë në hapsirën gorane, burimin duhet t’ua kërkojmë shumë më përtej se koha e vendosjes së torbeshëve në Gorë (shek XII). Dimë që flijimi njerëzor “Zid zidale kulla trojca braqa” (*Mur muronin kullë tre vllazër*) është jehonë që vjen që prej

kohësh përtej homerike. Zbulimi që i bëhet Abrahamit për të zëvendësuar flijimin e të birit me dashin është epokal dhe shënon një prej kthesave më të mëdha të zhvillimit të shoqërisë njerëzore. Te grekët mbase dëshmia e fundit e flijimit njerëzor gjendet të tragjedia “Ifigjenia në Taulidë” e Euripidit. Agamemnonit i duhet të flijojë të bijën Ifigjeninë për të qetësuar perendeshën Artemidë që nuk u linte rrugë anijeve greke në drejtim të Trojës. Sipas mitologjisë greke, edhe këtu njeriut i bëhet zbulesa e konvertimit të flijimit njerëzor me atë kafshëror. Artemida e ndërron me një drenushë Ifigjeninë dhe e shpëton nga vdekja (Collonna, Barbara, “Fjalor mitologjik” Tiranë f. 164) ashtu sikundër që Abrahami të birin Isakun me dashin e zi duke ia hequr fatit tragjik.

Kulti i amanetit, i fjalës së dhënë “Ga sakale Ilinka divojka, dalek nada-leko” (*E kanë kërkuar vashën Ilinkë, larg, shumë larg*) dhe vëllavrasja “Se zazheni, bego, Alim-bego” (*Filloi të martohet beu, Halim-beu*) janë të tjera motive të lashta sa vetë shoqëria njerëzore. Kemi bindjen se edhe ballada “Jahni kona, Omer-aga” (*Hipi kalit, Omer-aga*), në thelb të së cilës qëndron motivi i Odisesë, u takon kohëve, makar post’homerike. Si jehona të këtyre golleve mund të vlerësohen balladat për marrdhëniet me natyrën.

Pas këtyre, një pjesë e mirë e balladave, i takon kohëve më të reja historike, kur morën fytyrë fshatrat e Gorës e u kristalizuan shoqëritë ko-

munitare në suazën e tyre. Gjë që mund të ketë ndodhur në shekujt XIV-XV, pas pushtimit turk të Ballkanit. Në balladën “Kulla gradi Cërna Arapina” (*Kullën ndërton Arapi i zi*) Arapi i zi zgjedh për grua Alltanën të bijën e Sulltan Muratit. Në një variant të kësaj ballade (Harun Hasani, *Goranske narodne pesme*, Prishtinë 1987, f. 197) Alltanja e bukur, vajza e sulltan Muratit, kërkon ndihmën e hordhive turke me ushtarë të sqimtë të udhëhequra nga Urum qesexhia ta shpëtojnë prej Arapit të zi, i cili “Na den jade, ... jena furna leboj” (*Në ditë ha nga një furrë bukë*) dhe “Na noq saka, ... dejka naj pristalla” (*Në natë kërkon vashën më të bukur*). Urum qesexhija dhe ushtria e tij e sqimtë shfaqen me tërë egërsinë e mizorinë e tyre te ballada “Boga moli sirota dovica i dena i noqa” (*Ditën e natën lut Zotin vejusha e mjerë*).

Balladat e rinjohjes, sipas të gjithë gjasave, janë rrjedhime të devshirmit (shek XIV-XVII) prej të cilit Gora ka përjetuar drama për një kohë më të gjatë për shkak të shtrirjes më të madhe në kohë të muslimanizimit të saj në krahasim e viset fqinje që ishin konvertuar më shpejtë. Një herë në 4 vjet, këtu një në dyzet fëmijë (10-12 vjeç) të krishterë zgjidhej për repartet jeniçere duke u ndarë përgjithnjë prej të afërmëve të tij. Kur puna i sillte të ktheheshin në vendlindje si jeniçerë apo funksionarë ndodhte që të martoheshin me motrat e tyre që nuk kishin si ti njihnin apo ato ata. E njëjta situatë, po tashmë me fund tragjik ndodhë për shkak të mërgimit shumëvjeçar edhe ndofta më vonë si kohë. Edhe shitja e njerëzëve “Nallbatinçe mllado kona kuje” (*Nallban i ri kalin mbath*) që haset këtu, kësaj kohe i takon.

Amosferën e këtyre shekujve e sjellin balladat që kanë si protagonistë spahinë - feudalit ushtarak, zotrues timari, që ishte i detyruar t’i përgjigjej në moment thirrjes së sulltanit për luftë, makar dhe ditën e dasmës sikundër ndodhë në balladën “Spahinçe, tursko skopjançe” (*Spahiu i ri, shkupjan i ri i turqëve*). Mbajtja peng e Milenës së vetme për tre vjet, në zinxhir natën e diell ditën, për ta çpërfytyruar fizikisht dhe shpirtërisht nga katarë jujupët (ciganët e zinj) që lëvizin viseve të Ballkanit tyre në kërkim të presë së trafiqeve njerëzore te ballada “Mi ga pratile stradna Milena” (*Ma kanë dërguar të vetmen Milenë*), gjithashtu na shpie te ajo periudhë kohore. Në të mirë të mendimit tonë flasin dhe balladat “Mi zasakau, kral Magjarina, tenka Ismijana” (*Filloi të ma dojë, krajli Magjar, Ismijanën e hollë*), “Mi mesilla, Jana bello gërllo, kore i pogaçe” (*Më ka gatuar Jana gushëbardhë peta dhe pogaçë*) dhe “Zatanalla Fata, mori majko, na malena vrata” (*Ka qendruar Fata, moj nënë, në derën e vogël*). Tek e para krali i magjarëve për ta detyruar Ismijanën e hollë ta pranojë për burr, mban peng në qeli të errët dy vëllezërit e saj Hasanin dhe Hysenin. Ismi-

jana pranon të martohet. Hakmerret pa mëshirë duke e prerë në qafë kralin në shtratin bashkëshortor dhe liron dy vllazërit. Në të dytën del procesi i muslimanizimit të Gorës. Vojvodë Jankulla, i ndjekur nga Rexho pelivani – sejmieni i Brodit për t’u vrarë për shkak se akoma nuk ishte muslimanizuar me bashkëshorten, detyrohet të ecë natën për ta çuar të shoqen në Brod te gjinia. Me që nuk i shmanget dot, ballafaqohet me Rexho pelivanin e vret duk ia shkulë zemrën, më tej edhe të bijtë. Tek e treta zbulohen veprime kriminale të azatëve - forcave sekrete turke që të vrisnin natën e të qanin ditën. Fata, rastësisht, zbulon se burri i saj ishte kriminel profesionist, dora gjakësore e të cilit nuk ishte ndalur as para vëllait të saj.

Prej balladave për marrdhëniet familjare të këtij harku kohor me gjasa janë “Mi zasaka Gjergjelin Alija dejka ot daleko” (*Filloi të dojë Gjergjelin Aliu, vashë që larg*) që na shpie te martesat kur nusja merrej larg me dyqind krushq e nëntë bajraktarë; “Sho se beli, nane, vo gorana” (*Çfarë zbardhohet, nënë, në atë mal*) që na kujton besnikërinë e gruas së Hasan – agës së një ballade boshnjake nga u frymëzua Gëtja i madh për poezinë e tij me të njejtin titull dhe “Jahinka bella graxhanka” (*Jahinkja qytetare e bardhë*) që na sjellë ndër mend skena të ndeshjeve kalorësiake mesjetare në emër të një të zgjedhure të zemrës. Këtu, mbase mund të klasifikohen dhe balladat “Da li ste çule razbrale” (*A mos keni dëgjuar, marrë vesh*) “Carevo azno obrale” (*Thesarin e carit kanë vjedhë*) dhe “Aj Maro, Maro bello peresh, Maro” (*Ej Marë, të bardha lanë, Marë*).

Kjo kohë duket edhe te prania e antrponimisë së krishterë dhe muslimane brenda së njëjtës familje gorane, fenomen që ka përcjellë procesin e zgjatur të muslimanizimit, që përputhet me periudhën e shekujve për të cilët flasim.

Balladat e mbetura nga të gjitha pikëpamjet duket se janë krijime të shekullit XIX. Anarshija, pasiguria e pronës dhe jetës për shkak të dobë-

simit të pushtetit të Portës së Lartë sidomos në anësitë e perendorisë dhe reformat e tanzimatit e vunë shoqërinë gorane para provash me të cilat nuk ishte ballafaquar më parë. Për shkak të plaçkitjeve dhe pengëmarrjeve me kushte të rënda lirimi nga çetat e hajdutëve (haramije) që lëviznin lirisht nëpër Gorë u goditë dhe u rënuar blegëtoria baza e ekonomisë së kësaj krahine. Falimentuan dhjetra qehallarë pronarë tufash të mëdha dhe qindra të tjerë të punësuar në këtë sektor. Këtë e favorizoi dhe çbërja e kazasë së Gorës. Njerëzit filluan të

mos ishin të sigurtë as edhe në shtëpitë e tyre. U mbyllën punishtet zejtare të prodhimit të armëve, qymirit të drurit, barutit dhe enëve të drurit për shkak të konkurrencës së prodhimeve industriale.

Shërbimi i detyruar ushtarak shumëvjeçar (nizamët) ishte një tjetër barrë e rëndë që e komplikonte jetën e goranëve edhe kështu të tronditur. Ndryshoi rrjedha e zakonshme e kësaj jete, doli nga shtrati vetë shumëshekullor dhe u shkapërderdhë në rrjedhëza që tani filluan të lëvizin me ritme të ndryshme nga njeri-tjetri. Në këto kushte banorët e kësaj zone u drejtuan mërgimit, të vetmes mundësi për mbjetesë.

Të gjitha këto u pasuan me probleme sociale të mprehta shumë herë dhe fatale për individët dhe të gjithë shoqërinë. U vu në provë elementi bazë dhe i shenjtë i shoqërisë, familja, shtyllat e saj. Kjo situatë përcillet me besnikëri dhe ngjyra të gjalla dhe jo vetëm te balladat të mërgimit ekonomik e ushtarak, por edhe ato të marrdhënieve familjare, shoqërore e dashurore.

Neven Pejës i trazohet mrizimi dhe kullotja e dhenëve nga një çetë haramish (hajdutësh) me numër sa hunjt e gardhit të torishtes. I vrasin qenin. I presin dashin e kumonës. I marrin gjithë tufën dhe e lidhin pas trungut të një ahu “Leven Pejan, mori, ovce pase” (*Leven Pejani, moj, kullotë dhenë*). Sulë qehajës pengëmarrësit i kërkojnë 300 desh të zgjedhur si kusht për ta liruar “Sho je onja, babo more, gore vo pllanina” (*Ç’ është ajo, mor babë, lart në bjeshkë*). Nurkja duhet të shesë stolitë dhe teshat e trupit për të liruar Ashim qehajën nga burgu në Kavallë të Greqisë “Navërvea, kuzum Nurke, gurbetqije” (*Parakaluan, qingjja Nurkë, kurbetçinjtë*).

Për shkak të mërgimit ushtarak apo ekonomik përjetohen humbja e të dashurëve “Pana mëglla, majçice, vo poletto” (*Ra mjegulla, nënloke, në fushë*), “Spahinçe, tursko skopjançe” (*Spahiu i ri, shkupjan i ri i turqëve*), “Mahmudijo, dudijo” (*Mahmudie, dudie*), “Aj Maro, Maro bello peresh, Maro” (*Ej Marë, të bardha lanë, Marë*), “Kros Gusine Pole temne mëgle (*Nëpër Fushë të Gucisë mjegulla të errëta*), ndarjet e të afërmëve për së gjalli “Bovna lezhi, Mina, vo postela” (*Lëngon e sëmurë, Mina, në shtrat*), ndarje e funde tragjike dashurish “Da mi stanesh, sheqerli Vjado” (*Të më çohesh, Vajdë sheqerlie*), “Ori Jano, Jano, dilber Jano (*Moj Janë, Janë, dilbere Janë*), tronditje shpirtërore të pakufishme “Vo nedela, mlladi Asan-aga, xhelina mu dojde” (*Të djelen, Hasan-*

agës së ri, i erdhi nusja), “Mello, mello Sebuance dva ravni dvoroi” (*Fshinte, Sebuhanja e vogël ,fshinte dy oborrë të rrafshët*), “Tërna pampur, mori nane, tërna pampur” (*U nis treni, moj nënë, u nis treni*), dhe drama të mprehta jetësore, “Manesto, gorski tërndafil” (*Nuse, tërndafil i Gorës*), “Da li ste çule razbrale” (*A mos keni dëgjuar, marrë vesh*), “Vërnajçica, majçice, sitno vërne” (*E reshura, nënloke, imtë rreshë*).

Kësaj kohe, mbase edhe më të vonët, i takojnë balladat me temë rrëmbimin e vajzave kur dimë se një zakon të tillë në Gorë e kemi takuar edhe deri në fillimin e viteve '50 të shekullit të kaluar.

Balladat për marrdhëniet dashurore mbase janë më të vonshme. Kjo dëshmohet me balladën “Da li ste çule razbrale” (*A mos keni dëgjuar, marr vesh*) të njohur në popull “Xhemulina (*e Xhemiles*), kur dimë se ngjarja konkrete mbi të cilën është ngritur ajo, i takon fundit të shekullit XIX.

Te kjo balladë janë derdhur në një: përvoja e tërë krijimeve popullore të kësaj gjinie, ekot dhe gurgullimat, gjësimet dhe shurdhimet, acaret dhe vullkanet, netët dhe agimet, mëdyshjet dhe besimi i verbër, intrigat dhe besnikritë, shtangiet dhe vibrimet, shushurimat dhe shkretimt, energjitë dhe topitjet, honet dhe majat, vdekjet dhe ringjalljet, urimet dhe mallkimet të shpirtit goran.

Pasi lexoj e rilexoj këtë balladë, që e kam kënduar nuk e di sa herë me zë e nën zë, kur e dëgjoj, gjithnjë gjindem në udhëkryqin e dilemës se pse u pre këtu kjo traditë?! Qe shprishur e tharë shpirti i torbeshëve të Gorës; kumt se pas kësaj asnjë dramë tjetër jetësore nuk mund të meritonte këtë blatim apo Sibila Torbeshja nuk kish se çfarë të thoshte tjetër pas kësaj shprazjeje shteruese të frymëzimit?! Nuk e di !!!

10.

Problem kompleks mbetet përcaktimi i vendit të balladave gorane brenda atyre ballkanike në tërësi dhe të sllavëve në veçanti. Me që çështja s' mund të marr përgjigje pa një krahasim shterues, po japim disa mendime duke ballafaquar lëndën e vëllimit tonë me atë të librave “Epikë legjendare nga rrethi i Kukësit” (Tiranë 1983) të Shefqet Hoxhës (f. 207 – 302) dhe “Bëllgarski narodni pesni” (Zagreb 1861) të vllëzërve Dimitër dhe Konstandin Milladinov të ribotuar në Sofie në vitin 1981 (f. 1 - 364).

Në vëllimin tonë, sikur kemi treguar edhe më sipër, janë përfshirë 84 ballada të për zgjedhura të ndara në 13 grupe tematike, të mbledhura në

fshatrat e Gorës të shtrirë në dy anët e kufirit politik shqiptaro-kosovar. Në të dytin janë publikuar 37 variante të 6 grupeve tematike të folklorit gojor shqiptar të mbledhura në rrethet Kukës (18), Has (12), Mirëditë (2), të treguara prej një subjekti nga Malësia e Madhe (4) dhe Ujzë të Kosovës (1). I treti ka një material prej 262 variantesh të ndara në 7 grupe tematike të mbledhura më së shumti në rajonet Strugë, Prilep, Panagjurishte dhe Kukush të Maqedonisë së sotme.

1.

37 variantet shqipe janë motërzime, prej të cilave 33 me temë murimin, mbajtjen e fjalës së dhënë, rinjohjen dhe vëllavrasjen në kuadrin ballkanik e më gjërë dhe 4 me temë dashurinë e dy të rinjëve” dhe motivin e Tanës” në raport me balladat e Gorës: “Stani Mujo, tupani tupaje” (*Çou Mujë, lodrat biejnë*), “Dali tëtne ili gërmë (*A gjëmon apo bubullon*)” dhe “Leven Pejan, mori, ovce pase” (*Leven Pejani, moj, kullotë dhentë*)

Prej 84 balladave gorane, 11 janë motërzime ballkanike me temë murimin “Zid zidale kulla trojca braqa” (*Mur muronin kullë tre vllazër*), mbajtjen e fjalës së dhënë “Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko” (*E kanë kërkuar vashën Ilinkë, larg, shumë larg*), “Polekomte, polekomte kigeni svatoji” (*Me ngadalë, me ngadalë krushq të stolisurë*), “Ori Jano, Jano, dilber Jano” (*Moj Janë, Janë, dilbere Janë*), rinjohjen “Letuaf, qafir letuaf” (*Ka mërguar, qafiri ka mërguar*), “Nallbatinçe mllado kona kuje” (*Nallban i ri kalin mbath*), “Jusufe, he nallbatinçe” (*Isuf, he nallban i ri*), “Tërnalla moma da ide” (*Është nisur vasha të shkojë*), vëllavrasjen “Se zazheni, bego, Alim-bego” (*Mendoj të martohet beu, Halim-beu*), Odisenë “Jahni kona, Omer-aga” (*Hipi kalit, Omer-aga*), birëvrastjen “Zabejnau Stojan, pobejnau” (*Filloi të ikte Stojani, u largua*), 3 të përmendura më sipër motërzime në raport me balladat shqipe, 31 (përfshi dhe 11 motërzimet ballkanike) “Sho se beli, nane, vo gorana” (*Çfarë zbardhohet, nënë, në atë mal*), “Sho se beli gore vo pllanina” (*Ç’ po zbardhon lartë në mal*), “Vo nedela, mlladi Asan-aga, xhelina mu dojde” (*Të djelen, Hasan-agës së ri, i erdhi nusja*), “Mi ga pratile stradna Milena” (*Ma kanë dërguar të vetmen Milenë*), “Kulla gradi Cërna Arapina” (*Kullën ndërton Arapi i zi*), “Spahinçe, tur-sko skopjançe” (*Spahiu i ri, shkupjan i ri i turqëve*), “Svadba se vo sello prajeshe” (*Dasëm bëhej në fshat*), “Sho je onja, babo more, gore vo pllanina” (*Ç’ është ajo, mor babë, lart në bjeshkë*), “Sho se beli, nane, vo gorana” (*Çfarë zbardhohet, nënë, në atë mal*), “Brales, se brales beqari” (*Mbledh, janë mbledhur beqarët*), “Jahinka

bella graxhanka” (*Jahinkja qytetare e bardhë*), “Brales, se brales beqari, nane” (*Mbledh, janë mbledhur beqarët, nënë*), “Brales, se brales beqari” (*Mbledhur, janë mbledhur beqarët*), “Ajrija ga stajle pod filxhan” (*Hajrien e kanë vënë posht filxhanit*), “Se navali Shar-plantina (*E mori ana, malin e Sharrit*), “Bolen mi lezhi kara Mustafa” (*Më lëngon i sëmurë kara Mustafa*), “Zatanalla Fata, mori majko, na malena vrata” (*Ka qendruar Fata, moj nënë, në derën e vogël*) “Mahmudijo, dudijo” (*Mahmudie, dudie*), “Aj Maro, Maro bello peresh, Maro” (*Ej Marë, të bardhë lanë, Marë*). “Zaspalla moma kraj more (*E zuri gjumi vashën në anë të detit*)” të afërta me ato maqedone numër 19, 261, 19, 65, 111,79, 131, 87, 120, 136, 139, 146, 151, 88, 154, 91, 98, 162, 100, 200, 141, 212, 284, 205, 209, 207, 217, 218, 229, 252, 254 340) të vëllimit të vëllezërve Dhimitër e Kostandin Milladinov dhe 50 krijime origjinale vendore të muzës popullore gorane “Ne se fali, Kuçuk Sulo, nejdî na golemo” (*Mos u lavdro, Kuçuk Sulë, mos shko me të madhe*), “Ostailla, Fatima Dorija porte otvorene” (*Ka lënë, Fatime Doria, portat e hapura*), “Dojde Cike, gore vo plantina” (*Erdhi Cikja, lartë në bjeshkë*), “Mor Malinkçe grabeno” (*Moj Malinkë e rrëmbyer*), “Horo vërti Kademsha kalesha” (*Rrotullon horen Kadëmshja kaleshë*), “Navërvea, kuzum Nurke, gurbetqije” (*Parakaluan, qingjia Nurkë, kurbetçinjtë*), “Bovna lezhi, Mina, vo postela” (*Lëngon e sëmurë, Mina, në shtrat*), “Manesto, gorski tërndafil” (*Nuse, tërndafil i Gorës*) “Vërnajçica, majçice, sitno vërne (*E reshura, nënloke, imtë rreshë*), “Pampur, mori nane, tërna pampur” (*U nis treni, moj nënë, u nis treni*), “Pana mëglla, majçice, vo poletto” (*Ra mjegulla, nënloke, në fushë*), “Mello, mello Sebuance dva ravni dvoroi” (*Fshinte, Sebuhanja fshinte dy oborrë të rrafshët*), “Kros Gusine Pole temne mëgle” (*Nëpër Fushë të Gucisë mjegulla të errëta*), “Mi mesilla, Jana bellogërllto, kore i pogaçe” (*Më ka gatuar, Jana gushëbardhë, peta dhe pogaçe*), “Mi zasakau, kral Magjarina, tenka Ismijana” (*Filloi të ma dojë, krajli Magjar, Ismijanën e hollë*), “Se valilla Magmutpashinica muzhu vo postela” (*I është lavdruar Magmutpashinica burrit në shtrat*), “Boga moli sirota dovica i dena i noqa” (*Lut Zotin vejusha e mjerë dhe ditën dhe natën*), “Ti mi se Shajzo, pofali” (*Ti Shajze, mu lavdrove*), “Ovçar gi ovce pasеше” (*Bariu i kulloste dhentë*), “Da li ste çule razbrale” (*A mos keni dëgjuar, marr vesh*), “Eshte li qe nosish, Ibo, çakër Ibo” (*A do të veshësh ende, Ibë, çakër Ibë*), “Mi ileglla, Fatima kadana, da mi se rasheta” (*Më ka dalë, Fatime kadënja, të shetisë pak*), “Da mi stanesh, sheqerli Vjado” (*Të më çohesh, Vajdë sheqerlie*, “Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin-ago (*E kanë kërkuar, Fatime kadënën për Emin-agën plak*), “Umreh, zagina, of milla majçice, dejka dadena” (*Vdiqa, u treta, of nënë e dashur, vashë e fejuar*), “Mursel senau vishe sello, ajde” (*Murseli është ulë sipër fshatit, hajde*), “Viknalla, Hata, tres-

nalla, lele” (*Ka bërtitur, Hata, lebetitur, kuku*), “Ogrialla, Sulo beqar more, meseçina” (*Lindi, Sulë beqar mor, hëna*), “Mi tërnalla, namna bre Guna, da ide na zhetva” (*Më është nisur, Guna bre me nam, të shkojë për korrje*), “Ti li me dade, majçice milla mua (*A ti më dhe, nëna ime e dashur*), “Ka me dade, majko, dalek nadaleko” (*Si më dhe, loke, larg shumë larg*), “Mi zasaka Gjergjelin Alija dejka ot daleko” (*Filloi të dojë Gjergjelin Aliu, vashë që larg*), “Sënce zajde, sënce zajde, aksham se uçini” (*Perendoj dielli, prenedoj dielli, u bë aksham*), “Naveni granoj du zemna” (*Uli degët deri në tokë*), “Devet godine bez rod som billa” (*Nëntë vjet pa pjellë kam qenë*), “Mahmut mi legnaf da spije” (*Më ka ra Mahmuti të flejë*), “Sho mi ponik sedish, turqin Alija” (*Pse më ri rëndë, turku Ali*), “Carevo azno obrale” (*Thesarin e carit kanë vjedhë*), “Sama sedim, posestrimo, le mori” (*Vetëm rri, motërmë, le moj*), “Se sakale Qerimija i Memet-aga (*Janë dashtë Qerimia dhe Mehmet-aga*), “Bolen mi, bolen mi” (*I sëmurë më, i sëmur më*), “Vo pllanina jena izvir voda” (*Në bjeshkë një burim uji*), “Sho si gi granoj shirnalla” (*Ç’i ke zgjeruar degët*), “Zhnej lla, Mara, na golema niva” (*Korrte, Mara, në arën e madhe*), “Moravice mëtna i kërvava” (*Moravë e turbulltë dhe e gjakosur*), “Pushka pukna, jagodo” (*Krisi pushka, luleshtrydhe*), “Meseçino, mori, milla posestrimo” (*Hënë, mori, motërmë e dashur*), “Shto Morava mëtna teçe” (*Përse Morava rrjedh e turbulltë*), “Umreh, otide, majçice milla, mllada i zelena” (*Vdiqa, shkova, loke e dashur, e re dhe e blertë*), “Utre petok, utre turski svetok” (*Nësër e premtë, nesër e kremte e muslimanëve*), “Ogrijalla meseçina” (*Ka shëndritur hëna*), “Konja rani, siroma Alija, sve na verseije” (*Ushqen kalin, Alia i varfër gjithë në veresi*).

2.

Kjo përçasje, gjithësesi statistikore, dëshmon begati të madhe të balladave në Gorë në krahasim me hapsirën shumë më të madhe, ku janë mbledhur ato shqipe dhe më të gjërë akoma ato maqedone, duke pasur parsysh, dhe, se në këto të fundit, sipas mendimit tonë, janë përfshirë një numër i konsiderueshëm këngësh që nuk mund t’i takojnë balladës, por këngëve të kreshnikëve, përkitazi eposit.

Kjo begati mund vlerësohet edhe më e madhe, kur dimë që në vëllimin tonë janë paraqitur vetëm përfaqësueset e varianteve dhe jo tërë variantet si në rastin e dy vëllimeve tjera që i kemi zgjedhur e marr në sy për ballafaqim.

3.

Motërzimet gorane kanë ngjyime lokale shumë më të theksuara se ato shqipe. Kjo nuk është vetëm dëshmi të një jete më të gjatë të tyre në këto anë, por dhe i prurjeve të muzës gorane në pasurimin e tyre.

Numri i madh i krijimeve thellësisht origjinale tek variantet gorane, është tjetër tregues i qartë i fuqisë krijuese dhe i kontributit të kësaj popullësie në pasurimin e kulturës popullore ballkanike e asaj të sllavëve të jugut.

4.

Nëjsia e shumë varianteve gorane me ato të regjistruara në viset maqedone në tematikë dhe përmbajtje dhe e të gjithave në gjuhë, fillimet sensationale, kompozim, metrikë, përdorimin e mjeteve stilistike, litotës prej tropeve, antitezës sllave, mallkimit të përmbushur,

mënyrën se si, kur e ku këndohen na japin të drejtën të definojmë, pa më të vogël mëdyshje, se balladat gorane i takojnë balladave të sllavëve të jugut. Ato nuk mund të ndahen nga ato të mbledhura nga vëllezërit Milladinov një shekull e gjysëm më parë se të mblidheshin ato të Gorës. Duke vënë theks te

njësia e sipërme nuk mund të përjashtohen pikëtakimet dhe afritë me balladat e popujve të tjerë të sllavëve të jugut, shtegtimet e tyre në këto anë.

5.

Duke u referuar tek klasifikimi i balladave bullgare sipas principit tematik në katër grupe: mitike, religjioze, jetësore dhe historike (Dinekov Petër, *V sveta na bëllgarskata narodna ballada*, “Sbornik za narodni umotvorenija – SBNU, T. 60, cast I, Bëllgarski narodni blladi” Sofija 1991. f. 29), tek balladat gorane kemi mbetje të balladës mitike kryesisht te motërzimet apo tek ato të marrdhënieve me natyrën, mungesë të balladës religjioze, asaj historike dhe dominim të jetësore.

Me gjithë mungesën e balladave historike, në të gjitha lexohet shumë qartë sfondi historik në të cilin veprojnë protagonistët, zhvillohen ngjarjet dhe ngjizen thelbet e tharmet që kanë ndikuar në përcaktimin e fateve tragjike apo dhe dramatike të individëve.

Po t'u referohemi klasifikimeve tjera që identifikojnë balladën qytetare, të panairëve, të pejsazhit dhe humoristike (Dinekov Petër, po aty.), numri i balladave gorane, padyshim, do të rritej dukshëm.

Predgovor

1.

Balade zauzimaju posebno mjesto u okviru bogatog usmenog (narodnog) folklora Gore. Čak se ova oblast, unutar albanskih teritorija, po procvatu i bogatstvu ove vrste narodnog stvaralaštva može uporediti sa oblašću Sjevernih Alpa (albanskih), koja je poznata po junačkoj epici. Iako su ovo vrijednosti dva različita univerzuma, poređenja se mogu praviti. Načini umjetničkog izraza determinišu se istim stvaralačkim izrazom koji reguliše najavu prizemnih vibracija duše sinova Ademovih, bez obzira na mjesto, vrijeme, jezik ili etničku pripadnost.

Ova umjetnička realnost se ne može prihvatiti kao takva čitanjem, posmatranjem i fragmentarnim komentarima, već jedino izborom i obogaćena kao što se kod minerala, u procesu izbora bogate materije, odstranjuju predmeti slabijeg ili jalovog sastava. Samo na taj način ćemo ovo bogatstvo vratiti stvaralocima, njegovim nosiocima, pokoljenjima i svima zainteresovanim. Samo ga tako potvrđujemo, argumentima. Samo tako oduzimamo mogućnost onima koji po cijeli božiji dan špekulišu i o ovom aspektu narodnog stvaralaštva Gorana. Izbjegavajući bezlične polemike: „Ni kokoš, ni jaje“, „Ni karaman, ni nusa“, čini nam se uputnije da objavimo ove pjesme dajući šansu njima, a i svima, da pišu šta žele i kako žele o njima, ali ne dajući im mogućnost da poriču njihovo postojanje.

Albanski prevod višestruko pojačava dimenziju ove materije, bolje identifikuje zone diverziteta, ograde i prolaze razmjena, tijesnace i pogodne terene za izgradnju mostova, sprječava podmukle zamke, ruši uzroke izolacije, rastjeruje magle predrasuda, gasi nerazumne ujede mržnje i pomaže da se njihova energija usmjeri u korist prosperiteta Albanije i Kosova i međuetničkih odnosa na Balkanu.

Objavljivanje ovih balada pojačava ponos stanovnika Gore, označava njihovu realnu vrijednost doprinosa obogaćivanju kultura Albanije, Kosova i cijelog Balkana. Opravdava legitimnost njihovih zahtjeva i insistiranja sa ciljem prihvatanja i zaštite njihove kulturne baštine i maternjeg jezika od strane pomenutih država. To ih motiviše da se integrišu unutar država kao jednaki među jednakima, gdje za sve ima mjesta.

To nas je poticalo i rukovalo prilikom pisanja izbora koji donosimo na uvid čitaocima i naučnoj javnosti. U fazi prepoznavanja, studiranja i identifikacije folklornog materijala vodili smo računa da ne izostavimo ili potcijenimo ništa od onoga što je dosad objavljeno, ne zaboravljajući da možda ima još neobjavljenog materijala u krugu njegovih nosilaca.

Tokom selekcije, u nastojanju da budemo naučno što precizniji, glavnu pažnju smo usmjerili ka odvajanju balada od ostalog dijela narodne poezije, obuhvatanju svih tretiranih motiva kao i njihovoj što preciznijoj klasifikaciji. Od varijanata smo birali one koje su poznatije, one koje su poetski strukturirane, logički jasnije i umjetnički dotjeranije, bez pretenzija da smo uvijek tačno pogodili cilj i da nema mjesta za raspravu. U dva slučaja, zbog zanimljivog sadržaja i idejno-emocionalne posebnosti koju imaju balade *Letuaf Stojan letuaf* („Ljetovao Stojan, ljetovao“) i *Što se beli gore vo planina* („Šta se bijeli gore u planini“), dali smo ih u dvije varijante.

U knjizi su sakupljene 84 balade na osnovu kriterijuma koje smo gore pomenuli. Selektirane su u dvostruko većem broju nego što su, zajedno sa varijantama, objavljene u zbirci *Goranske narodne pesme* (Priština, 1987) Haruna Hasanija, *Goranski narodni pesni* (Skopje, 2000) i *Sevni bre ašik, sevni bre dušo* (Prizren, 2004) Nazifa Doklea, *Gora i Gorani* (Tirana, 2002) Mehmeta Hodže i *Sedefna tambura* (Prizren, 2008) Ramadana Redžeplarija, koje sadrže veliki broj narodnih pjesama istraženih i sakupljenih na cijelom prostoru u 27 sela sa torbeškim stanovništvom u oblasti Gora, sa obje strane političke albansko-kosovske granice, odnosno u distriktu Kuks (Albanija) i opštini Dragaš (Kosovo).

2.

Geografija ovih balada, osim onih sa motivima balkanskih sestrimljenja /varijanti u kojima nije određen prostor djelovanja, je oblast Gora (*Gora, Gorska nahija, Šar-planina, Brod, Zlipotok, Borje, Borska nahija, Šištejec, Kruševo, Arabadžinica, Kopravo brdo, Tetovske derveni, Morava, Murga, Krušeječka džamija, Tihe vode, Mazen kamen, Gorne grobišta, Šišteječke gumena, Šišteječke zavori, Bela zemna, Putoj krušeječke, Kaculjica, Šutman planina*) i mjesta u kojima borave njeni stanovnici (*Crno more, Arnautlak, Turkija, Anadollija, Karadak, Gusinje polje, Stambol, Ederne, Skopje, Veles, Prizren, Novi Pazar, Kavala, Panađur, Žur*).

Ostali detalji ove geografije: *malena vrata, pokraj reka, sred selo, više selo, vo kave, porte obe krila, dvoraj zarudene, presno gropče, gorno*

maalo, deĵe ke se beret, oro ke igraje, ĉeste putiŝta, drvari ĉe idet, beĉari ĉe ŝetaje i ĉe prohoĉaje, gorna dĵamija, gore vo planina, dovnujet sokak, ravni dvoroi, ĉeŝma studena, kruŝa zelena, buka zelena, strga, pri vodenica, teŝke porte, bahĉa, s' beĉari, plevna, ĉardak, izvir voda, golema niva, kamnjoj i karpe, lipe, jeleni, orman ĉetine meĉke, drenĉe, ŝ'vto cveĉiĉe, niz zavori, niz ŝipkoji, vrba ĉurĉevdenova i dr., spuŝtaju nas u sitne predjele goranskih sela u kojima ŝive, rade, meditiraju, vole, pate, uŝivaju i umiru protagonisti ovih balada.

I muslimanski antroponimi (muŝki: *Alija, Alim, Asan, Aŝim, Bajro, Beĉir, Demir, Destan, Ejup, Emin, Esat, Husen, Idriz, Jusuf, Liman, Mazlum, Memet, Magmut, Mule, Murat, Mustafa, Nazim, Omer, Ćamil, Redŝo, Sahit, Sejfo, Spahinĉe, Suljo, Sultan Murat, Murselj, Sultan Sulejman, Ŝuaip, Ture, Urum, Usen, Zejnelj*; ŝenski: *Afiŝa, Ajrija, Ajŝa, Alimbegoica, Altana, Asanaĉinica, Fata, Fatima, Hatidŝa, Kademŝa, Mahmudija, Nurka, Ćama, Ćerimija, Magmutpaŝinica Raza, Ŝajza, Vajda, Dŝemilja, Dŝuljiza, Zejnepa*) kao i oni hriŝĉanski (muŝki: *Cike, ĉorĉija, Jankula, Leven Pejan, Stojan, Stojunak*; ŝenski: *Angelina, Bojana, Elenka, Ilinka, Jahinka, Jana, Mara, Milka, Magdalena, Milena, Mina, Guna*) i neki patronimi (*Bajmak, Bengo, Maĉorovci, Demiraginci, Dorija, Tajĉina, Rajkona*) takoĉer govore o ovoj oblasti.

Treba uzeti u obzir i ostala opŝta imena za ljude koji se javljaju u raznim situacijama i dogaĉajima: *age, Arnauti, asĉer ĉelebija, babajko, beĉar, Borjani, brodski kapetan, Brojani, careva vojska, deĵke dadene, deveri, gurbetĉije, hadŝije, heĉimi, hodŝe, jetrva, Kalisjani, katar Jujupi, kulukdŝija, moma, mjaĉica, majka, momci, nalbatinĉe, ovĉarĉe, prizrenske muftije, ĉiradŝije Ŝurjani, sestra, stara carica, starĉiŝte so belo bradiŝte, ŝuraci, telal, tetovske kadije, tri sestre, trojca braĉa, verna ljuba, vezir, vojvoda, crne Cigani, indŝe bule, meandŝije i dr.*

Anonimni stvaralac balada i njihovi protagonisti svjesni su svog razliĉitog identiteta u odnosu na druge. U stihovima susreĉemo odreĉenja: *Gorska nahija, ĉuzel gora, gorska anema, gorski trndafil, gorski saltanet, gorske deĵke i dr.*

Oni su nosioci etnopsihiĉkih odlika stanovnika ove oblasti koje se manifestuju kroz njihova djelovanja, miŝljenja, stavove, reakcije i ponaŝanja. Porodica je svetinja i sve se ŝrtvuje za nju i u njeno ime. Pored glasa protesta ovdje se jasno identifikuje energija, koja stavlja u pokret zajednicu protiv faktora (prinoŝenje ljudskih ŝrtava, ekonomska i vojniĉka migracija, regrutovanje djece u janjiĉare, samovolja moĉnika,

udaja daleko od rodnog mjesta, otmica djevojaka, promjena pola, nemoral, pljačka, uzimanje talaca i dr.) koji je ugrožavaju spolja i, onih (ljubomora, zavist, egoizam među roditeljima, nevjestama i djecom, jetrvama, braćom, supružnicima) koji je nagrižu iznutra.

Urum Ćesedžija uništava sina nesrećne udovice na dan kada uzimaju mladu zato što nije pozvan na svadbu:

Ga zatemne, jena temna m'gla
Niz m'glata jeno belo pile
Ne je pile, toku je Urum Ćesedžija
So asćer čelebija
Gi go batisa jeno stradno dete.

Jankula vojvoda ubija Redžu pehlivana, jer ga je on želio uništiti pošto nije promijenio vjeru.

- Ore Jankula, junak Jankula, Redžo po nas ide,
Redžo nas će ne utepa!
- Ne se stegaj, Jano belo grlo, Jankula je ovdeka.

Javnost kažnjava Ajriju i proklinje je zbog njenog ponašanja kao prostitutke iz javne kuće, čime provocira i kalja čistu ljubav i moral zajednice.

Ajrijo, aro te udrilo,
Šo si ot sebe učinila,
Si otvorila ćerene!
Malo li ti bea Brojani
I ćiradžije Žurjani?!

Crni Arapin posmatra divnu tek sagrađenu kulu i smatra da je bezvrijedna i beznačajna bez jedne vjerne domaćice i kroz monolog joj se obraća:

Mori, kulo, šo si lična,
Lična i pristala,
Još da imaš jena verna ljuba,
Verna ljuba, jena domaćinka,
Da te redi, da te razreduje.

U cilju spriječavanje incesta, čija bi realizacija, kako se vjeruje, bila fatalna, nije dovoljna samo snaga društva, nego i prirode:

Vo dvoroi dva beli goluba,
Jeden guga, drugi ne guga:
„Čudo bilo, još ne se videlo,
Da se zemet bratec i sestrica.“

Sjedobradi starac, koji u igri preskače bor i pobjeđuje sve mlade takmičare, umiruje Janinku, koja misli da će pripasti njemu, riječima:

Ja ne te zimam za mene,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ja će te zimam za sina,
De mori Jano, de, de mori dušo de.

3.

Božanski izvor stvaranja jedne zdrave porodice je ljubav. Ona je kvasac za duhovnu fermentaciju koja eksplodira u bezbroj domova u stihovima ovih balada. Šajza odluči da tuguje i zavije se u crno kada se Murat, izabranik njenog srca, oženi nekom drugom:

Šajza go đerdan turila,
Košulja ne ga oprala.
Ot ka se Murat oženi.

Fati, koja otkrije da joj je brat žrtva njenoga muža krvopije, ne preostaje ništa drugo nego da proklinje:

Da bi oćorajla, mori majko, šo me dade tamo.

Jusuh Hadžija, izazvan od majke da ne želi da se odvoji od Džemilje zbog skupocjenog nakita, ne može se suzdržati:

Ališta ogin da gi izgore,
Dukati šejtan da gi izede,
Ka da ga Džemilja prežaljim,
Džemilja mi ga duša izgore.

Ljuba nagovara Omera da ne postaje kačak (bjegunac) i da ne prodaje čiflik, jer će ga ona čekati i biti askerica („vojnikuša“) dok se ne vrati:

Će te čekam, Omer, dur da dojdeš,

Dur da dojdeš ot asćerlak,
Ja će bide m asćerica.

Jedna druga djevojka jada se svom mlađem bratu i pokazuje upornost:

Ja ne go zizam, Imere be brate, Usena Bajmaka,
Vek će vekujem, Imere be brate, Saita će čekam.

Stojan vjeruje u lažne dokaze svoje majke da ga je Bojana iznevjerila, te je ubija. Kada sazna istinu, ubija i sebe. Prevazilazi Otela, koji je ubio Desdemonu a potom i sebe pošto je doznao prljavu igru Jaga. Ovdje su stvari drugačije, čovjek ne poznaje ni sebe. Umjesto Jaga imamo majku ("stara majka džejmenlija"), imamo nešto neviđeno i bez presedana, nešto čega nema čak ni u grčkim tragedijama, gdje i posječena glava govori kako bi javnosti ukazala na zločin:

Majčice mila, premila,
Nejćeš da gledaš dva dobra,
Sakaš da gledaš dva groba.

Bujica kletvi pada na one koji su djevojci ukrali bosiljak koji zalijeva kako bi svom izabraniku posvjedočila ljubav:

Devet godine da leži,
Na desetata da stane,
Na slamka da se nadopre,
Na lešnik voda da pije,
Da dunet sivni vetroi,
Da go oneset v' planina,
Da go kljukaje orloi!!

Jedna druga žena, koju je muž uhvatio na djelu (u preljubi) bez straha saopštava istinu, što može uraditi samo srce ohrabreno ljubavlju:

Asane, dilber stopane,
Čini mi šo će mi činiš,
On mi je prvi gledanik.

Zaloga ljubavi koja počinje da vene nakon devet godina, podsjeća Hasan-
agu na obećanje koje je dao. Postaje zmaj koji se munjevito kreće prema
dragoj kako je ne bi izgubio:

Do devet godine, mladi Asan-ađi, čitka mu se razvijala
Desetata, mladi Asan-ađi, mu zapovenuala.
Pisna, vrisna, mladi Asan-aga, kako ljuta zmija.

Udaja djevojke daleko od rodnog mjesta i bez ljubavi dovoljan je razlog za osvjetu svojoj majci. Zato je pogađa pravo u srce šokantnom izjavom:

Ja će vi umrem, of mila majčice, ot karasevda,
Of, mila dadice, za gledanika!

Mehmet-aga, kojeg su okolnosti natjerale da krene u svatove svoje bivše drage, koju je volio tri godine i tri dana, moli:

Ore Gospod, more Gospod,
Ta mi duni silen veter,
Ćerimiji duak da gi frlji,
Još jen put Ćerimija da ga viđim!

Poruka jedne djevojke na umoru je da ostave i treći prozor na njenom mezaru (grobu):

Trećoto da gleda, majčice mila mua,
Bećari će šetaje i će prohodžaje,
Tuje mi šeta Sait ludo dete.

Ture se jureći vraća iz izgnanstva kako bi Minu zatekao u životu i kako bi joj doneo ono što je tražila. Ne može savladati bol i pokraj njenog mezara predaje se nesreći:

Udri ruke, Ture, na kolena,
Mu ispuca mintan bojdžaklija,
Mu se skrši prsten muhurlija.

Murselj niti jede niti pije zbog vjeridbe svoje voljene osobe za drugoga. Husen ne prihvata da prečeka „tupane“ (muziku), jer se ženi sa Atom ašiklijom. Na poziv sestre i molbe daidža odgovara:

Nejdem, sestro, ne me čekajte,
Ja som sakav Ajša šećerlija.

A Muju, koji se ženi Novjankom koju ne voli, podsjećaju:

- Stani Mujo, tupani tupaje.

On ne može tako lako i tako brzo povrijediti uspomene za voljenom i odgovara:

- Ne stanujem a ni ga poljujem,
Dur je živa Hatidža Rajkona.

Ojađeni momak posljednji put obraća se Vajdi šećerliji:

Merak ti som imaf, šećerli Vajdo,
Ka ne razdvojia?!
Sega bolen ležim,
Če ti umrem od pusti verem,
Da me žališ, nemoj da me zabrajš.

Često puta zaljubljeni daju koliko kobne toliko i humane izjave:

Maro, umuži se,
Se ja se oženi, vo pusta planina
Vo pusta planina, so crna zemna!

Nurka odlučno i sa gađenjem odbacuje prijedlog da ostavi Ašim-ćaju zarad nekog drugog:

Če prodavam pristala promena,
Če prodavam na sebe šo imam,
Ja će čekam mujego Ašim-ćaja,
Dur mi dojde od Kavala,
Dur ileze ot pusta apsana.

U jednoj sličnoj situaciji nevjesta se obraća svekru:

Neka dade, babo more, šestotine
Suljo-ćehaja, babo more, doma neka dojde.

Predugo ljubavno čekanje, zbog višegodišnjeg odsustva muževa, pretvara se u strepnju kod goranske žene. Iz dana u dan gase se posljednje iskre vatre koja ne može vječno gorjeti. U takvim uslovima preostaje joj da jedino hladnokrvno opravda fatalnost:

Da som voda, majčice bi protekla,
Dadice, du Ljimana,

Da som pilje, majčice, bi ljetnala,
Dadice, du Ljimana.
Pusti mlados, majčice, ne se čua,
Dadice povenuje!!

Mladoj Sebhani se u san useli crv strašne sumnje koji postepeno prerasta u vrele suze očajanja:

- Da li će me turaš, Ali-ago, elj na gurbet ć' ideš?

Umiruje je samo odgovor njenog čovjeka da je očekuje manje zlo, gurbet:

- Ne te turam, Sebujanče, na gurbet će idem.

Samo valovi zaljubljenih srca su u stanju da prate melodije do prostora do kojih ne dosežu ljudske oči ili um. Leven Peji treba samo nekoliko zvukova da pošalje poruku:

Mori ljubo, mori, verna ljubo,
Ako spiješ, mori, son da soniš.
Ako veziš, mori, da razbereš.

Kletve ranjenih srca bez milosti padaju na one koji ubijaju mladalačke ljubavi:

Puste mu ostanale, majčice mila mua,
Jena mu ne bljeknala!
(- za jednog bogatog i starijeg čovjeka)

Čuma da udri tetovske kadije!
(- za državnog zvaničnika koji u vojsku mobiliše krem omladine)

- Puste ostanale, Imere be brate, edrenske pampuri!
(- za vozove koji su kidnapovali Sahita i kao nizama ga odveli u predjele bez povratka)

Da gi nosi, da ne gi ćerdosa!
(- za zaovu koja je natjerala brata da dovede i drugu ženu, inoču)

Šata daje do znanja roditeljima i cijelom svijetu:

Ja jenoš vi som kažala, lele

Ne zimam Mazlum dovčište,
Ka zapareno snopište.

Isto tako i njena drugarica prezire starca za kojeg je udaju i njegova obećanja da će joj ponuditi sva blaga:

-Trni se od tuje, e staro starčište!

Zato što ga toliko voli, najmlađa među snahama trojice braće, savjetuje Hasan-agu da se drži opklade sa braćom kako ne bi ugrozio jedinstvo porodice. Zbog toga prihvata da bude žrtvovana:

- Ne rasipuj, mladi Asan, golema oblaga,
Neka me staite ka što ste se oblagale.

To prihvata samo pod jednim uslovom – da i posle zaziđivanja može obavljati obavezu prema bebi (dojiti je):

Samo će mi ostajš mua desna ruka,
So so desna sisa, mladi Asan-aga.
So rukata dete da go okšaisam,
So sisava dete da go iznadoim.

Mlada nevjesta zna da privuče pažnju i ljubav muža opterećenog teškim stočarskim poslovima:

Grđi zatnate s' đerdani
Mori vrbice Đurđevdenova,
Oni um mu go zimaje.
Ofčara go premamujet.

4.

Bezgranična i bezuslovna ljubav prema majci je druga etnopsihološka odlika stanovnika Gore. U osamdeset i četiri balade samo se pet-šest puta pominje otac i to u jednom slučaju u negativnom kontekstu, kada ćerku prodaje za bogatstvo (*Ti li me dade, majčice mila mua*). Ovo je zanimljivo ako se uzme u obzir vremensko i prostorno djelovanje likova u ovim baladama. U njima je majka glavni autoritet. Možda se ovo može objasniti veoma teškim i psihološki opterećenim okolnostima u kojima djeluju ličnosti kada gotovo instinktivno artikulišu i apostrofiraju majku, a ne

oca, u formama: *majčice mila, majčice mila premila, nane, stara majka, dadice, mila nanice, mila dadice*. Možda se razlog može tražiti u dubini ljudske duše. Ovim imenima obraćaju joj se čak i kada okončavaju svoj život (vrše samoubistvo) zbog njenih intriga. U okviru porodice, naročito intimni i ljudski odnosi vladaju između majke i ćerke, sestre i brata, ponekad napeti zbog sitnih šerova, tajni, ljubomore iz razloga privilegovanog položaja muškog djeteta u porodici. Jedan veoma zanimljiv amanet ostavlja jedna djevojka na umoru trojici voljene braće koji su je uznemiravali:

Vasijet ostavam, miljem trojca braćam,
Sveten altipatlak,
Ka će ge tekne, ka me nasituale,
Da go ispucaje.

Ćerka se na umoru obraća svojoj majci koja je udala daleko, na ovaj način:

Tuga nosim, majko, da te vidim.
Će ti umrem, majko, mlada i zelena,
Će ti ostajm, majko, ludo dete,
Da go žališ, jetim da go gledaš.
Mene mi si majko, prok'vnala,
Da se mi je, majko, ne vidime!

Međutim, uvijek hladni i na ivici konflikta nalaze se odnosi među jetrvama, kao i među velikim i poštovanim pobratimima.

5.

U ovim baladama do detalja je naslikan tipični život u oblasti Gora.

Vlasnici stada koji planduju sa stokom u ljetnim katunima (bačijama):

Leven Pejan, mori, ovce pase,
Ovce pase, mori, argaš leži.

pečalbari koji ulažu u velika stada ovaca:

Pa kupif devet predelje
Pa fatif devet ovčara,

Pa kupif devet martine,
Pa kupif devet sarije,
Ofce da činet mafaza.
Pa kupif devet konji samarne,
A deseti konj osedlan,
Pa trna doma da dojde.

planine koje se bijele od šilježadi:

Nit se orloj, nuse mori, nit se kamnoj,
Pa niti se, nuse mori, beli snegoj,
Bele snegoj, nuse mori, bele m'gle,
Tuku mi se, nuse more, šiljejna,
Šiljejna, nuse mori, Sulj-čehajine.

stada koja se vraćaju sa zimovnika (zimске ispaše):

Otvorite, nuse mori, teške porte,
Širi porte, nuse mori, so dve krila,
S' katranice, nuse mori, Mačoroske,

Mačoroske, nuse mori, damkalija.
Da zaminet, nuse mori, hergelj konji,
Hergelj konji, nuse mori, i gujeda,
Da zaminet, nuse mori, buljuk ovce,
Buljuk ovce, nuse mori, i šiljejna.
Da zaminet, nuse mori, ovčari,
I ovčari, nuse mori, so z'bani.

obaveze žene jednog čobanina:

Ovčara som go imala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Dur povnoć som go čekala.
Na strga som prespavala.
So žvto vedro vo ruke.

veliki i bogati vlasnici koji daju cijela stada ovaca da bi se oženili mladim djevojkama:

Babajko te prodaf Bajretu brletu,
Za petsotine ovce, čerčice mila mua,

Šestotin šiljeina.

ćehaje koji su uzeti kao taoci i kojima se postavljaju uslovi oslobađanja katastrofalni po njihov biznis:

Go fatilje, nuse mori, haramije,
Mu sakalje, nuse mori, trista bravje.

čobani manjih stada koji čuvaju ovce na seoskoj ledini:

Ovčar gi ovce paseše,
Pokraj ge reka teraše.

detaljno su opisani kućni poslovi i aktivnosti jedne domaćice:

Na voda mi ošla i đubre isfrljala,
Ogin upalila Asanađinica,
Dete isk'pala i dete povila,
Pa mi ošla Asanađinica,
Brašno osijjala, tigan kurdisala,
Im naprajla meće priganice.
Terljik mi oblekla Asanađinica,
Pa mi zela saan priganice,
Asanađinica i đugum mećenica,
Mi otide ruček da im nosi.

ili:

Žnejla, Mara, na golema niva,
Sama žnejla, sama vrzuala.
- Hajde, Maro, koze ti dojdoa.
- Neka dojdet, šuga da gi udri!
- Hajde, Maro, kuća ti gori!
Frlji srpče, sivno pritrči.
Ostajla, Mara, ludo dete,
Vo kolepče uspano ruljče.

I drugi detalji popunjavaju spisak aktivnosti. Ali-ćehaja koji se vraća iz pečalbe zatiče ženu kako istjeruje telad („Isterajeći teljina“). Milena zatiče majku u muži ovaca („ovce mouzejeći“).

U jednom danu Ilinka treba da opere sve stvari iz kuće:

Mi otide, Ilinka divojka, vo reka studena,
Ilinka divojka, aljišća da pere.

Spahija savjetuje majku kako da postupa sa nevjestom koju joj ostavlja:

Na voda da ne ga puštiš.
Će mi se frca s' bećari.
Vo pljevna da ne ga puštiš.

Nakon teških dnevnih poslova, iza večere, žena čeka muža radeći ručne poslove:

Do pounoć Boja sedala,
Stojana mi go čekala,
Jen tuar drva užegla,
I jena strana borina,
Desen mu rukau vezala.

I djeca ne mogu ostati bez posla:

Mi ga pratile stradna Milena
Starcam na voda,
Konjam na trava.

6.

Ove balade sadrže bogate etnografske informacije o Torbešima oblasti Gora, o načinu njihovog života, čak daju potpune slike nekih aspekata narodnih rituala ovog prostora od prije jednog i pol vijeka. Urbani elementi (*sred selo, meana, kulukdžija, od vrata na vrata, kave, dovno maalo, dovna džamija, sokaci, gumenja*), koji se često pominju u ovim pjesmama, govore o naseljima zbijenog tipa, sa urbanim izgledom i centrom, sa mahalama, ulicama i uličicama, kafanom, sa jednom ili dvije džamije. Ostali pojmovi označavaju detalje (*kula, kuća, so noge vo pepef, plot zagrada, malena vrata, porte obe krila, čardak, kotar, odajče, tavan, havlija, ravni dvoroi, gore v'odaja, teške porte*) porodičnog mini-prostora, sa kojim je povezana intima i sreća protagonista. Srećemo dvospratne porodične kuće tipa kula sa čardakom, sa avlijom i velikom dvokrilnom kapijom kao i malim vratima za običnu komunikaciju, ali i jednospratne kućice sagrađene od pletera.

Odjeća, narodne rukotvorine Torbeša Gore, ornamentika, nakit, kultura krojenja i šivenja, ponašanje, generacijski diverzitet u okviru toga, jednom rječju sve što čini narodno bogatstvo sa ukrasom i sjajem, predstavlja nevjerovatni individualizam koji u baladama nalazimo pod zajedničkim imenom „gorski saltanet“ (saltanet, sjaj, luksuz, elegancija, veličanstvo Gore).

Nevjerovatna strana ovog saltaneta (*šotor džube, k'nosane ručice, bojosane kosice, varosano licence, ž'fti teljoj pušteni, red dukati na glava, teljsitarka asprena, grđi zatnate s' đerdani*) sa bezbroj blistavih treptaja ispunjava ovaj čarobni sjaj među ostalim elementima narodne nošnje žena (*prsten, džube srmalija, kuso libade, broćna širveta, naokolo redena, vo srede vezana, sevdino ime pišano, komar, bule, hrka, mahmudija, kapa so dukati, skutača sapunarka, svilena šamija, svilena košulja, srmeno jeleče, pafte, srmalije, altinlije, pike i teljoi, terljik, šarena manesta*), kod djevojaka (*dečke nogaice, bela skutača, dečke pletenice, kaplama gajtanarka, džomadan džumbasmen, gaće kalešeste, modre nazojke, modre nogajce*), kod muškaraca Gore (*čučka načešljana, čahma nakitena, so svetnarka prevrzana, z'ban, krpe abdeslije, kitena marama, plitke openke, ruo novožensko, ravna kapa, redena manduljka, crno guniče, srmeno vermelve, beli kožuf*), i tekstili (*ćilim mečkalija, čaršaf zevalija, ćilim kolalija*).

Mnogim bojama su naslikane scene završnog dana goranske svadbe koji se vezuje za spektakularni odlazak svatova po nevjestu:

Eno ge, majko, idet tupani
So Džemiljine svatoi,
Ot Bela Zemna nadolu,
Frljaje puške krušumi.
...
Iljeze Jusuf v' sred selo,
Na ata kona dorija,
Na ramo puška graorka
I altipatlak vo puas.
Svatoj se uplaših,
Kros selo se rasturija.
Jusuf gi vikna svatoi
I Džemiljine deveri:
- Nemojte, ne se plašite,
Tupani ne zastanujte,
Terajte svadbi redoi,
Izin mi dajte i mene
Da dojdem i ja vo Šištejec,
Džemilja da ga ispratim.

Ostali pojmovi i oznake iz oblasti ritualne nomenklature: *bajrak, kićeni svatoji, gosti, tupani fateni, na belogo konja, crven duak, mito, trka* određuju cjelovitost ovog porodičnog praznika.

Ne nedostaju ni pojedinosti iz rituala konzumiranja prve bračne noći kada mlada žena podsjeća svog druga da ga ne prepozna je zbog dugogodišnjeg rastanka:

Ka ti som noga gaznala,
Desna ti ruka cunala,
Pet lire ka me darua?!

Kada je riječ o načinu življenja Torbeša Gore, nisu beznačajne ni informacije koje nam donose balade o sredstvima, pokuštvu (*vedro, bisage, lamba, krljuk, tarčuk, saanče, ložica, srpče, koljepče, peljene, kaval, ibrik, koščezi, samari, pirojka, tepsija sarajlia, đugum*), ishrani koju su koristili (*presno mleko, sarma, pita, kiselica, irmik halva, priganice, kore, pogače, kolači, mećenica*).

7.

Goranske balade predstavljaju potpuno vjernu sliku stvarnosti o kojoj se stiče nesumnjivi utisak kao da se dešava pred vašim očima ili u prošlosti koja nije

izvan vašeg života. U osnovi svake od njih je konkretan događaj, ime lika koji nam se čini poznatim, kojeg smo sreli ili smo čuli o njemu, čija je budućnost sudbinski povezana sa ovim vremenom i sa našom budućnosti. Ovako sugestivno predstavljanje stvarnosti je najbolji način da se skrene pažnja zajednice na određeni uznemiravajući problem kako bi postala dio njegovog rješenja. U svakoj od njih pojedinac se nalazi sam protiv velikih sila koje određuju iznenadne promjene i tokove života, tragične sudbine, preživljavanje krajnje sudbonosnih situacija.

Osim neizlječivih bolesti, bezuslovnog roditeljskog autoriteta nad sudbinom svoje djece, ljubomora, spletki, podsticanja prizemnih ljudskih kompleksa u okviru porodice i zajednice, ovakvo stanje mnogo više determinišu spoljni faktori. Izenađuje historijska osnova ovih posljedica. Pri-nošenje ljudskih žrtava, kult zadate riječi koji vam ne dozvoljava da se odmorite ni poslije smrti, devširm (odvođenje djece u janjičare), obavezivanje spahija da se bezuslovno i u momentu poziva odazovu i stupe u redove sultanove vojske, prisiljavanje na produženo služenje vojske

nakon reformi tanzimata, nasilničko ponašanje ljudi iz vlasti, nesugurnost imovine i života zbog pljački, maltretiranja, višegodišnje pečalbe, poznate su pojave čije reflekske srećemo potpuno jasno u svim baladama. U tom smislu balade, između ostalog, mogu poslužiti kao jedan od izvora da se upozna prošlost Gore od XVI-XIX vijeka, historijski razvoj ovog perioda pretočen u konkretne uslove na teritoriji Gore.

U nekim baladama prisutni su elementi fantastike. U baladi *Šo se beli, nane, vo gorana* dat je portret junaka koji nastavlja da živi u stanju koje realno nije moguće:

Niz košće mu trafke prouniknalje,
Niz rebra mu piljića ljetaje,
Kroz uši mu se videla gledaje,
Vo sred perčin jena ljuta zmija.
Eno ide jeno morsko pilje,
Vo kljun nosi studena vodica,
Da napoji boljen Asan-aga.

Jedino se u bajkama može dogoditi ono što nam donosi balada *Žnejla, Mara, na golema niva*. Malo meće umiruje Maru koja nije očekivala da će zateći živu svoju bebū:

Niva mečke ti požnelje,
Jeljeni snopi povrzalje.
Tvuje dete vo koljepka,
Spije pot lipna latka,
Majka naša go doela
Naša sestra go češljala.

Takvo je i gugutanje golubova u baladi *Nalbatinče mlado kona kuje*:

Čudo bilo, još ne se videlo,
Da se zemet bratec i sestrica.

Ili neobična prirodna pojava koja u baladi *Trnala moma da ide* omogućava spriječavanje incesta:

Krvava rosa zarosi.

Srećemo ptice koje pjesmom prenose poruku (*Živa sestra, mrtvogo brata nosi*), ili izlazak iz groba najmlađeg brata kako bi održao i prenio zadata riječ u baladi *Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko*
Drugi fenomen fantastike ovih pjesama je i metamorfoza:

Se učini Ilinkina majka crna kukaica,
Se učini Ilinka divojka pristala lastojca.

Ili:

Ot trndafil, trn gim se učini. (u pjesmi *Da li t'tne ili grmi.*)

Zalog ljubavi, u pjesmi *Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde*, cvjeta i vene u zavisnosti od zadate riječi:

Ovja čitka, mladi Asan-aga, će ti se razviva,
Do deset godine.
Vo desetata, mladi Asan-aga, će ti zapovene.

Pojavljivanje bijele ptice kao simbola zle kobi (*Boga moli sirota dovica i dena i noća*), mrtve glave koja govori (*Svadba se vo selo praješe, Spahinče, tursko skopjanče*), personifikacija elemenata prirode (*Šo si gi granjoj širnalja*), magijska snaga kodova komuniciranja na distanci između zaljubljenih (*Leven Pejan, mori, ovce pase*), ispunjenje molbe Mehmet-age za podizanjem duvaka sa lica Ćerimije kako bi je vidio po zadnji put (*Se sakalje Ćerimija i Memet-aga*), otvaranje kapije dženeta i džehenema (*Utre petok, utre turski svetok*) ili ženidba sa crnom zemljom u nekoliko balada, predstavljaju samo dio elemenata fantastike koje susrećemo u baladama ove zbirke. Prisustvo elemenata fantastike ne predstavlja nikakvu prijatnu realističnom karakteru ovih balada, jer njihova funkcija je iskazivanje emocionalnog stava stvaralaca na metaforičan način. Iz ovog ugla posmatranja, svrstavanje ovog roda narodnog stvaralaštva u epiku zajedno sa „krešničkim pjesmama“ (junačkim pjesmama), prije svega od strane albanskih folklorista, čini nam se pogrešnim.

Prvo, epos i balada pripadaju dvjema različitim formama društva – prvi pripada plemenskom društvu a drugi klasnom. U krešničkim (junačkim) pjesmama protagonist elementa fantastike utiče na sudbinu junaka, ulazi u odnose sa njima, dio je njih. U baladama on je aktivni učesnik i služi kako bi oni izrazili duševno raspoloženje. Ako muza, kojoj su pjevali junaci, nije imala šta kazati nakon prodora vatrenog oružja na teren plemenskog društva i nakon što su pale četovođe, direktne borbe za teritorije, pro-

mjena plemena i roda ili otmica djevojaka, one su se u baladama podigle u vrijeme modernog doba kada se promijenio i tempo razvoja klasnog društva.

Ako su se junačke pjesme održale do raspada plemenskog društva, balade, ili bolje reći jedan njihov dio nastavlja da igra ne tako malu ulogu u popunjavanju duševnih potreba zajednice.

Ako je epika elitistička po svome sadržaju, likovima, stilu, duhu, interpretaciji i auditorijumu, balada predstavlja veliku demokratizaciju svih ovih elemenata narodnog stvaralaštva pojedinačno i umjetnosti u cjelini, usmjerava pažnju na odnose pojedinca i društva. Štaviše, balada predstavlja most između slikanja kompleksa grupe i slikanja pojedinca koji nalazi savršan izraz u lirskim pjesmama.

Ako epika kao forma poetskog izraza, barem u albanskoj umjetničkoj književnosti, označava svoj kraj sa *Gorskom lautom* („Lahutën e Malësisë”) Đerđa Fište (Gjergj Fishta), balada kao forma poetskog izraza nastavlja da se upotrebljava do naših dana u ovoj književnosti.

8.

Što se tiče figurativne, emocionalne i idejne strane narodnih goranskih balada, njihova osnovna odlika je prisustvo epskih, lirskih i dramskih elemenata koji djeluju u okviru i unutar epske strukture koja dominira. Lirizam se javlja kroz emocionalnost kao što se dramski elementi javljaju kroz dijalog i monolog. Oni zavise od sadržaja, odnosa prema realnosti poetike i interpretacije.

Tematika balada (*prepoznavanje, zaziđivanje, data riječ, bratoubistvo, motiv Odiseja, otimanje djevojke, ekonomska i vojnička migracija, ljubav među mladima, porodični odnosi, društveni odnosi, odnosi prema prirodi i dr.*) obuhvata cjelinu ljudskih odnosa i sukobe u podsvijesti, za koje se ne zna iz kojih se izvora hrane, kao i svijest koja naređuje i drži društvo na nogama, a jedan dio čovjeka u tamnici.

Ovdje se otkrivaju raznovrsni elementi iz duhovnog svijeta čovjeka, mistike, ali njihov osnovni sadržaj je povezan sa porodičnim i društvenim životom. Životno okruženje je ispunjeno intrigama, nasiljem, zločinima, prokletstvom i nevoljama. Prikazuju se izabrane situacije koje prouzrokuju neobične pojave sa običnim ljudima, koje su propraćene dramatičnim tenzijama koje se najčešće tragično završavaju.

Zlo je dato kao dominantna sila pred kojom je čovjek nemoćan. To ne znači da nedostaju moralne vrijednote u haosu etičkog sistema. Dobro nastavlja da bude ideal i vodeći kriterijum, koje je ovdje i humanizam ovih tvorevina. Susret sa zlom nas podsjeća na dobro, na „katarzis“ i na socijalnu funkciju.

Tragika se javlja kao osnovna estetska kategorija ovih balada.

Stojan je ubijen od svojih najbližih – majke i žene (*Zabejnau Stojan, po-bejnau*). Žena Hasan-age se uzdiže u temelje kule (*Zid zidalje kula trojca braća*). Majka i kćerka se pretvaraju u kukavicu i lastavicu kada vide da se mrtvi Alija digao iz groba kako bi ispunio zadatu riječ (*Ga sakalje Ilinka divojka, dalek nadaleko*). Hatidža, ispuštajući dušu, poručuje da što bolje dočekaju svatove koji su krenuli po nevjestu (*Polekomte, polekomte kićeni svatoji*). Alim-bega ubija brat u momentu kada svatovi dovode nevjestu (*Se zaženi, bego, Alim-bego*). Ture umjesto bolesne Mine zatiče njen mezar (*Bovna leži, Mina, vo postelja*). Mahmudija i Mara dobijaju vijest o ubistvu njihovih muževa i poruku da se udaju i da ne upropašćuju svoju mladost (*Mahmudijo, dudijo, Aj Maro, Maro belo pereš, Maro*). Mladi Omer, tek oženjen, gine u borbama u Crnoj Gori (*Pana m'gla, majčice, vo poljeto*). Mlade nevjestice i djevojke zaručnice ostaju usamljene zbog mobilizacije mladih i odlaska u rat (*Kros Gusine polje temne m'gle*). Mladi Spahija, po povratku iz vojsle, ubija ženu i sebe kada sazna istinu o amanetu koji je ostavio majci prije polaska (*Spahinče, tursko Skopjanče*). Vojvoda Jankula ubija Redža pehlivana i njegove sinove u odbrani porodice (*Mi mesila, Jana belo grlo, kore i pogače*). Ismijana prihvata da se uda za Mađarina kao jedini način da spasi svoja dva brata – Hasana i Husena iz zatvora, a potom ga ubija u bračnom krevetu (*Mi zasakau, kralj Mađarina, tenka Ismijana*). Urum Česedžija sirotom udovici ubija sina jedinca na dan vjenčanja samo zato što ga nije pozvala na svadbu (*Boga moli sirota dovica i dena i noća*). Fata proklinje majku zato što je udala za razbojnika, kada užasnuta, među glavama u bisagama, ugleda i glavu svoga brata zajedno sa desnom rukom (*Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata*). Šajza pada u nesvijest kada vidi da je izabranik njenog srca bio oženjen (*Ti mi se, Šajzo, pofali*). Mladić leži bolestan na postelji zato što su ga rastavili od voljene osobe koju su udali za bogatog (*Da mi staneš, šećerli Vajdo*). Fatima kadana pada s konja kada ugleda starca za kojeg je udaju (*Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin-ago*). Mujo i Husen presuđuju sebi prve bračne noći jer su oženjeni mimo svoje volje (*Stani Mujo, tebe majka vika, Da li t'ne ili grmi*). Jedna mlada najavljuje smrt zbog toga što je udaju daleko i zato što je odvajaju od dragog (*Umreh, zagina, of mila majčice, dejka dadena*).

Stojan ubija sebe i svoju ženu zbog kleveta majke (*Svadba se vo selo praješe*). Mehmet-aga ne može preboljeti posljednji susret i pogled drage koju ispraća u tuđe svatove i pada mrtav (*Se sakalje Ćerimija i Memet-aga*). Kara Mustafa na samrtni više vjeruje svojim drugovima nego sebi i šalje im poruku (*Bolen mi leži Kara Mustafa*). Bećir kapetan ostavlja poruku u agoniji ispuštanja duše (*Puška pukna, jagodo*). Tri čobanina mole Šaru da ih oslobodi lavine koja ih je zatrpala (*Se navali Šarplanina*). Jedna djevojka na samrtni ostavlja poruku o načinu na koji će je ukopati (*Umreh, otide, majčice mila, mlada i zelena*). Jedan mladić umire i ne radije se tituli vojvode koju je dobio u igri preskakanja bora (*Brale, se brale bećari, nane*). Majka-ovca uzalud se moli kasapima koji su se okupili da zakolju njeno najmlađe jagnje (*Devet godine bez rod som bila*). Majka se ne može suzdržati pored sina koji leži na samrtni (*Bolen mi, bolen mi*).

Nevjeste preživljavaju drame i njihova mladost vene zbog odsustva voljenih (*Vrnajčica, majčice, sitno vrne* – „*Sitna kiša, majko, pada*“), zbog njihovog nedolaska, zatvora, zatočenja (*Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije, Šo je onja, babo more, gore vo planina*), zbog angažovanja u rutinskim porodičnim poslovima (*Naveni granoj du zemna*), otuđivanja voljenih osoba zbog dugog rastanka (*Jusufo, he nalbatinče*), gubitka mira zbog neobičnih snova koji najavljuju podjelu porodice (*Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi*), ostavljanja djece jetimima (*Ka me dade, majko, dalek nadaleko*), ženidbe muževa drugim ženama (*Sama sedim, posestrimo, le mori*), savladavanja porodičnih problema (*Žnejla, Mara, na golema niva*), zavisti prema vrbi koja nema nikakvih briga i raste u miru (*Šo si gi granoj širnala*), uznemirenosti zbog briga majke i dr.

Muškarci doživljavaju: dramu nemaštine zbog koje su primorani prodati ženu (*Nalbatinče mlado kona kuje*), razočarenje zbog nedržanja zadate riječi od strane voljenih osoba (*Ori Jano, Jano, dilber Jano*), gubitak cijele familije (*Jahni konja, Omer-aga*), nemogućnost da se nađu pored nevjeste koja ih ne može čekati preko određenog vremena (*Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde*), košmar u borbi da se izbjegne siromaštvo (*Konja rani, siroma Alija, sve na verseije*), zatvor i torture zbog ljubavi (*Se valila Magmutpašinica mužu vo postelja*). Doživljavaju sudbinu talaca i gubitak imovine (*Leven Pejan, mori, ovce pase*), iskušenje da se spasi djevojka koja se udavila kako bi se njome oženio (*Ovčar gi ovce paseše*), izazov prve ljubavi (*Mi ilegla, Fatima kadana, da mi se rašeta*), strah od vjeridbe voljene osobe za drugog (*Murselj senau vieš selo, ajde*), poremećaj bračnih odnosa zbog spletke sestara (*Zasakau Đerđelin Alija dejka ot daleko*), provjeru vjernosti sestre, majke i žene (*Šo se beli, nane,*

vo gorana, *Šo se beli gore vo planina*), nedostatak porodice (*Kula gradi Crna Arapina, S'nce zajde, s'nce zajde, akšam se učini*), opasnost nesrećnog gubitka drage osobe (*Mahmut mi legnaf da spije*), progon od turskih vlasti (*Da li ste čule razbrale, Carevo azno obrale*), nevjerstva žene (*Manesto, gorski trndafil*), stres sina kad majku nađe u paklu (*Utre petok, utre turski svetok*) i dr.

Djevojke doživljavaju stres na pragu incesta sa bratom (*Trnala moma da ide*), stres od otmice (*Ne se fali, Kučuk Suljo, nejdj na golemo, Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene, Dojde Cike, gore vo planina, Mor Malinkiče grabeno, Horo vrti Kademša kaleša, Mi trnala, namna bre Guna, da ide na žetva, Mi ga pratilje stradna Milena*). Doživljavaju prekid lijepih snova (*Zaspala moma kraj more*), doživljavaju suočavanje sa mišljenjem zajednice (*Viknala, Hata, tresnala, lele*), bjekstvo zbog ljubavi (*Ogrijala, Suljo bećar more, mesečina*), udaju za starog (*Ti li me dade, majčice mila mua, Jahinka bela građanka*), kršenje društvenih normi (*Šo mi ponik sediš, Turčin Alija*), doček djevojke pobjegulje u kući vojnika-nizama (*Brale, se brale bećari, Na taja trava zelena*), bol majke (*Moravice m'na i krvava, Mesečino, mori, mila posestrimo*). Svi žitelji pate kada kreću nizami (*Trna pampur, mori nane, trna pampur*), doživljavaju stres zbog nemoralna (*Ajrija ga stajlje pod fildžan*) itd, itd.

...

Goranske balade odlikuje jednostavna kompozicija, gdje se jasno izdvajaju: ekspozicija (predstavljanje protagonista i okolnosti u kojima se nalaze), zaplet (uplitanje jednog događaja u život junaka kojim se mijenja sudbina i prirodni tok njegovog života), peripetija (posljedice u životu junaka zbog ovih događaja i njegovog napora da izbjegne fatalnost), kulminacija (predavanje junaka u posljednje kandže tragične sudbine ili u dramatičnu sreću) i rasplet (moralni odnos prema onome što se dogodilo, kako bi spriječio tragične posrtaje ili druge drame iz istih razloga).

Lakonske priče sa jakim nijansama koje govore više od formalnih riječi, napete situacije, nepovratna sudbina govornika su još neke od karakteristika goranskih balada.

Antiteza je najčešće upotrebljavana stilska figura od strane narodnog pjevača. On je koristi kako bi naslikao situaciju i karaktere ličnosti, čak i da bi iznio idejno-emocionalnu suštinu svake balade i odredio njihovu poetsku strukturu:

Aj Maro, Maro belo pereš, Maro
Belo pereš, Maro, zašto crno nosiš.

ili:

Zid zidalje kula trojca braća,
Dena go zidalje, noća se urivau

dalje:

Bovna leži, Mina, vo postelja,
Nikoj ne ga, Mina, poveruje.

U velikom broju balada sreće se takozvana slavenska antiteza (Ljubo Mićunović, *Savremeni leksiokon stranih reči i izraza*, Beograd 1991, str. 58) koja predstavlja poetsko nabranje mnogih stvari i pojmova koji imaju zajedničke karakteristike sa onima sa kojima se porede, nakon poricanja ovih stvari i pojmova.

Šo se belji, babo more, gore vo planina
Dal se orloj, babo more, el se kamnoj,
Dal se snegoj, babo more, ili se m'gle?!
Da se orloj, babo more, bi ljetnale,
Da se kamnoj, babo more, bi sedale,
Da se snegoj, babo more, bi skopnale,
Da se m'gle, babo more, bi stanale.
Nit se orloj, nuse mori, nit se kamnoj,
Pa niti se, nuse mori, belji snegoj,
Belje snegoj, nuse mori, belje m'gle,
Tuku mi se, nuse more, šiljejna,
Šilejna, nuse mori, Sulj-čehajine.

ili:

Da li t'tne ili grmi,
El se zemna trese?!
Niti t'tne, niti grmi,
Nit' se zemna trese,
Toku mi se tupani Husenove”

i dalje:

Da li rose, rose podrosujet
El se sivni dožoji?!

- Niti rose, rose podrosujet,
Nit se sivni dožoji.
Toko mi se svze što ti kipet,
Ot sevske nepravdine!”

Ponavljanje, jedna od estetskih odlika narodnog stvaralaštva, je drugo stilističko sredstvo ovih balada.

Apostrofiranje i ponavljanje naziva najdražih osoba: *majčice mila, majčice mila premila, nane, stara majka, dadice, mila nanice, mila dadice, nuse mori, brate*, konkretnih imena zajedno sa njihovim naročito izrazitim karakteristikama: *šećerli Vajda, Ajša ašiklija, namna Guna, Jana belo grlo, stradna Milena, tenka Ismijana, nevesto gorski trndafil, kara bolen Mustafa* i dr.; objekti prirode: *Šar planino, planinice* koje prate uzvici *bre, de, lele, mori, ehej, haj-haj* i dr., logički naglasci (*Bolen mi, bolen mi leži stojunak, Argaš leži, argaš leži ovce pase, ovce pase, De Jano de, de mori dušo de*), potenciraju teško duševno i fizičko stanje čovjeka u ekstremnim uslovima.

I prijelaz etalona iz balade u baladu, druga odlika estetike folklor, je više nego očigledna. Većina balada počinje senzitivnim stihovima kao: *Da li ste čule razbrale, Mi zasakau, kralj Mađarina, tenka Ismijana, Brale se brale bećari, Umreh, zagina, of mila majčice, dejka dadena* i dr.

Detalj podizanja duvaka kao znak susreta nesrećno zaljubljenih javlja se u tri balade. U baladi *Se sakale Ćerimija i Memet-aga* Mehmed moli Boga da podigne duvak Ćerimiji kako bi je video zadnji put. U baladi *Se zaženi, bego Alim-bego* silan vjetar podiže duvak nevjesti kako bi razmijenila magičan pogled sa Imerom, njegovim bratom. Dok u baladi *Da li ste čule razbrale* Jusuf Hadžija traži od nevjeste da podigne duvak kako bi je halalio po zadnji put.

Uplitanje neobičnih elemenata prirode kako bi se spriječio incest ili tragedija u drugom slučaju, koji nas podsjećaju na vještački izbor *Deus ex machine* u grčkim tragedijama ili u tragedijama francuskog klasicizma je drugi etalon ili kliše koji se sreće u baladama prepoznavanja.

Aktivnu ulogu u goranskim baladama imaju brojevi: tri – *Tri planine, tri ridoj, tri godine, tri meseci, tri dena, tri sestre, trojca braća, tri pendžerčika pendžera, tri ovčara, tri čobana*; sedam – *sedmina bećari so sedom konopci* i devet – *devet godine devet braća, devet odaje, devet predelje* (stada), *devet ovčara, devet sarije* (pasa), *devet koni samarni, devet*

kotara, devet kolibe, devet ljegala, devet sindžira, devet ahara, devet braća so devet nožoji, devet ljeta i dr.

Od tropa se mogu izdvojiti hiperbola: *nokći du lakćoi, kosme du puasi, pestotin svatoi, dvestotin svatoi i devet bajraktari, pestotin grobara, pestotin odžalari, Niz košće mu trafke prouniknale, Niz rebra mu piljića ljetaje, Kroz uši mu se videla gljedaje, Vo sred perčin jena ljuta zmija*; litota: *Na slamka da se nadopre, Na lješnik voda da pije!*; poređenje: *Pisna kako ljuta zmija, Top ke puca ka grmajca, Sablja seva ka vitruška, Krušmoj vrnjet ka graduška, Momci spijet ka jag'nca*, i epiteti: *sirota dovica, dete adžamija, kiteni svatoji, verna ljuba, namna Guna, Jana belo grlo, Redžo pelivanče, željezne openke, Vajda šečerlija, Ata ašiklija, stradna Milena, Tenka Ismijana, mila majčica, bela i crvena, crni Omer, šarka kniga, diber Jana i dr.*

Što se metrike tiče dominira "bijeli stih" od osam, deset, jedanaest, dvanaest, četrnaest i šesnaest slogova, često u kombinaciji i u funkciji logičkog naglašavanja:

Ja te zn'jem, Kučuk Suljo, što imaš vo kuća
More Suljo, što imaš vo kuća. (14 : 10)

Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene,
Fatima Dorija, porte otvorene. (16 : 12)

Hajde Fato, hajde, tamo da ga mesiš,
Mori Fato, tamo da ga mesiš. (12 : 10)

Pana m'gla, majčice, vo poljeto,
Dadice vo poljeto. (11 : 7)

9.

Kada je riječ o ovim baladama, važno pitanje je određivanje vremena njihovog nastanka. Bez velikih pretenzija, pokušaćemo da se osvrnemo na problem polazeći od pristupa kako balade prate događaje i pojave u okviru poznatih historijskih zbivanja.

Što se tiče balkanskih sestrimljenja/varijanti, i pored spoljašnjeg lokalnog izgleda koje imaju zbog dugog života na ovom prostoru, izvore treba tražiti daleko prije doseljenja naših predaka u Goru (XII vijek). Znamo da je motiv žrtvovanja ljudi (*Zid zidalje kula trojca braća*) eho koji dolazi još

iz vremena Homera. Otkrovenje koje čini Abraham (Ibrahim a.s.) tako što žrtvovanje sina zamjenjuje žrtvovanjem ovna je epohalno i predstavlja jedan od najvećih zaokreta u ljudskom društvu.

Kod Grka posljednje žrtvovanje ljudi nalazimo u Euripidovoj tragediji „Ifigenija na Tauridi“. Agamemnon treba da žrtvuje svoju kćer Ifigeniju kako bi umirio Artemidu, koja ne dozvoljava plovidbu grčkim brodovima u pravcu Troje. Prema grčkoj mitologiji, i ovdje se čovjeku otkriva zamjena ljudske žrtve životinjskom. Artemida zamijenjuje Ifigeniju košutom i spašava je od smrti (*Collonna, Barbara, „Fjalor mitologjik”, Tirana, str. 164*) isto kao što Abraham spašava sina Isaka crnim ovnom skidajući sa njega tragičnu sudbinu.

Kult oporuke (amaneta), zadane riječi (*Ga sakalje Ilinka divojka, dalek nadaleko*) i bratoubistvo (*Se zaženi, bego, Alim-bego*) su drugi motivi drevni koliko i ljudsko društvo. Imamo uvjerenje da i balada *Jahni kona, Omer-aga*, u čijoj je osnovi motiv Odiseja, u najmanju ruku, pripada post-homerovskom periodu. Kao odjeci ovog vremena mogu se smatrati i balade o odnosima sa prirodom.

Osim ovih, jedan dobar dio balada pripada novijim historijskim vremenima, kada sela Gore dobijaju svoje lice iskristalisanu u okviru zajednice. To se moglo desiti u XIV i XV vijeku, odnosno nakon turskog osvajanja Balkana. U baladi *Kula gradi crna Arapina* crni Arapin je za ženu odabrao Altanu, ćerku Sultana Muratia. U jednoj varijanti ove balade (Harun Hasani, „Goranske narodne pesme”, Priština, 1987, str. 197) prelijepa Altana, ćerka sultana Murata, traži pomoć od turskih vojničkih hordi vođenih Urum Ćesedžijom da je spase od crnog Arapina koji „na den jade jedna furna ljeboj“ (*na dan jede cijelu furunu hljeba*) i „na noć saka dejka najpristala“ (*za noć traži najljepšu djevojku*). Urum Ćesedžija i njegova nadmena vojska prikazana je kao mizerna i divljačka u baladi *Boga moli sirota dovica i dena i noća*.

Balade prepoznavanja, po svemu sudeći, nastale su kao posljedica devširma (XIV-XVII vijek) od kojeg je Gora dugo vremena doživljavala dramu zbog širenja islama i konvertizma koji je u poređenju sa susjednim oblastima trajao duže. Jednom u četiri godine, po jedno od četrdeset muške hrišćanske djece u dobi od 10-12 godina, odabirani su za janjičare i odvajani od svojih najbližih. Kad su se kasnije, kao janjičari ili funkcioneri, vraćali u svoj rodni kraj, događalo se da se ožene svojom sestrom koju nisu mogli prepoznati, kao ni ona njih. Slične situacije, ali sada sa tragičnim završetkom, događale su se i za vrijeme višegodišnjih pečalbi, koje su se

vremenski desile kasnije. Ovom periodu pripada i prodaja ljudskih bića, kao što imamo u pjesmi *Nalbatinče mlado kona kuje*.

Atmosferu ovih vjekova prikazuju balade koje za protagoniste imaju feudalne i vojničke spahije, vlasnike timara, koji su bili obavezni da se na poziv sultana odazovu u borbu, makar to bilo i na dan svadbe kao što se dogodilo u baladi *Spahinče, tursko Skopjanče*. Držanje Milene tri godine u zatočeništvu u lancima na suncu danju i noću kako bi je fizički i psihički slomili Katar Jujupi (crni Cigani), koji se kreću Balkanom radi trgovine ljudima, kao što je u baladai *Mi ga pratilje stradna Milena*, također nas vodi u taj vremenski period. U korist našeg mišljenja govore i balade *Mi zasakau, kralj Madžarina, tenka Ismijana, Mi mesila, Jana belo grlo, kore i pogače i Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata*. U prvoj mađarski kralj, kako bi natjerao tanku Ismijanu da se uda za njega, zatvara kao taoce njena dva brata Hasana i Husena. Ismijana pristaje na udaju. Sveti se bez milosti tako što ga zakolje i oslobodi braću. U drugoj je opisan proces islamizacije u Gori. Vojvoda Jankula, gonjen od Redža pehlivana, sejmena iz Broda, koji želi da ga ubije zato što zajedno sa ženom nije prihvatio islam, primoran je da ženu dovede u Brod po noći kod svoje rodbine. Pošto ne može izbjegnuti Redžu, on ga ubija, čak mu i srce išču-pa iz grudi. U trećoj otkrivaju se kriminalne radnje azadžija – turskih tajnih službi, koji ubijaju noću i danju. Fata otkriva da je njen muž bio profesionalni ubica, čija se krvava ruka nije zaustavila ni nad njenim bratom.

Od balada o porodičnim odnosima iz ovoga perioda posebno se izdvajaju *Mi zasakau Đerđelin Alija dejka ot daleko* koja nas vodi do udaje u daleka mjesta gdje se po mladu kreće sa dvije stotine svatova i devet barjaktara, ili balade *Šo se beli, nane, vo gorana* i *Šo se beli gore vo planina* koje podsjećaju na vjernost žene Hasan-age u jednoj bošnjačkoj baladi koja je inspirisala velikog Getea da napiše pjesmu sa istim naslovom. Balada *Jahinka bela građanka* nas podsjeća na srednjovjekovne viteške scene sa borbom kako bi se sačuvala izabranica srca. Ovdje se mogu svrstati i balade *Da li ste čule, razbrale, carevo azno obrale* i *Aj Maro, Maro belo pereš, Maro*.

Ovaj period odlikuje i prisustvo hrišćanske i muslimanske antroponimije unutar jedne goranske porodice, pojave koja prati produženi proces islamizacije, što se poklapa sa vremenom i vjekovima o kojima govorimo.

Većina sačuvanih balada su kao tvorevine, po svemu sudeći, nastale u XIX vijeku. Anarhija, nesigurnost imovine i života zbog slabljenja uticaja Velike Porte, naročito u rubnim dijelovima carevine i u vrijeme reforme

tanzimata, dovele su goransko društvo u iskušenja sa kojima se ranije nije suočavalo. Stalne pljačke i otmice sa teškim uslovima oslobađanja od strane hajdučkih četa (haramija) koji su se slobodno kretale kroz Goru, teško su pogodile i oslabile stočarstvo, osnovu ekonomije ove oblasti. Bankrotiralo je na desetine vlasnika velikih stada (čehaja) i stotine drugih zaposlenih u ovom sektoru. Ovo je bilo pojačano i ukidanjem gorske kaze. Ljudi postaju nesigurni čak i u svojim kućama. Zatvaraju se zanatske radionice za proizvodnju oružja, ćumura i drveta, baruta i drvenih posuda zbog konkurencije industrijskih proizvoda.

Obavezno višegodišnje služenje vojske (nizama) bilo je još jedan težak teret koji je još više iskomplikovao ionako težak život Gorana. Promijenjen je uobičajeni tok života, koji je izašao iz svog viševjekovnog korita i raspao se u dijelove koji su se počeli kretati u raznim pravcima. U ovakvim okolnostima stanovnici ove oblasti bili su prinuđeni na migraciju, kao jedini način prežive.

Sve je ovo praćeno oštrim socijalnim problemima koji su često puta bili fatalni za cijelu zajednicu. Dovedeni su u pitanje osnovni i sveti elementi društva, porodica, njeni stubovi. Ovakve situacije naslikane su živopisnim bojama u baladama o kojima govorimo, i ne samo o vojnim i ekonomskim migracijama, već i o porodičnim, socijalnim i ljubavnim odnosima. Hajdučke čete (haramije), brojne kao kolje na torištu, napadaju Neven Peju i njegovo stado ovaca. Ubijaju mu psa. Kolju brava predvodnika. Otimaju mu cijelo stado i vezuju ga za stablo bukve (*Leven Pejan, mori, ovce pase*). Sulj-čehaji traže trista ovnova kao uslov da bude oslobođen (*Šo je onja, babo more, gore vo planina*). Nurka mora da proda nakit i odjeću sa sebe kako bi oslobodila Ašim-čehaju iz tamnice u Kavali u Grčkoj (*Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije*).

Zbog vojničke ili ekonomske migracije dolazi do gubitka voljenih (*Pana m'gla, majčice, vo poljeto, Spahinče, tursko Skopjanče, Mahmudijo, dudi-jo, Aj Maro, Maro belo pereš, Maro, Kros Gusine polje temne m'gle*), za života se odvajaju najbliži (*Bovna leži, Mina, vo postelja*), zaljubljeni se razdvajaju sa tragičnim završetkom (*Da mi staneš, šećerli Vjado, Ori Jano, Jano, dilber Jano*), doživljavaju beskrajne duševne stresove (*Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde, Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi, Trna pampur, mori nane, trna pampur*), i potresne životne drame (*Manesto, gorski trndafil, Da li ste čulje razbralje, Vrnajčica, majčice, sitno vrne*).

Ovom periodu, možda i kasnijem, pripadaju i balade sa motivom otmice djevojaka. Poznato je da se nešto slično u Gori dešavalo sve do početka 50-tih godina prošloga vijeka. I balade sa ljubavnom tematikom, svakako, pripadaju novijem periodu.

Ovo svjedoči i balada *Da li ste čulje razbralje*, u narodu poznata kao *Džemulina*, jer znamo da konkretan događaj po kome je nastala pjesma pripada kraju XIX vijeka. U ovoj baladi na jednom mjestu se sabralo stvaralačko iskustvo svih balada: odjeci i žagor, grmljavina i tišina, mrazevi i vulkani, noći i zore, sumnje i slijepo vjerovanje, intrige i odanosti, ukočenost i vibracije, drhtaji i svjetlucanja, energija i tromost, vrhovi i bezdan, smrt i rađanje, želje i kletve u duši Gorana. Nakon čitanja i ponovnog čitanja ove balade, koju sam ne znam koliko puta pjevao glasno i poluglasno, kada je opet čujem, uvijek sam na raskrsnici dileme zašto se ovdje zaustavila ova tradicija: da uništi i opustoši dušu Torbeša Gore, da objavi da poslije ove nijedna druga životna drama ne može zaslužiti ovakvo žrtvovanje, ili da Sibila (proročnica) Torbeša više nema šta reći nakon iscrpnog pražnjenja inspiracija?! Ne znam!!!

10.

Ostaje kao problem utvrđivanje mjesta goranskih balada u okviru balkanskih balada u cjelini, a posebno u okviru slavenskih. Pošto se na problem ne može odgovoriti bez iscrpne komparacije, iznosimo neka mišljenja upoređujući pjesme iz naše zbirke sa onima iz knjiga *Legendarna epika iz okoline Kuksa* (Epika legjendare nga rrethi i Kukësit, Tiranë, 1983, str. 207-302) Šefčeta Hodže kao i *Bugarske narodne pjesme* (Konstantin i Dimitar Miladinov, Blgarski narodni pesni, Zagreb, 1861, ponovljeno izdanje, Sofija, 1981, str. 1-364).

Naša zbirka, kao što smo već istakli, obuhvata 84 izabrane balade podijeljene u 13 tematskih cjelina, sakupljenih u selima Gore sa obje strane političke albansko-kosovske granice. U knjizi (Šefčeta Hodže) objavljeno je 37 varijanti u 6 tematskih grupa albanskog narodnog folklora sakupljenog u okolini Kuksa (18), Hasa (12), Mirdite (2), ispričane od jednog subjekta iz Velike Malesije (4) i Ujza na Kosovu (1). Zbirka braće Miladinoviih sadrži materijal od 262 varijanti podijeljenih u 7 tematskih cjelina sakupljenih najviše u predjelu Struge, Prilepa, Kukuša i Panađurišta u Makedoniji.

1.

Od 37 albanskih varijanti 33 su sa tematikom zaziđivanja, držanja zadane riječi, prepoznavanja, bratoubistva u okviru širih balkanskih sestrimljenja /varijanti i 4 sa tematikom ljubavi dvoje mladih, i motiva Tana (u odnosu na balade iz Gore: *Stani Mujo, tupani tupaje, Da li t'tne ili grmi i Leven Pejan, mori, ovce pase*).

Od ukupnog broja goranskih balada (84) njih 11 su balkanske varijante sa temom zaziđivanja: *Zid zidalje kula trojca braća*, držanja zadate riječi: *Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko, Polekomte, polekomte kićeni svatoji, Ori Jano, Jano, dilber Jano*, prepoznavanja *Letuaf, ćafir letuaf, Nalbatinče mlado kona kuje, Jusufe, he nalbatinče, Trnala moma da ide*, bratoubistva: *Se zaženi, bego, Alim bego*, motiv Odiseja: *Jahni kona, Omer-aga*, ubistva sina: *Zabejnau Stojan, pobejnau*; 3 su varijante sa gore pomenutim albanskim baladama, 31 (uključujući 11 balkanskih sestrimljenja/varijanti): *Šo se belji, nane, vo gorana, Šo se belji gore vo planina, Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželjina mu dojde, Mi ga pratilje stradna Milena, Kula gradi Crna Arapina, Spahinče, tursko skopjanče, Svadba se vo selo praješe, Šo je onja, babo more, gore vo planina, Šo se belji, nane, vo gorana, Bralje, se bralje bećari, Jahinka bela građanka, Bralje, se bralje bećari, nane, Ajrija ga stajlje pod fildžan, Se navali Šar-planina, Bolen mi leži kara Mustafa, Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata, Mahmudijo, dudijo, Aj Maro, Maro belo pereš, Maro, Zaspala moma kraj more* su bliske sa makedonskim pod brojevima 19, 261, 19, 65, 111, 79, 131, 87, 120, 136, 139, 146, 151, 88, 154, 91, 98, 162, 100, 200, 141, 212, 284, 205, 209, 207, 217, 218, 229, 252, 254 340 iz zbirke braće Dimitra i Kostandina Miladinova. Dok je 50 originalnih pjesama stvorenih od narodne goranske muze: *Ne se fali, Kućuk Suljo, nejdi na golemo, Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene, Dojde Cike, gore vo planina, Mor Malinkiče grabeno, Horo vrti Kademša kaleša, Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije, Bovna leži, Mina, vo postelja, Manesto, gorski trndafil, Vrnajčica, majčice, sitno vrne, Pampur, mori nane, trna pampur, Pana m'gla, majčice, vo poljeto, Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi, Kros Gusine polje temne m'gle, Mi mesila, Jana belo grlo, kore i pogače, Mi zasakau, kralj Mađarina, tenka Ismijana, Se valila Magmutpašinica mužu vo postelja, Boga moli sirota dovica i dena i noća, Ti mi se Šajzo, pofali, Ovčar gi ovce paseše, Da li ste čulje razbralje, Ešte li će nosiš, Ibo, čakr Ibo, Mi iljegla, Fatima kadana, da mi se rašeta, Da mi staneš, šečerli Vjado, Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin-ago, Umreh, zagina, of mila majčice, dejka dadena, Murselj senau više selo, ajde, Viknala, Hata, tresnala, lele, Ogrijala, Suljo bećar more, mesečina, Mi trnala, namna*

bre Guna, da ide na žetva, Ti li me dade, majčice mila mua, Ka me dade, majko, dalek nadaleko, Mi zasaka Đerđelin Alija dejka ot dale-ko, S'nce zajde, s'nce zajde, akšam se učini, Naveni granoj du zemna, Devet godine bez rod som bila, Mahmut mi ljegnaf da spije, Šo mi ponik sediš, Turčin Alija, Carevo azno obralje, Sama sedim, posestrimo, le mori, Se sakalje Ćerimija i Memet-aga, Bolen mi, bolen mi, Vo planina jena izvir voda, Šo si gi granoj širnala, Žnejla, Mara, na golema niva, Moravice m'tna i krvava, Puška pukna, jagodo, Mesečino, mori, mila posestrimo, Što Morava m'tna teče, Umreh, otide, majčice mila, mlada i zelena, Utre petok, utre turski svetok, Ogrijala mesečina, Konja rani, siroma Alija, sve na verseije.

2.

Ovaj prikaz, svakako statistički, svjedoči o velikom bogatstvu goranskih balada u poređenju sa albanskim koje su sakupljane na mnogo širem prostoru i još mnogo većem prostoru na kojem su sakupljane one makedonske, imajući u vidu da je u ove posljednje, prema našem mišljenju, uvršten značajan broj pjesama koje ne pripadaju baladama, već junačkim pjesmama, odnosno eposu.

Ovo bogatstvo može biti još veće kada znamo da je u našoj zbirci data samo po jedna varijanta a ne sve varijante kao što je slučaj sa dvjema zbirkama koje smo uzeli kao predmet poređenja.

3.

Goranske varijante imaju mnogo veću lokalnu obojenost nego one albanske. To nije samo potvrda njihovog dužeg života ovdje, već i doprinos goranskih muza njihovom bogatstvu.

Veliki broj potpuno originalnih tvorevina kod goranskih varijanti je drugi jasn pokazatelj stvaralačke snage i doprinosa ove zajednice u bogaćenju narodne kulture Balkana i slavenskog juga.

4.

Istovjetnost velikog broja goranskih varijanti u pogledu tematike, sadržaja, jezika, kompozicije, metrike, upotrebi stilskih sredstava, litote, slavenske antiteze, kletvi, načina na koji se i gdje se pjevaju sa onim za bilježenim na makedonskom području daju nam za pravo da, bez imalo sumnje, definišemo da goranske balade pripadaju baladama slavenskog juga. One se ne mogu odvojiti od balada koje su sakupili braća Miladinov

prije više od jednog i pol vijeka. Potenciranjem na pomenutu istovjetnost ne mogu se isključiti ni dodirne tačke i bliskosti i sa baladama ostalih južnoslavenskih naroda, kao i njihov prodor u ove krajeve.

5.

Pozivajući se na klasifikaciju bugarskih balada po tematskom principu u četiri grupe: mitske, vjerske, životne i historijske (*Dinekov Petr, V sveta na blgarskata narodna balada, Sbornik za narodni umotvorenija – SBNU, T. 60, čast I, Blgarski narodni baladi, Sofija 1991. str. 29*), kod goranskih balada imamo ostatka mitskih balada, posebno u varijantama i odnosima sa prirodom, odsustvo religioznih i historijskih balada te dominaciju životnih.

Uprkos nedostatku historijskih balada, u svima njima se jasno čita historijska pozadina u kojoj protagonisti djeluju, u kojoj se odigravaju događaji koji su uticali na određivanje tragičnih sudbina ili dramatike pojedinaca.

Kada bi se držali klasifikacije koja u balade uključuje i urbanu tematiku, sajmove, pejzaž i humor (*Dinekov Petr, isto.*), broj goranskih balada bi se, bez sumnje, značajno povećao.

GORANSKE BALADE

BALLADA GORANE

Prepoznavanje

ZABEJNAU STOJAN, POBEJNAU

Zabejnau Stojan, pobejnau,
Za mlogu doma ne došou,
Za devet puste godine.
Čaruau, Stojan, pečaliu
Ijadu ovce m'vzinice,
Petsotin brava kaleša,
Dvadeset koni samarni
I deset koni sedlane.
Bisađe pare nasipau
Pa trna doma da ide.
Ka dojde vo svuje selo,
Ljuba ga najde na češma,
Po šesti prsten propoznau,
Manesta šo ga daruau,
Prv den na gurbet ka ošou.
- Manesto, kuzum nevesto,
Dal' ima konak vo selo
El' ima bela meana,
Jen večer ja da nočevam,
Nočevam i da večeram?
- Ovčare, mladi bečare,
Čekaj da prašam svekrva.
- Nanice, mila svekrvo,
Jeden me ovčar prašuje:
"Dal' ima konak vo selo
Eli ima bela meana,
Jeden da večer nočeva,
Jeden da večer večera."
- Manesto, kuzum nevesto,
Idi go vikni, čede je
I naš Stojan vuaće.
Stojan gi Stoji govori:
- Manesto, kuzum nevesto,
Ka mi dadote večera
I mi poslate postelja,
Ešte da dojdeš ke mene,
Zajeno da prespijeme.
Dl'ge go putoj zaprele,

Rinjohja

FILLOI TË IKTE STOJANI, U LARGUA

Nisi të ikë Stojani, u largua
Për shumë në shtëpi s'erdhi
Për nëntë vjetë të shkretë,
Ka fituar, Stojani, ka fituar
Njëmijë dele pëlleja
Pesqindë desh kaleshë
Njëzet kuaj samari
Dhe dhjetë kuaj të shaluar.
Duçit me pare mbushi
Dhe u nis të shkonte në shtëpi.
Kur erdhi në fshatin e vet,
Gruan e gjeti në çezëm,
Nga unaza e gjashtë e njohu,
Nusen që e kishte shpërblye,
Ditën e parë kur kish ikur në kurbet.
- Nuse, qingjja nuse,
A mos ka konak në fshat
Apo ka mehanë të bardhë,
Një natë unë të kaloj natën,
Të kaloj natën e të darkoj?
- Bari delesh, beqar i ri,
Prit të pyes vjehrrën.
- Loke, vjehërr e dashur,
Një bari delesh pyet:
“Mos ka konak në fshat
Apo ka mehanë të bardhë,
Një natë të kalojë natën,
Një darkë të darkojë.”
- Nuse, gjingja nuse,
Shko thirre, ku është
Kështu dhe Stojani ynë.
Stojan Stojës i flet:
- Nuse, qingjja nuse,
Kur më dhatë darkë
Dhe më shtruat shtratin,
Edhe të vish te unë,
Bashkë të na zë gjumi.
Gjatë rrugët e kanë lodhë,

Blage go dremke vatija.
Ka mu videle bisade,
Svekrva veli manesti:
- Manesto, kuzum nevesto,
Ugotvi ostra sećira,
Ka će go dremka prevari,
Rusa mu glava preseči.
Čukaje ovčari, vikaje:
Ćede je Stojan, naš Stojan,
Će će mu trla praima,
Će će mu ovce mouzeme,
Će će mu vedra stavame?
- Manesto, pusta nevesto,
Ta što sme čudo naprajle,
Stojana sme utepale!

LJETUAF, ĆAFIR, LJETUAF

Ljetuaf, ćafir ljetuaf,
Tuko du devet godine.
Ćaruaf pare bisage,
Izmenif lika insanska,
Kosme gi puštif goleme.
Pa kupif devet predelje,
Pa fatif devet ovčara,
Pa kupif devet martine,
Pa kupif devet sarije,
Ofce da činet mafaza.
Pa kupif devet konji samarne,
A deseti konj osedlan,
Pa trna doma da dojde.
Ka dojde ka pri svuje selo
Zaglveda svua zejnepa,
Isterujeći teljina,
So fljakaljanke na noge,
So prešijena šamija,
So paramparče hrkiče.
- Manesto, kuzum manesto,
Dal' ima konak vo selo
El' ima bela odaja,
Jen večer ja da noćevam?

Gjumë i ëmbël e zuri.
Kur ia kanë parë duçit,
Vjehrra i thotë nuses:
- Nuse, qingjia nuse,
Përgatit sopatë të mprehtë,
Kur ta kaplojë gjumi,
Preja kokën kuqllashe.
Trokasin barinj të e deleve, thërrasin:
Ku është Stojani, Stojani ynë,
Ku do t'ia bëjmë kotarët,
Ku do t'ia mjelim delet,
Ku do t'ia vendosim shtrungat?
- Nuse, nuse e shkretë,
Po çfarë çudie kemi bërë,
Kemi vrrarë Stojanin!

KA MËRGUAR, QAFIR I KA MËRGUAR

Ka mërguar, qafiri ka mërguar,
Thuajse nëntë vjet.
Hejbe me pare ka fituar,
Ka ndërruar fytyrën njerëzore,
Flokët i ka lëshuar të mëdha.
Paj bleu nëntë tufa,
Paj zuri nëntë barinj dhensh,
Paj bleu nëntë martina,
Paj bleu nëntë qenë,
Që të ruajnë delet.
Paj bleu nëntë kuaj samari,
Kurse i dhjeti, kal i shaluar,
Paj u nis të vinte në shtëpi.
Kur edhe si pranë fshatit të vetë
Vuri re nusen e vetë,
Duke qitur jashtë viçat,
Me pantofla në këmbë,
Me shami të tejarnuar,
Me hërkzën copë e çikë.
- Nuse, gjingjia nuse,
A ka konak në fshat
Apo ka dhomë të bardhë,
Një natë unë të kaloj natën

A ima devet kotara,
 Buljuci ke da zaležet;
 A ima devet koljibe,
 Ovčari ke da mi spijet;
 A ima devet ljegala,
 Kučica ke da mi ležet;
 A ima devet sindžira,
 Kučica da gi izvzret;
 A ima devet ahara
 Konjivi ke da odmoret;
 A ima ahar za ata,
 Atov da s' odmori?
 - Ovčare, mladi čehaja,
 Čekaj da prašam svekrva.
 - Nanice mila svekrvo,
 Jen čoban se rasprašuje,
 A ima konak vo selo,
 Za ovce devet buljuka,
 Za devet mlade ovčari,
 Za devet ljute kučica,
 Za devet konji samarne,
 A deseti at osedlan?
 - Manesto, kuzum manesto
 Idi go vikni čahaja,
 Imame konak za nego
 I za negove ovčari.
 Imame golema havlija,
 Za njegov beledelje,
 Imame devet ahara,
 Konji ke da mu ležet,
 Imame ahar za ata,
 Ata ke da go vrze.
 Beljki će plati čirija,
 Idare da s' učinime,
 Borčoji da isplaćame.
 - Manesto, kuzum manesto,
 Ka ne dadohte večera,
 Ja da se, mori, najadem.
 Ka ne mi kaža odaja,
 Ja da se malo odmorim.
 - Nana će pita donese,
 S' ovčari da večerate.

A ka nëntë kotarë,
 Tufat ku të mrizojnë;
 A ka nëntë kolibe,
 Barinjtë ku të më flejnë;
 A ka nëntë kolibe qeni,
 Qentë ku të më shtrihen;
 A ka nëntë zinxhir,
 Qentë t'i lidhin;
 A ka nëntë ahur
 Këta kuajt ku të shlodhen;
 A ka ahur për atin,
 Ati të shlodhet?
 - Bari dhensh, qehajë i ri,
 Prit të pyes vjehrrën.
 - Nënë e shtrenjtë, vjehërr e dashur,
 Një çoban po interesohet,
 A ka konak në fshat,
 Për nëntë kope dhensh,
 Për nëntë barinj të rinj,
 Për nëntë qenë të sertë,
 Për nëntë kuaj samari,
 Kurse i dhjeti at i shaluar?
 - Nuse, qingjja nuse
 Shko thirre qehajën,
 Kemi konak për të
 Dhe për barinjt e tij.
 Kemi avli të madhe,
 Për tufa e tija të bardha,
 Kemi nëntë ahurë,
 Kuajt ku t'i strehohen,
 Kemi ahur për atin,
 Atin ku ta lidhë.
 Mbase do të paguajë qira,
 Të tejkalojmë hallet,
 T'i paguajmë borxhet.
 - Nuse, qingjia nuse,
 Si nuk dhatë darkë,
 Unë, moj të ngopem.
 Si nuk ma tregove dhomën,
 Unë, të shlodhem pak.
 - Nëna do të bjerë pite,
 Me barinjtë të darkoni.

Nana će ti kaže odaja
Pa idi i se odmori.
Vo odaja najde tambura,
So prašina kaplajsana,
Ot prašina ga otrese.
Teljoi gi odbiraše,
Čudne arije zasviri.
Manesta reče svekrvi:
Nanice mila, najmila,
Ovja je naš Alija
Alija naš hasretlija,
Po prsten som go poznala
I po svirene tambura.
- Manesto, kuzum manesto,
Čekaj da prašam ćahaja,
A ima beljek pot lakoć,
Desna mu ruka pot lakoć?
- Ćahaja, mladi ćahaja,
Da ne si Ali-ćahaja?
- Kako me vije poznahte,
Ja vi som baš ćahaja?!
- Ako si Ali-ćahaja,
Ti kaži beljek pot lakoć!
- Manesto, kuzum manesto,
Tvoj je golem muštilok,
Naš je, mori, ćahaja,
Alija hasretlija!

NALBATINČE MLADO KONA KUJE

Nalbatinče mlado kona kuje,
Kona kuje – kon mu podigruje.
- Ne te kujem, konju, za igranje,
Toku te kujem za pusto prodavanje.
- Ne prodavaj mene, mlado nalbatinče,
Toku prodadi tvua verna ljuba.
- Promeni se, ljubo, našari se,
Će te nosim, ljubo, na nove pazari.
Telal vika na dovno minare:
- Se prodava jena verna ljuba,
Ne je skupa, ne je ni jeftina

Nëna do të tregojë dhomën
Paj shko dhe shlodhu.
Në dhomë gjeti tamburën,
Të kapluar me pluhur,
Prej pluhurit e shkundi.
Telat i zgjidhte,
Melodi të çuditshme nisi t'i binte.
Nusja i tha vjehrrës:
Nënë e dashur, më e dashura,
Ky është Aliu ynë
Aliu ynë, hastretli,
Pas unazës e kam njohur
Dhe mbas rënies së tamburës.
- Nuse, qingjja nuse,
Prit të pyes çehajën,
A ka shenjë poshtë brylit,
Në dorën e djathtë nën bryl?
- Qehajë, qehajë i ri,
Mos je Ali qehaja?
- Ju si më njohët,
Unë jam bash qahaja juaj?!
- Nëse je Ali qahaja,
Trego ti shenjën posht brylit!
- Nuse, qingjja nuse,
Mizhdja jote është e madhe,
Yni, moj është qehaja,
Aliu i dëshirit!

NALLBAN I RI KALIN MBATH

Nallban i ri kalin mbath,
Kalin mbath – kali po i lodron.
- Nuk të mbath, kal, për lodrim,
Por të mbath për të shkretën shitje.
- Mos më shit mua, nallban i ri,
Por shitë gruan tënde besnike.
- Ndërrohu, grua, zbukurohu,
Do të çoj grua, në pazarë të rinjë.
Tellalli thërret në minaren e poshtme:
- Shitet një grua besnike,
S' është e shtrenjtë, s' është as e lirë,

Komu dveste, komu tri stotine.
Mi ga kupi jeno mlado Ture,
Ga onese vo beli dvoroji.
Vo dvoroi dva beli goluba,
Jeden guga, drugi ne guga:
“Čudo bilo, još ne se videlo,
Da se zemet bratec i sestrica.”

JUSUFE, HE NALBATINČE

Jusufe, he nalbatinče,
Ka mi ne pozna ališta,
Najprvo crna kaplama,
Pa posle kuso libade?!
Jusufe he nalbatinče,
Ka mi ne pozna mandulka,
Broćna širveta na glava,
Šo som ga sevda ćitila,
Sve naokolo redena,
Vo srede beše vezana,
Sevdino ime pišano?!
Jusufe he nalbatinče,
Ka mi ne pozna ališta,
Manesta som gi imala.
Jusufe he nalbatinče,
Još li ne te tekina,
Ka ti som noga gaznala,
Desna ti ruka cunala,
Pet lire ka me darua?!

TRNALA MOMA DA IDE

Trnala moma da ide,
Će odi dl'ge putoji,
Babajku ruček da nosi.
Ga strele trojca delije:
- Kaži ni ke si trnala?!
- Će idem mlogu daleko,
Će idem vo Šar-planina
Babajku ruček da nosim

Kujt dyqind, kujt treqind.
Ma bleu një Ture i ri,
E çoi në oborrë të bardhë.
Në oborrë dy pëllumba të bardhë,
Njëri gugatë, tjetri nuk gugatë:
Ka qenë çudi, ende s' është parë,
Të martohen vëllai me motrën.

ISUF, HE NALLBAN I RI

Isuf, he nallban i ri,
Si nuk mi njohe rrobat,
Së pari kapllamën e zezë,
Pastaj libaden e shkurtë?!
Isuf, he nallban i ri,
Si nuk ma njohe mindilin,
Sherveten brodase në kokë,
Që e kam stolisur me dashuri,
Gjithë përreth e vargëzuar,
Në mes ishte e qëndisur,
Emri i së dashurës i shkruar?!
Isuf, he nallban i ri,
Si nuk mi njohe rrobat,
Nuse i kam pasur.
Isuf, he nallban i ri,
A ende nuk të kujtohet,
Kur të kam shkel këmbën,
Dorën e djathtë ta kam puthur,
Me pesë lira, kur më darovitë?!

ËSHTE NISUR VASHA TË SHKOJË

Është nisur vasha të shkojë,
Do ecë rrugë të gjata,
Babait t'i çojë drekë.
E kanë takuar tre deli:
Na trego, ku je nisur?!
Do të shkojë shumë larg,
Do të shkoj në malin e Sharrit,
Babait t'i çojë drekën.

- Spaija, mladi spaija,
Evo ti dejka pristala.
Da li će ga zemeš za sebe
Il će ga čuaš za sina?
- Drugari, verne družina,
Ja ne ga čuam za sina,
Ja će ga zemem za sebe.
Spajia go zatvorija,
Krvava rosa zarosi.
- Spaija, mladi Spaija,
Ti ga poprašaj mlajnesta,
Ona šo od roda imala.
- Spaija, mladi Spaija,
Devet som braća imala,
Najmlado mi zaginalo,
Malovo pršče nemalo.
- Mlajnesto, mori, mlajnesto,
Ja ti som najmlado bratče.

Zazidivanje

ZID ZIDALE KULA TROJCA BRAĆA

Zid zidale kula trojca braća,
Dena go zidale, noća se urivau.
Se oblagale mile trojca braća:
“Čija ljuba ruček će donese,
Taja će ga vo zid zazidame,
Zazidame vo temelj zakopeme,
Ama ženem, mile trojca braća,
Ne će kažueme.”
Dvajca braća ženem im kažalje,
Asan-aga ženi ne i kažau,
Ti ostanau Asan-aga pri oblaga.
Mi stanala Asanađinica,
Asanađinica postara jetrva,
Na voda mi ošla i đubre isfrljala,
Ogin upaljila Asanađinica,
Dete iskpala i dete povila,

- Spahi, spahi i ri,
Ja ku e ke vajzën e bukur.
A do ta marrësh për vete
A do ta ruash për djalin?
- Shokë, shokë besnikë,
Unë nuk e ruaj për djalin,
Unë do ta marr për vete.
Spahinë e mbyllën me nusen,
Vesë e gjakosur filloi të vesojë.
- Spahi, spahi i ri,
Ti pyete pak nusen,
Ajo prej gjinisë ç'ka pasur.
- Spahi, spahi i ri,
Kam pasur nëntë vllazër,
Më i riu më ka humbur,
Gishtin e vogël nuk e ka pasur.
- Nuse, moj, nuse,
Unë të jam vëllai më i vogël.

Murimi

MUR MURONIN KULLËN TRE VËLLEZËR

Mur muronin kullën tre vëllezër,
Ditën e muronin, natën rrënohej.
Kanë vën bast tre vëllezër të dashur:
“Nusja e kujt do të bie drekë,
Atë në mur do ta murosim,
Murosim në temel do ta varrosim,
Por grave, tre vëllezër të dashur,
Nuk do t'u tregojmë.”
Dy vëllezërit grave u kanë treguar,
Hasan-aga gruas nuk i ka treguar,
I ka qëndruar Hasan-aga besnik bastit.
Më është çuar Hasan-aginovica,
Hasanaginovica kunatë më e vjetër,
Ka shkuar për ujë e plehun hedhur,
Ka ndezur zjarrin Hasanaginovica,
Djalin e ka la dhe djalin e ka mbështjellë,

Pa mi ošla Asanađinica,
 Brašno osijala, tigan kurdisala,
 Im naprajla meće priganice.
 Terlik mi obljekla Asanađinica,
 Pa mi zela saan priganice,
 Asanađinica i đugum mećenica,
 Mi otide ruček da im nosi.
 Ko ga vide Aasan-aga nički glava udri,
 Ze da žela, gradne souze roni.
 - Ta što ponik sediš, mladi Asan-ago,
 Asan-ago, zašto nički gledaš,
 Da ne mi žališ muje muško dete,
 Som go isk'pala i som go povila,
 Majki som go ostajla da mi go koljeba.
 - Ja ne žalim, Vatimo, naše muško dete,
 Tebe te žalim, Vatimo, ka će me ostaiš?!
 Sme se oblagale na golema oblaga,
 Tebe će te, Vatimo, vo temelj staime!
 - Ne rasipuj, mladi Asan, golema oblaga,
 Neka me staite ka što ste se oblagale.
 Samo će mi ostajš mua desna ruka,
 So so desna sisa, mladi Asan-aga.
 So rukata dete da go okšaisam,
 So sisava dete da go iznadoim.

Data riječ

GA SAKALE ILINKA DIVOJKA DALEK NADALEKO

Ga sakale Ilinka divojka, dalek nadaleko,
 Dalek nadaleko, preko Crno more.
 Mati ne gi se, Ilinki divojki, kail učinuje,
 Devet braća, Ilinki divojki, kail učinija.
 - Sme ga dale, majčice mila, Ilinka divojka,
 Dalek nadaleko, preko Crno more,
 Konji da jaame, majčice mila, puške da frljame.
 Ilinka da ispratime, da se rašetame.
 Ge prek'vna mila stara majka sve devet sinoi:
 "Čuma da ve udri, sinoj, čuma radomirska,
 Šo mi dadote ćerka nadaleko,

Dhe më ka shkuar Hasanaginovic,
 Ka situar miellin, kurdisur tiganin,
 U ka gatuar petulla të buta.
 Terlik më ka veshur Hasanaginovica,
 Dhe më ka marr sahanin me petulla,
 Hasanaginovica e xhymin me llalltë,
 Më shkoi tu çoj drekë.
 Kur e pa Hasan aga, kokën gremisi,
 Filloi të qajë, lotë breshër t'i ronit.
 - E pse rri rrëndë, Hasan-agë i ri,
 Hasan-agë, pse shikon gremisur,
 Mos të dhimbset fëmija im mashkull,
 E kam larë dhe e kam mbështjellur,
 Lokes ia kam lënë, të ma përkundë.
 - Unë s' vuaj, Fatime, djalin tonë,
 Ti më dhimbset, Fatime, si do të më lesh?!
 Jemi vën bast, në bast të madh,
 Në themel, ty Fatime do të të vemë!
 - Mos e prish, Hasn i ri, bastin e madh,
 Të vini sikundër e keni vënë bastin.
 Vetëm do të më lesh dorën tim të dhathtë,
 Me sisën e dhathtë, Hasan-agë i ri.
 Me dorë djalin ta përkledhë,
 Me këtë sisë djalin ta mëkoj.

Fjala e dhënë

E KANË KËRKUAR VASHËN ILINKË LARG, SHUM LARG

E kanë kërkuar vashën Ilinkë, larg, shumë larg,
 Larg, shumë larg, përtej Detit të Zi.
 E ëma, vashës Ilinkë, nuk po i bëhet kail,
 Nëntë vllazër, vashës Ilinkë, iu bënë kail.
 - E kemi dhënë, loka e dashur, vashën Ilinkë,
 Larg, tepër larg, përtej Detit të Zi,
 Kuaj të kalërojmë, loka e dashur, pushkë të çesim.
 Ilinkën të përcjellim, të shetisim.
 I mallkoi lokja e dashur e moshuar, të nëntë bijtë:
 “Ju rëntë mortaja, bij, mortaja radomirase,
 Që ma dhatë bijën tepër larg,

Da dojdete sve devet sinoi glave prevrzane,
 Glave prevrzane so crne šamije,
 Samo Alija, samo Alija so zelena šamija”
 Zaminaa, Ilinki divojki, bajegi godine,
 Deca izrađala, Ilinka, nikoj ne ga polja.
 Gi se posmijala, Ilinki divojki, najmlada jetrva:
 “Nikoj ne ti dojde, Ilinko divojko, doma da te polja,
 Da imaš braća, Ilinko divojko, na gosti bi te zele,
 Ilinko divojko, na prvič na gosti.”
 Mi otide, Ilinka divojka, vo reka studena,
 Ilinka divojka, ališća da pere.
 Prala, puala, Ilinka divojka, bogu se moljala:
 “Da l’ se žive, bože sajbijence, muje devet braća,
 Šo ge nema, bože, mili bože, na gosti da me zemet,
 Bože sajbijence, na prvič na gosti?!”
 Pa gi dojde, Ilinki divojki, postara jetrva:
 “Da mi dadeš, Ilinko divojko, najgolem muštilok,
 Eno ti go, Ilinko divojko, najmladoto bratče,
 Ilinko divojko, bratče Alijiče,”
 - Šo ve nema, Alija be brate, mene da poljate,
 Mi projdoa, Alija be brate, du devet godine?!
 - Rabota sme imale, Ilinko divojko, kuća sme praile,
 Kuća sme praile so devet odaje.
 Ajde, Ilinko, ajde be sestro, vakat mi zamina,
 Vakati mi zamina, saba ne klanata.
 - Evo Alija, evo be brate, deca da ok’pem,
 Deca da ok’pem, Alija be brate, kolači da mesim.
 - Ajde, Ilinko, ajde be sestro, vreme zaminuje,
 Ilinko be sestro, pladno ne klanato.
 - Evo be brate, čekaj be bratence, sebe da soberem.
 Ka trnala Ilinka divojka, prvič na gosti,
 Go prašuje, Ilinka divojka bratče Alijiče:
 - Šo mi udaraš, Alija be brate, duša zemnojna?!
 - Rabota sme imale, Ilinko divojko, kuća sme praile,
 Ilinko divojko so devet odaje,
 Ilinko divojko za sve devet braća.
 Čudno pujet, Alija be brate, poljskeve pilića,
 Oni pujet, Alija be brate, žalosno kažuget:
 “Živa sestra, mtvogo brata nosi.”
 - Take pujet, Ilinko be sestro, pilića radomirske!
 Ka stignala, Ilinka divojka, ka ke svuje selo,
 Go prašuje, Ilinka divojka, bratče Alijiče:

Të vini të nëntë bij kokëlidhur,
 Kokë të lidhura me shami të zeza,
 Vetëm Aliu, vetëm Aliu me shami jeshile.”
 I kaluan, vashës Ilinkë, bukur do vjet,
 Fëmijët i lindi, Ilinkën, askush nuk e pa.
 E ka përqeshë, vashën Ilinkë, kunata më e re:
 “Askush nuk të erdhi, vashë Ilinkë, në shtëpi me të pa,
 Të kesh vëllezër, vashë Ilinkë, në gosti të kishin marr,
 Vashë Ilinkë, së pari në gosti.”
 Më shkoi, vasha Ilinkë, në lum të ftohtë,
 Vasha Ilinkë, të lajë rrobat.
 Ka larë, ka kënduar, vasha Ilinkë, Zotit i është lutur:
 “Vallë janë gjallë, Zot zotth i vetëm, nëntë vëllezrit e mi,
 Që nuk i ka, Zot, i dashur zot, të më marrin në gosti,
 Zot, zotth i vetëm, së pari në gosti?!”
 Dhe i erdhi, vashës Ilinkë, kunatë më e vjetër:
 “Të më japësh, vashë Ilinkë, myzhdenë më të madhe,
 Ja ku e ke, vashë Ilinkë, vëllain më të ri,
 Vashë Ilinkë, vëllathin – Aliun e ri”
 - Pse s’ dukeni, Ali bre vëlla, mua të më shihni,
 Më kaluan, Ali bre vëlla, deri nëntë vjet?!
 - Punë kemi pasur, vashë Ilinkë, shtëpi kemi ndërtuar,
 Shtëpi kemi ndërtuar me nëntë dhoma.
 Hajde, Ilinkë, hajde bre motër, koha më kaloi,
 Koha më kaloi, mëngjesi i pafalur.
 - Qe Ali, qe bre vëlla, të lajë fëmijët,
 Fëmijët të laj, Ali bre vëlla, të gatuaj kuleçët.
 - Hajde, Ilinkë, hajde bre motër, koha kalon,
 Ilinkë bre motër, mesdita e pafalur.
 - Prit bre vëlla, pritë bre vëllath, veten të mbledhë.
 Kur u nisë vasha Ilinkë, së pari në gosti,
 Po e pyet, vasha Ilinkë vëllathin Ali:
 - Pse më kundërmon, Ali bre vëlla, aromë dheu?!
 - Punë kemi pasur, vashë Ilinkë, shtëpi kemi ndërtuar,
 Vashë Ilinkë, me nëntë dhoma,
 Vashë Ilinkë për të gjithë nëntë vëllezrit.
 Çuditshëm këndojnë, Ali bre vëlla, këta zogj të fushës,
 Ata këndojnë, Ali bre vëlla, dhimbshëm tregojnë:
 “Motra e gjallë, bart vëllain të vdekur.”
 - Ashtu këndojn, Ilinkë bre motër, zogjtë e Radomirës!
 Kur ka mbrëritur, vasha Ilinkë, si te fshati i vet,
 Po e pyet, vasha Ilinkë, vëllathin Ali:

- Što ge nema, Alija be brate, da me prečkaje,
 Dek a idem, Alija be bratče, na prvič na gosti,
 Alija be brate, na devet godine?!

- Če te prečkaje, Ilinko be sestro, ka du pri selo.
 - Što ge nema, Alija be bratče, deca da ilezet,
 Alija be brate, tetka da prečkaje?!

- Deca ošle, Ilinko be sestro, nadvor da igraje.
 - Šo nema ge, Alija be bratče, snae da ilezet?!

- Snae ošle, Ilinko be sestro, vo selo na gosti.
 - Šo ga nema, Alija be bratče, mati da ileze,
 Mati da ileze, mene da prečeka?!

Ka stignala, Ilinka divojka, ka ke svua kuća,
 Go prašuje, Ilinka divojka, bratče Alijiče:
 “Zašto vi se, Alija be brate, porte zaključene,
 Kede vi se, Alija be bratče, snae da ilezet,
 Alija be bratče, porte da otvoret?!

Gi se otvorila, Ilinki devojki, porte obe krila,
 Ka videla, Ilinka divojka, dvoroj zarudene,
 Vo dvoroi devet groboi,
 Pa viknala, Ilinka divojka, svua stara majka:
 - Ti ilezi, mila stara majko, mene da prečekaš,
 Ti som došla, majčice mila, od mlogu daleko.
 Gi ileze, Ilinki divojki, mila stara majka,
 Mila stara majka gore na čardače,
 Go videla, mila stara majka, mlado Alijiče,
 Go videla vo grob vližajeći,
 Mu videla, mila stara majka, samo desna ruka!
 Se učini Ilinkina majka crna kukaica,
 Se učini Ilinka divojka pristala lastojca.

POLEKOMTE, POLEKOMTE KIĆENI SVATOJI

Polekomte, polekomte kićeni svatoji,
 Polekomte, koni ne morajte,
 Još je živa, još je živa, Hatidža Rajkona.
 Umirala, umirala, majki govorala:
 “Daj mi majko, daj mi majko pero i papiro,
 Da ja pišam, da ja pišam jena šarka kniga.
 Vo knjigata, vo knjigata, tužno i žalosno,
 Vo knjigata, vo knjigata, golem seljam imaš:
 “Ka će dojdet, ka će dojdet kićeni svatoji,

- Përse nuk ka, Ali bre vëlla, të më presin,
 Me që po vi, Ali bre vëllath, së pari në gosti,
 Ali bre vëlla, në kry të nëntë vjetëve?!

- Do të presin, vasha Ilinkë, si pranë fshatit.
 - Pse nuk ka, Ali bre vllath, fëmijë të dalin,
 Ali bre vëlla, hallën të presin?!

- Fëmijët kanë shkuar, vashë Ilinkë, jashtë lozin.
 - Pse nuk i ka, Ali bre vëllath, kunatat të dalin?!

- Kunatat kanë shkuar, Ilinkë bre motër, në fshat në gosti.
 - Pse s'e ka, Ali bre vëllath, nëna të dalë,
 Nëna të dalë, mua të më pres?!

Kur ka mbrëtur, vasha Ilinkë, si te shtëpia e vet,
 Po e pyet, vasha Ilinkë, vëllathin Ali:
 "Pse i keni, Ali bre vëlla, portat e kyçura,
 Ku i keni, Ali bre vëllath, kunatat të dalin,
 Ali bre vëllath, të hapin portat?!"

Iu hapën, vashës Ilinkë, portat dykrahëshe,
 Kur ka parë, vasha Ilinkë, oborret mbuluar me bar,
 Në oborrë nëntë varre,
 Dhe ka thirrë, vasha Ilinkë, loken e vetë të moshuar:

- Dil ti, e dashur loke e moshuar,
 Të kam ardhur, loke e dashur, prej shumë larg.
 I doli, vashës Ilinkë, lokja e moshuar e dashur,
 Lokja e dashur lart në çardakth,
 E ka parë, lokja plakë e dashur, Aliun e ri,
 E ka parë në varr duke hyrë,
 Ia ka parë, lokja plakë e dashur, vetëm dorën e djathtë!
 U bë lokja e Ilinkës qyqe e zezë,
 U bë vasha Ilinkë dallandyshe e bukur.

ME NGADALË, ME NGADALË KRUSHQ TË STOLISUR

Me ngadalë, me ngadalë krushq të stolisur,
 Me ngadalë, kuajt mos lodhni,
 Akoma është e gjallë, akoma është e gjallë, Hatixhe Rajkona.
 Vdiste, vdiste, lokes i fliste:
 "Më jep loke, më jep loke, penë e letër,
 Që unë të shkruaj, që unë të shkruaj, një letër të qëndisur.
 Në këtë letër, në këtë letër përmallshëm e dhimbshëm,
 Në këtë letër, në këtë letër, selam të madh ke:
 "Kur të vijnë, kur të vijnë krushqit e stolisur,

Da gi trneš, da gi trneš gore vo đulbahče.
Gi nakiti, gi nakiti so modre ćahmice,
Da se poznet, da se poznet, Hatidžini svatoji.”

ORI JANO, JANO, DILBER JANO

- Ori Jano, Jano, dilber Jano,
Ilezi mi ešte ova večer,
Imam nešto, Jano da ti kažem:
Mene asćer, Jano, me vikaje,
A ja ne zn'm, Jano, šo da prajim.
Da li kaćak, Jano, da pobejnem
Eli ćiflik, Jano, da prodadem?!

- Ore Omer, Omer, crni Omer,
Nemoj, Omer, ćudo da učiniš,
Nemoj kaćak, Omer, da pobejneš,
Nemoj ćiflik, Omer, da prodadeš,
Toku idi, Omer, na asćerlak.
Mije besa, Omer, će vrzeme,
Tvrda besa, Omer, arnautska.
Će te ćekam, Omer, dur da dojdeš,
Dur da dojdeš, Omer, ot asćerl'k,
Ja će bidem, Omer, asćerica.

- Šo je vreva, babo, vo selovo,
Šo je džumbus, babo, vo selovo?!

- Ore, Omer, Omer, crni Omer,
Ti se muži, Omer, dilber Jana,
Za Đurđija, Omer, kaurina.

- Ore babo, babo, stari babo,
Dadi gi go, Jani amanetov
I i reći Jani, da ileze.

- Ori Jano, Jano, dilber Jano,
Vake li se, Jano, besa drži?

- Ore, Omer, Omer, crni Omer,
Me omuži, Omer, stara majka,
Ne mogla, Omer, da me boravi.

T'u prijsh. t'u prijsh lart në në baçen e luleve.
Stolisii, stolisii me me qame të mavinjta,
Që të njihen, që të njihen, krushqit e Hatixhes.”

MOJ JANË, JANË, DILBERE JANË

- Moj Janë, Janë, dilbere Janë,
Dilëm edhe këtë darkë,
Kam diçka për të thënë:
Mua ushtar, Janë, më thërrasin,
Kurse unë s' di, Janë, ç' të bëjë.
A të aratisem kaçak, Janë
Apo çiflikun, Janë, të shesë?!
- Or Omer, Omer, Omer i zi,
Omer, mos të bësh çudi,
Mos të aratisesh kaçak, Omer,
Mos të shesësh, Omer, çiflikun,
Por shko, Omer, në ushtarllëk.
Ne, Omer, do të lidhim besë,
Besë të fortë, Omer, shqiptare.
Do të pres, Omer, deri sa të vish,
Deri të vish, Omer, prej ushtrie,
Unë do të jem, Omer, ushtare.
- Ç' është zhurmë, babë, në këtë fshat,
Ç' është aheng, babë, në këtë fshat?!
- Or Omer, Omer, Omer i zi,
Po të martohet, Omer, dilbere Janë,
Për Gjorgjin, Omer, kaurin.
- Or babë, babë, babë plak,
Jepja, Janës, këtë amanet
Dhe i thuaj Janës, të dalë.
- Moj Janë, Janë, dilbere Janë,
A kështu, Janë, mbahet besa?
- Or Omer, Omer, Omer i zi,
Më martoi, Omer, lokja plakë,
Nuk kishte mundësi të më mbante.

Bratoubistvo

SE ZAŽENI, BEGO, ALIM BEGO

Se zaženi, bego, Alim-bego
I zasaka dejka od daleko,
Ga zasaka i mu ga dadoa,
Mu ga izvadia dejka begoica.
Se sobrale kiteni svatoi,
Če idujet selo mlajnestino,
Če zimaje dejka begoica,
Pristala mlajnesta na belogo konja,
Pred na idet petstotin svatoi,
Idejeći vetroj gim dunaa,
Gim dunaa duak manestečki.
Ko će viđet, svatoj, šo će viđet:
Na mlajnesta birindži košulja,
Svilena košulja i srmeno jeleče.
Svi svatoi glava navenaa,
Imer dever oči vo mlajnesta.
Jana konja Imer doma dojde,
Frlji puška, rani bega Alim-bega.
Otvorite srebrene kofčezi,
Izvadite svilene šamije,
Da previte rane Alim-bega.
Ta ne mu se rane od dušmana,
Toko mu se rane od milogo brata!
- Mu som davav žena so dve deca,
Da mi dade Alimbegoica.

Motiv Odiseja

JAHNI KONA, OMER-AGA

Jahni kona, Omer-aga,
Jahni kona, oj, Omer-aga, dojdi doma.
Kuća ti ga, Omer-aga,
Kuća ti ga, oj, Omer-aga, sardisale

Vëllavrasja

MENDOJ TË MARTOHET BEU, HALIM-BEU

Mendoj të martohet beu, Halim-beu
Dhe nisi të kërkojë vashë që larg,
E kërkoi dhe ia dhanë,
Ia zunë vashën begovicë.
Janë mbledhur krushq të stolisurë,
Do të shkojnë në fshatin e nuses,
Do të marrin vashën begovicë,
Nuse të bukur në kalë të bardhë,
Para saj shkojnë pesqindë krushq.
Duke shkuar u frynë erërat,
Ua frynë duvakun nusëror.
Kur panë, krushqit, ç' të shihnin:
Mbi nusen, këmishë shumë e mirë,
Këmishë të mëndafsht e jelek sërmë.
Të gjithë krushqit ulën kokën,
Kunati Imer sytë te nusja.
I hipi kalit Imeri erdhi në shtëpi,
Qiti pushkë, plagosi beun, Halim beun.
Hapni arkat e sërmta,
Nxirrni shami të mëndafshta,
Të mbështillni plagët e Halim beut.
Dhe nuk i ka plagë prej armikut,
Por i ka plagë prej vëllait të dashur!
- I kam pas dhënë grua me dy fëmijë,
Të më jap Halimbegovicën.

Motivi i Odisesë

HIPI KALIT, OMER-AGA

Hipi kalit, Omer-aga,
Hipi kalit, or, Omer-aga, eja në shtëpi.
Shtëpinë, Omer-aga, ta kanë,
Shtëpinë, or, Omer-aga, ta kanë rrethuar,

Deca ti ge, Omer-aga,
Deca ti ge, oj, Omer-aga, jesir zele.
Žena ti ga, Omer-aga,
Žena ti ga, oj, Omer-aga, premužile.

Otimanje djevojke

NE SE FALI, KUČUK SULJO, NEJDI NA GOLEMO

- Ne se fali, Kučuk Suljo, nejdi na golemo,
Ja te zn'jem, Kučuk Suljo, što imaš vo kuća
More Suljo, što imaš vo kuća.
Ti mi imaš, Kučuk Suljo, jena stara majka,
Stara majka, Kučuk Suljo, so noge vo pepef,
More Suljo, so noge vo pepef.
Tvua kuća, Kučuk Suljo, so plot zagrada,na,
So plot zagrada,na, Suljo, sedi na direci,
More Suljo, sedi na direci.
- Će te grabim, dilber Ćamo, kane Će te grabim;
Će te grabim, mori Ćamo, utre po pret saba;
Mori Ćamo, ka ć' ideš na voda.
- Ćama ima, Kučuk Suljo, devet mile braća,
Devet mile braća, Suljo, so devet nožoji,
More Suljo, so devet nožoji.
Će te prajet, Kučuk Suljo, parče po parče,
Parče po parče, Suljo, mrva po mrva
More Suljo, mrva po mrva.

OSTAILA FATIMA DORIJA PORTE OTVORENE

“Ostaila, Fatima Dorija porte otvorene,
Fatima Dorija, porte otvorene.
I vlezoha, Fatimi Doriji, sedmina bećari,
Fatimi Doriji, sedmina bećari,
Sedmina bećari, Fatimi Doriji, so sedom konopci,
Fatimi Doriji, so sedom konopci.
I vrzaha, Fatimi Doriji, usta so polutka,
Fatimi Doriji, usta so polutka.

Fëmijët t'i kanë, Omer-agë,
Fëmijt, ti kanë, or Omer-aga, zënë robë.
Gruan ta kanë, Omer-aga,
Gruan ta kanë, or, Omer-aga martuar.

Rrëmbimi i vajzave

MOS U LAVDO, KUÇUK SULË, MOS SHKO ME TË MADHE

- Mos u lavdro, Kuçuk Sulë, mos shko me të madhe,
Unë të di, Kuçuk Sulë, çfarë ke në shtëpi
Mor, Sulë, çfarë ke në shtëpi.
Ti më ke, Kuçuk Sulë, një nënë plakë,
Nënë plak, Kuçuk Sulë, me këmbë në hi,
Mor, Sulë, me këmbë në hi.
Shtëpia jote, Kuçuk Sulë, me gardhë e gardhuar,
Me gardh e gardhuar, rri në direkë,
More Sulë, rri në direkë.
- Do të grabis, dilber Qame, po do të grabis;
Do të grabis, moj Qame, nesër para mëngjesit;
Mori Qame, kur do të shkosh për ujë.
- Qama ka, Kuçuk Sulë, nëntë vllazër të dashur,
Nëntë vllazër të dashur, me nëntë thika,
Mor Sulë, me nëntë thika.
Do të bëjnë, Kuçuk Sulë, copë pas cope,
Copë pas cope, Sulë, mërvë pas mërvë,
More Sulë, mërvë pas mërvë.

KA LENË FATIME DORIA PORTAT E HAPURA

“Ka lënë, Fatime Doria, portat e hapura,
Fatime Doria, portat e hapura.
I hynë, Fatime Dorisë, nja shtatë beqarë,
Fatime Dorisë, nja shtatë beqarë,
Nja shtatë beqarë, Fatime Dorisë, me shtatë litarë,
Fatime Dorisë, me shtatë litarë.
I lidhën, Fatime Dorisë, gojën me fashë,
Fatime Dorisë, gojën me fashë.

Toko pisna, Fatima Dorija, kako ljuta zmija,
Fatima Dorija, kako ljuta zmija:
- Što ste vije, sedmina bećari, noća v' gluha doba,
Sedmina bećari, noća v' gluha doba,
Petli ne kukane, sedmina bećari, ljudi ne stanate.
Sedmina bećari, ljudi ne stanate?!
- Ne se straši, Fatimo Dorijo, toljko ne se plaši,
Fatimo Dorijo, toljko ne se plaši.
Mije ti sme, Fatimo Dorijo, tvuje ustrojnicu,
Fatimo Dorijo, tvuje ustrojnicu,
Babovi svojnici, Fatimo Dorijo, babovi apapi,
Fatimo Dorijo, babovi apapi.
Ga dignaha, Fatima Dorija, ka jagne na ramo,
Fatima Dorija, ka jagne na ramo.
G' onesoha, Fatima Dorija, preko Crno more,
Fatima Dorija, preko Crno more.
Ga fuknaha, Fatima Dorija, vo temni klećoji,
Fatima Dorija, vo temni klećoji.

DOJDE CIKE GORE VO PLANINA

Dojde Cike, gore vo planina,
Na livada, Cike zastanalo,
Tuje došla i Džulza devojka.
Tuje Džulzi, Cike i kažalo:
- Će te zimam, Džuljo, Će te grabim.
Tuje Džulza, Ciketmu mu veli:
- Nemoj, Cike, Ćudo da učiniš,
Ne se zima dejka ot livada.
Tuje Cike, Džulza ga grabilo,
Tuje Cike, Džulza ga zavleklo,
Ga zavleklo, Cike niz zavori,
Niz zavori, Cike, niz šipkoji.
Iščepilo, džomadan džumbasmen,
Iščepile gaće kalešeste.
Ga oneslo, Cike, po pri selo,
A družina tuje mu vratile.
- Što som sakaf, Džuljo, ti som naprajf,
Idi doma veće ne te sakam.

Seç piskati, Fatime Doria, si gjarpër i sertë,
 Fatime Doria, si gjarpër i sertë:
 - Ç' jeni ju, shtatë beqarë, natën në kohë të shurdhër,
 Shtatë beqarë, natën në kohë të shurdhër,
 Gjelat pa kënduar, shtatë beqarë, njerëzit të paçuar.
 Shtatë beqarë, njerëzit të paçuar?!
 - Mos u frikëso, Fatime Dori, mos u tremb aq,
 Fatime Dori, mos u tremb aq.
 Ne të jemi, Fatime Dori, lajmësit tu,
 Fatime Dori, lajmësit tu,
 Të afërm të babait, Fatime Dori, apapë të babait,
 Fatime Dori, apapë të babait.
 E ngritën, Fatime Dorinë, si qingj në sup,
 Fatime Dorinë, si qingj në sup.
 E çuan, Fatime Dorinë, përtej Detit të Zi,
 Fatime Dorinë, përtej Detit të Zi.
 E futën, Fatime Dorinë, në qilarë të errët,
 Fatime Dorinë, në qilarë të errët.

ERDHI CIKJA LART NË BJESHKË

Erdhi Cikja, lart në bjeshkë,
 Në livadh, Cikja është ndalë,
 Aty ka ardhë dhe vasha Xhulzë.
 Aty Xhulzës, Cikja i ka treguar:
 - Do të marr, Xhulze, do të rrëmbej.
 Aty, Xhulza, Cikes i thotë:
 - Mos të bësh, Cike, ndonjë çudi,
 Nuk merret vasha prej livadhit.
 Aty Cikja, Xhulzën e ka rrëmbyer,
 Aty Cikja, Xhulzën e ka tërhequr zvarr,
 E ka tërhequr zvarr, Cikja, nëpër ledhe,
 Nëpër ledhe, Cikja, nëpër kaça.
 I ka grisë xhemadanin e xhumbastë,
 I janë shkoq tlinat kaleshe.
 E ka çuar, Cikja, mu afër fshatit,
 Kurse shokët, aty i kanë luajtur nga fjala.
 - Ç' kam dashtë, Xhulzë, të kam bërë,
 Shko në shtëpi, më nuk të dua.

MOR MALINKIČE GRABENO

Mor Malinkiče grabeno,
Dalj ti je žalj za tupani,
Dalj ti je žalj za tupani?
Tupani ti se fateni,
Degmede a će tupaje,
Degmede a će tupaje.
Mor Malinkiče grabeno,
Dalj ti je žalj za karadža
Dalj ti je žalj za karadža?
Karadža ti je zatvoren,
Degmede da se zakolje,
Degmede da se zakolje.
Mor Malinkiče grabeno,
Dalj ti je žalj za hališta,
Dalj ti je žalj za hališta?
Hališta ti se krojene,
Degmede da se sošijet,
Degmede da se sošijet.

HORO VRTI KADEMŠA KALEŠA

Horo vrti Kademša kaleša,
Brocka dejka vo selo Zlipotok,
Horo vrti se potsmehinja.
Ozdola ide Sejfo naj baš bečar:
Čučka mu je načešljana,
Čahma mu je nakitena
So svetnarka prevrzana.
Lika mu je suratlija,
Oči mu se sokolovi.
Ga zagleda Kademša kaleša,
Horo kede vrti, čal'm ke prodava.
I se žburna Sejfo naj baš bečar,
Kademši kaleši, horo vrtejeći.
Pa ga fati za tenka polojna,
Pa ga firli ka snopče na ramo,
Pisna, vrisna Kademša kaleša.
Ga otmaha Kademša kaleša,
Pišano ne bilo da bide manesta.

MOJ MALINKË E RRËMBYER

Moj Malinkë e rrëmbyer,
Mos të vjen keq për lodrat,
Mos të vjen keq për lodrat?
Lodrat të janë zënë,
Pale a do të biejnë,
Pale a do të biejnë.
Moj Malinkë e rrëmbyer,
Mos të vjen keq për karaxhën
Mos të vjen keq për karaxhën?
Karaxhën e ke të mbyllur,
Pa le a do të therret,
Pa le a do të therret.
Moj Malinkë e rrëmbyer,
Mos të vjen keq për rrobat,
Mos të vjen keq për rrobat?
Rrobat i ke të prera,
Pale a do të qepen,
Pale a do të qepen.

RROTULLON HOREN KADËMSHJA KALESHË

Rrotullon horen Kadëmsha kaleshë,
Vashë brodase në fshatin Zlipotok,
Rrotullon vallen dhe po nënqeshet.
Që posht po vjen Sejfa beqari më i mirë:
Tufën e flokëve e ka të krehur,
Çallmën e ka të stolisur
Me shami të kuqe të lidhur.
Fytyrën e ka të pashme,
Sytë i ka të sokolit.
E vuri re Kademshë kaleshën,
Ku rrotullon horen, ku shet çallam.
Iu turrë, Sejfa, beqari më i mirë,
Kademshës vashë, horen duke rrotulluar.
Dhe e kapi për beli të hollë,
Paj e hodhi si dujin në sup,
Piskati, ia dha virmës Kademshja kaleshë.
E shpëtuan Kademshë kaleshën,
Nuk qe e shkruar të bëhej nuse.

MI GA PRATILE STRADNA MILENA

Mi ga pratile stradna Milena
Starcam na voda,
Konjam na trava.
Mi ga strele, stradna Milena
Crne Cigani,
Oni gi zboret, stradni Mileni,
Ona ne gim odgovora.
Ga ukradoa, stradna Milena
Crni Cigani.
Dena ga držet na s'nce,
Stradna Milena, noća na veriđe,
Da ga naprajjet crno Ciganče.
Tuje ostanala, stradna Milena
Do tri godinice,
Gi dadua stapče i torbiče
Da iduje ot porta na porta.
Take dojde na porta materina,
Matere ga najde ovce mouzejeći.
- Ajde skrši šija, e crno Ciganče,
Cigani mi ukradoa stradna Milena,
Crne Cigani, katar Jujupi!
- Ja ti som, maje, tvua stradna Milena,
Šo me ukrale crne Cigani,
Ka mi ste pratile voda da nasipem,
Konjam trava da naberem.
Ti mi si, majko, presno mleko poila,
So orizlija sarma ranila.

Ekonomska i vojnička migracija

NAVRVEA, KUZUM NURKE, GURBETČIJE

Navrvea, kuzum Nurke, gurbetčije,
Gurbetčije, kuzum Nurke, Kavalčani.
- Idi prašaj, babo more, za Ašima.
Al' mi ide, babo more, Ašim-ćaja?
- Ašim-ćaja, kuzum Nurke, ti ostanau

MA KANË DËRGUAR TË VETMEN MILENË

Ma kanë dërguar të vetmen Milenë
Për ujë pleqëve,
Për bar kuajve.
Ma kanë takuar të vetmen Milenë
Ciganë të zinj,
Ata i flasin të vetmes Milenë,
Ajo nuk u përgjigjet.
E vodhën, të vetmen Milenë
Cigamët e zinj.
Ditën e mbajnë në diell,
Të vetmen Milenë, natën në zinxhir,
Ta bëjnë cigane të vogël të zezë.
Aty ka mbetur, e vetmja Milenë
Deri tre vjet,
I dhanë shkop edhe strajcë
Të shkojë nga porta në portë.
Kështu erdhi në portën e së ëmës,
Të ëmën e gjeti duke mjelë delet.
- Ec, the qafën, cigane e re e zezë,
Ciganët më vodhën Milenën të vetme,
Ciganët e zinj, katarë Jujupë!
- Unë jam loke, Milena jote e vetme,
Që më kanë vjedhur ciganë të zinj,
Kur më keni dërguar të mbush ujë,
Kuajve t'u mbledh bar.
Ti loke me tamël më ke shuar etjen,
Me sarmë orizi më ke ushqyer.

Mërgimi ekonomik dhe ushtarak

PARAKALUAN, QINGJIA NURKË, KURBETÇINJTË

Parakaluan, qingjia Nurkë, kurbetçinjtë,
Kurbetçinjtë, qingjia Nurkë, kavallas.
- Shko pyet, babë mor, për Ashimin.
Se mos po më vjen, babë mor, Ashim-qehaja?
- Ashim qehaja, qingjia Nurkë, të ka mbetur

Vo Kavala, Nurke ćerko, vo apsana.
Ti naraćau, Nurke ćerko, Ašim-ćaja
Da razrediš, Nurke ćerko, red dukati,
Da raspleteš golem komar,
Golem komar, Nurke ćerko, od šest groša.
Da de pratiš, Nurke ćerko, vo Kavala,
Nurke ćerko, vo apsana,
Da ti pušet, Nurke ćerko, Ašim-ćaja.
- Ta ne slušaj, kuzum Nurke, babo šo kažuje,
Šo kažuje, babo šo ti veli,
Ajde da se, kuzum Nurke, napromeniš:
Da ilezeš, kuzum Nurke, više selo,
Da zavrteš teško oro,
Da te viđi, kuzum Nurke, Ejup Bengo
Ejup Bengo, kapetanče.
Parosaj go, kuzum Nurke, Ašim-ćaja,
Neka sedi vo Kavala, vo apsana,
Zasakaj go, kuzum Nurke, Ejup Benga.
- Će prodavam pristala promena,
Će prodavam na sebe šo imam,
Ja će čekam mujego Ašim-ćaja,
Dur mi dojde od Kavala,
Dur ileze ot pusta apsana!

BOVNA LEŽI MINA VO POSTELJA

Bovna leži Mina vo postelja,
Nikoj ne ga Mina poveruje.
Koj veruje Mina daleko je,
Daleko je Mina na Panađur.
Potražila Mina suhe grozje,
Suhe grozje Mina leblebije.
Koga ćulo Ture na Panađur,
Iskupilo Mini sve što saka.
Koga došlo Ture kros grobišta,
Pa mi strelo jeno presno gropće.
Udri ruke Ture na kolena,
Mu ispuca mintan bojdžaklija,
Mu se skrši prsten muhurlija.
- Dovikajte, deca, vo komšije:
Dalj biduje, hodža, da g' otkopem?

Në Kavallë, bijë Nurkë, në hapsanë.
 Të ka çuar fjalë, Nurkë bijë, Ashim – qehaja
 Të prishësh, Nurkë bijë, vargun e dukatëve,
 Të shthurrësh grosharen e madhe,
 Grosharen e madhe, Nurkë bijë, gjashtëgroshëshe.
 T’i dërgosh, Nurkë bijë, në Kavallë,
 Nurkë bijë, në hapsanë,
 Të ta lirojnë, Nurkë bijë, Ashim – qehajën.
 - Po mos dëgjo, qingjia Nurkë, ç’ tregon baba,
 Ç’ të tregon baba, ç’ të thotë,
 Hajde, qingjia Nurkë, të vishesh me të reja:
 Të dalësh, qingjia Nurkë, sipër fshatit,
 Të rrotullosh hore të rëndë,
 Të të shoh, qingjia Nurkë, Ejup Bengo
 Ejup Bengo – kapedan i ri.
 Braktise, qingjia Nurkë, Ashim-qehajën,
 Le të rrijë në Kavallë, në hapsanë,
 Fillo e duaje, qingjia Nurkë, Ejup Bengën.
 - Do të shes veshjen e bukur,
 Do të shes ç’ kam mbi vete,
 Unë do të pres Ashim-qehajën tim,
 Deri sa të vijë nga Kavalla,
 Deri sa të dalë nga hapsana e shkretë.

LËNGON E SËMURË MINA NË SHTRAT

Lëngon e sëmurë, Mina, në shtrat,
 Asnjëri, Minën, nuk e beson.
 Kush e beson, Minën, është larg,
 Është larg në Panagjur.
 Ka kërkuar, Mina, rrush të thatë,
 Rrush të thatë, Mina, leblebi.
 Kur ka dëgjuar, Turja, në Panagjur,
 I ka blerë, Minës, gjithë ç’ do.
 Kur erdhi, Turja, nëpër varreza,
 E më ka hasur një varr të freskët.
 U ra gjunjëve, Turja, me duar,
 Iu shqep mitani i bojxhakët,
 Iu thye unaza muhurlie.
 - Thirrni, fëmijë, te komshinjtë:
 A bën hoxhë ta zhvarros?

- Ka ć' otkopeš, Ture, što će viđiš?!
- Da i viđim, hodža, belo lice!
- Lice i se, Ture, zemnosalo!
- Dalj biduje, hodža, da g' otkopem?!
Da i viđim, hodža, ruse kose!
- I d' otkopeš, Ture, fajda nema,
Kosme i se zemna izmešale.

MANESTO, GORSKI TRNDAFILJ

- Manesto, gorski trndafilj,
Sinojka ti dojde od gurbet
I prva maana ti najde.
- Asane, dilber stopane,
Prva maana kaži šo mi je.
- Manesto, gorski trndafilj,
Postelja ti najde poslana,
Poslana, mori i rasfrljana.
- Asane, dilber stopane,
Tvuje deca ti ga poslale,
Poslale i rasfrljale.
Asane dilber stopane,
Za tebe som ga poslala,
Som čula da će mi dojdeš.
- Manesto, gorski trndafilj,
I druga maana ti najde:
Ja koga dojde ot gurbet,
Liceto ti beše jako šareno,
Za kogo si go šarila,
Šarila i crvenila?!
- Asane, dilber stopane,
Za tebe som go šarila,
Šarila i crvenila,
Som čula da će dohodaš.
- Manesto, gorski trndafilj,
I treća maana ti najde:
Ja koga dojde ot gurbet,
Cef noć ti lamba goreše,
Ja koga vleze vo odaja,
Na tavan kogo kačeše?!
- Asane, dilber stopane,

- Kur ta zhvarrosësh, Ture, ç' do shohësh?!
- T'ia shoh, hoxhë, fytyrën të bardhë!
- Fytyra, Ture, i është bërë si dheu!
- A bën, hoxhë, ta zhvarros?!
T'ia shoh, hoxhë, flokët e kuqalosse!
- Edhe ta zhvarrosësh, Ture, nuk ka fajde,
Flokët janë përzier me dheun.

NUSE, TËRNDAFIL I GORËS

- Nuse, tërndafil i Gorës,
Mbrëmë të erdha nga kurbeti
Dhe të metën e parë ta gjeta.
- Hasan dilber zotni,
Trego cilën kam të metë të parë.
- Nuse, tërndafil i Gorës,
Shtratin ta gjeta të shtruar,
Të shtruar, moj dhe të trazuar.
- Hasan, dilber zotni,
Fëmijt tu ta kanë shtruar,
Shtruar dhe trazuar.
Hasan, dilber zotni,
Për ty e kam shtruar,
Kam dëgjuar që do të më vish.
- Nuse, tërndafil i Gorës,
Dhe të metë tjetër të gjeta:
Unë kur erdha nga kurbeti,
Fytyra të qe shumë e zbukuruar,
Për kë e ke zbukuruar,
Zbukuruar e skuqluar?!
- Hasan, dilber zotni,
Për ty e kam zbukuruar,
Zbukuruar e skuqluar,
Kam dëgjuar që do të vije.
- Nuse, tërndafil i Gorës,
Dhe të metë të tretë të gjeta:
Unë kur erdha nga kurbeti,
Gjithë natën llampa të qe ndezur,
Unë kur hyra në dhomë,
Në tavan kë po hipje?!
- Hasan, dilber zotni,

Čini mi šo će mi činiš,
On mi je prvi gledanik.

MAHMUDIJO, DUDIJO

Mahmudijo, dudijo,
Prvi petli kukaje.
Prvi petli kukaje,
Stani dvoraj izmeti,
Čifte porte otvori,
Ladna voda nasipi.
Ladna voda nasipi,
Ja ke idem na asker.
Ja ke idem na asker,
Devet leta će sedim.
Devet leta će sedim,
A desetata ke dojdem.
Projdoha devet leta,
Nema libe da dojde.
Šarka kniga pratilo,
A vo kniga pišuje,
Tužno pa i žalosno:
“Mahmudijo, dudijo,
Nemoj mene da čekaš.
Ja som se oženif,
So pusta crna zemna.”

AJ MARO, MARO, BELO PEREŠ, MARO

- Aj Maro, Maro, belo pereš, Maro,
Belo pereš, Maro, zašto crno nosiš,
Da li tatko žališ eli stari babo?!
- Oj, niti tatko žalim niti stari babo,
Toko ja go žalim mojto verno,
Mojto verno libe, vojnik mi otide.
Vojnik mi otide gore vo planina,
Da se bije so tojgo dušmanina.
Aj na vrh tri godine, konot se povrati,
Vo sedlo ot kona, kniga napišana,
A vo kniga piše: “Maro, umuži se,

Bëmë, çka të më bësh,
Ai më është dashnor i parë.

MAHMUDIE, DUDI

Mahmudie, dudi,
Gjelat e parë këndojnë.
Gjelat e parë këndojnë,
Çou fshi oborret,
Portat dy krahëshe hapi,
Mbush ujë të ftohtë.
Mbush ujë të ftohtë,
Unë do të shkojë ushtar.
Unë do të shkoj ushtar,
Nëntë vera do të rri.
Nëntë vera do të rri,
Kurse në të dhjetën do të vi.
Kaluan nëntë vjet,
Nuk ka i dashuri të vijë.
Ka dërguar letër të qëndisur,
Kurse në letër shkruan,
Përmallshëm dhe dhimbshëm:
“Mahmudie, dudi,
Mos të më presësh mua.
Unë jam martuar,
Me të shkretën tokë të zezë.”

EJ MARË, TË BARDHË LANË, MARË

- Ej Marë, të bardhë lanë, Marë,
Të bardhë lanë, Marë, përse veshë të zezë,
A të dhimbset babai apo gjyshi plak?!
- Ej as babi s' më dhimbset as gjyshi plak,
Por mua më dhimbset i dashuri im besnik,
I dashuri im besnik, më shkoi ushtar.
Më shkoi ushtar lart në mal,
Të vritet me atë armikun.
Ej në krye të tri vjetëve, kali u kthye,
Në shalë të kalit, letër e shkruar,
Kurse në letër shkruan: “Marë martohu,

Se ja se oženi, vo pusta planina,
Vo pusta planina so crna zemna!”

VRNAJČICA, MAJČICE, SITNO VRNE

Vrnajčica, majčice, sitno vrne,
Dadice, sitno vrne.
Piličiča, majčice, sitno pujet,
Dadice, sitno pujet,
Za putnici, majčice, sve kažujet,
Dadice, sve kažujet.
Svi putnici, majčice, izdojdoha,
Dadice, izdojdoha,
Salj naš putnik, majčice, ne ni dojde,
Dadice će letuje.
Ne mi fali, majčice, letuačka
Dadice, puknuačka.
Som oblekla, majčice, srmalije,
Dadice altinlije,
Som ge tkala, majčice, s’ golem merak,
Dadice s’ golem ašik.
On ostana, majčice, da letuje,
Dadice, da čaruje.
Da som voda, majčice, bi protekla,
Dadice, du Limana,
Da som pile, majčice, bi letnala,
Dadice, du Limana.
Pusti mlados, majčice, ne se čua,
Dadice povenuje!!

TRNA PAMPUR, MORI NANE, TRNA PAMPUR

Trna pampur, mori nane, trna pampur,
Trna pampur, mori nane, so nizami.
Svi se deca, mori nane, svi se deca,
Svi se deca, mori nane, neženete.
Ostaile, mori nane, ostaile,
Ostaile, mori nane, gledanice.
Pojće od njih, mori nane, pojće od njih,
Pojće od njih, mori nane, nišanlije.

Se unë u martova, në të shkretin mal,
Në të shkretin mal me tokën e zezë!”

E RESHURA, NËNË, IMTË RRESHË

E reshura, nënë, imtë rreshë,
Dadë e shtrenjtë, imët rreshë.
Zogthit, nënë, holl këndojnë,
Dadë e shtrenjtë këndojnë holl,
Për mërgimtarët, nënë, gjithë tregojnë,
Dadë e shtrenjtë, gjithëçka tregojnë.
Të gjithë mërgimtarët, nënë, erdhën,
Dadë e shtrenjtë, erdhën,
Veç mërgimtari ynë, nënë, s’ na erdhi,
Dadë e shtrenjtë, do të verojë.
Mos ma lavdro, nënë, verimin
Dadë e shtrenjtë, të kopurën.
Kam vesh, nënloke, tlinat e sërmta,
Dadë e shtrenjtë, tilnat e arta,
I kam endur, nënë, me merak të madh,
Dadë e shtrenjtë, me dashuri të madhe.
Ai mbeti, nënë, të verojë,
Dadë e shtrenjtë, të fitojë.
Të isha ujë, nënë, kisha rrjedhur,
Dadë e shtrenjtë, deri te Limani,
Të jem zog, nënë kisha fluturuar,
Dadë e shtrenjtë, deri te Limani.
Rini e shkretë, nënë, nuk ruhet,
Dadë e shtrenjtë, vyshket!!

U NIS TRENI, MOJ NËNË, U NIS TRENI

U nis treni, moj nënë, u nis treni
U nis treni, moj nënë me nizamë.
Të gjithë janë djem, moj nënë, të gjithë janë djem,
Të gjithë janë djem, moj nënë, të pamartuar.
Kanë lënë, moj nënë, kanë lënë,
Kanë lënë, moj nënë, të dashurat.
Më shumë syresh, moj nënë, më shumë syresh,
Më shumë syresh, moj nënë, të fejuara.

Dadenice, mori nane, nišanlije,
Nišanlije, mori nane, askerice.
Svi će idet, mori nane, svi će idet,
Svi će idet, mori nane, dur vo Stambol.
Askerl'k je, mori nane, askerl'k je
Askerl'k je, mori nane, mlogo težok.
K'smet da je, mori nane, k'smet da je
K'smet da je, mori nane, svi da se vratet.
Vo memlećet, mori nane, vo memlećet
Vo memlećet, mori nane, đuzel Gora.
Gi čekaje, mori nane, gi čekaje,
Gi čekaje, mori nane, gorske dejke.
Dejke gorske, mori nane, sve pristale,
Sve se lične, mori nane, ka hurije!

PANA M'GLA, MAJČICE, VO POLETO

Pana m'gla, majčice, vo poletu,
Dadice vo poletu.
Žalj mi pana, majčice, vo srceto
Dadice, vo srceto.
Gi sobraha, majčice, nova kura,
Dadice, nova kura.
Svi bečari, majčice, neženeti,
Dadice, neženeti.
Salj Omerče, majčice, oženeto,
Dadice, oženeto.
Če gi noset, majčice, vo Karadak,
Dadice, vo Karadak.
Top ke puca, majčice, ka grmajca,
Dadice, ka grmajca.
Sablja seva, majčice, ka vitruška,
Dadice, ka vitruška.
Krušmoj vnet, majčice, ka graduška,
Dadice, ka graduška.
Momci spijet, majčice, ka jag'nca,
Dadice, ka jag'nca.
Svi askeri, majčice, izdojdoha,
Dadice, izdojdoha,
Salj Omerče, majčice, ne ni dojde,
Dadice, ne ni dojde.

Të dhëna, moj nënë, të fejuara,
Të fejuara, moj nënë, askerovica.
Gjithë do të shkojnë, moj nënë, të gjithë do të shkojnë,
Gjithë do të shkojnë, moj nënë, deri në Stamboll.
Ushtarllëku është, moj nënë, ushtarllëku është
Ushtarllëku është, moj nënë, shumë i rëndë.
Qoftë fati, moj nënë, qoftë fati
Qoftë fati, moj nënë, gjithë të kthehen.
Në vendlindje, moj nënë, në vendlindje
Në vendlindje, moj nënë, nusen Gorë.
I presin, moj nënë, i presin,
I presin, moj nënë, vashat e Gorës.
Vashat e Gorës, moj nënë, të gjithë të bukura,
Të gjitha janë të pashme, moj nënë, si të bukurat e parajsës!

RA MJEGULLA, NËNË, NË FUSHË

Ra mjegulla, nënë, në atë fushë,
Dadë e shtrenjtë, në atë fushë.
Dhimbja më ra, nënë, në zemër
Dadë e shtrenjtë, në zemër.
I mblodhën, nënë, brezin e ri,
Dadë e shtrenjtë, brezin e ri.
Të gjithë beqarë, nënë, të pamartuar,
Dadë e shtrenjtë, të pamartuar.
Vetëm Omeri i ri, nënë, i martuar,
Dadë e shtrenjtë, i martuar.
Do t'i çojnë, nënë në Karadak,
Dadë e shtrenjtë, në Karadak.
Ku kërcet topi, nënë, si bubullimë,
Dadë e shtrenjtë, si bubullimë.
Shpata veton, nënë si qafërlugë,
Dadë e shtrenjtë, si qafërlugë.
Plumbat biejnë, nënë, si breshër,
Dadë e shtrenjtë, si breshër.
Trimat flejnë, nënë si qingja,
Dadë e shtrenjtë, si qingja.
Të gjithë ushtarët, nënë, erdhën,
Dadë e shtrenjtë erdhën,
Vetëm Omeri i ri, nënë, nuk na erdhi,
Dadë e shtrenjtë, nuk na erdhi.

Go ubile, majčice, vo Karadak,
Dadice, vo Karadak!

MELO, MELO, SEBUANČE, DVA RAVNI DVOROI

Melo, melo Sebuance dva ravni dvoroi,
Sebuance dva ravni dvoroi,
Melo, melo Sebuance, melo i želalo.
- Šo mi meteš, Sebuance, šo mi s'vze roniš?!
- Som videla, Ali-ago, dva loši sonoi,
Jeden za mene, Ali-ago, a jeden za tebe:
Zvezda Denica vo skut mi panala,
Skut mi go nasipala;
Reka Bistrica vo dvoroi mi vlegla,
Da li će me turaš, Ali-ago, el na gurbet ć' ideš?!
- Ne te turam, Sebuance, na gurbet će idem.
Ugotvi se, Sebuance, da me poispratiš,
Da me pospratiš, Sebuance, do Tetovske Derveni.
Do tuje, Sebuance, na umot da bideš,
Tuje ka će zaminem, Sebuance, umot da presečeš,
Ja otide, Sebuance, dalek nadaleko,
Dalek nadaleko na pusti gurbet.

KROS GUSINE POLJE TEMNE M'GLE

Kros Gusine polje temne m'gle,
Kroz m'glete, turske pijanice.
Čuma da udri prizrenske muftije,
Čuma da udri tetoske kadije,
Što sobrale deca adžamije,
Gi sobrale noća glua doba!
Ostanale dejke dadenice,
Ostanale nuse teljosane,
Ostanale lambe upalene.

ŠO JE ONJA, BABO MORE, GORE VO PLANINA

Šo je onja, babo more, gore vo planina,
Šo se beli, babo more, gore vo planina,
Da l' se orloj, babo more, el se kamnoj

E kanë vrarë, nënë, në Karadak,
Dadë e shtrenjtë në Karadak!

FSHINTE, SEBUHANJA FSHINTE DY OBORRË TË RRAFSHËT

Fshinte, Sebuhanja fshinte dy oborrë të rrafshët,
Sebuanja e vogël dy oborrë të rrafshët,
Fshinte, fshinte, Sebuanja e vogël, fshinte dhe qante.
- Pse më fshin, Sebuhanë e vogël, pse më ronit lotë?!
- Kam parë Ali agë, dy ëndrra të këqia,
Një për mua, aga Ali, kurse një për ty:
Ylli i mëngjesit, më ka ra në prehër,
Prehrrin ma ka mbushur;
Lumi Bistricë në oborrë më ka hyrë,
A do të më ndash, aga Ali, apo do të shkosh në kurbet?!
- Nuk të ndaj, Sebuhanë e vogël, në kurbet do të shkoj.
Përgatitu, Sebuhanë e vogël, pak të më përcjellësh,
Të më përcjellësh pak, Sebuhanë, deri te Dervenët e Tetovës.
Deri aty, Sebuhanë e vogël, të kesh shpresë,
Aty kur të kaloj, Sebuhanë e vogël, ta presësh shpresën,
Unë shkova, Sebuhanë e vogël, larg shumë larg,
Larg, shumë larg në kurbet të shkretë.

NËPËR FUSHË GUCI MJEGULLA TË ERRËTA

Nëpër Fushë - Guci mjegulla të errëta,
Nëpër mjegulla, sarahosh turq.
U rëntë mortaja myftinjëve të Prizrenit,
U rëntë mortaja kadinjëve të Tetovës,
Që kanë mbeldhur djem axhami,
I kanë mbledhur natën në mesnatë!
Kanë mbetur vajza të fejuara,
Kanë metur nuse të telosura,
Kanë mbetur llampa të ndezura!

Ç' ËSHTË AJO, MOR BABË, LART NË BJESHKË

Ç' është ajo, mor babë, lart në bjeshkë,
Që zbardhon, mor babë, lartë në bjeshkë,
A janë orla, mor babë, apo janë gurë,

Da l' se snegoj, babo more, ili se m'gle?!
 Da se orloj, babo more, bi letnale,
 Da se kamnoj, babo more, bi sedale,
 Da se snegoj, babo more, bi skopnale,
 Da se m'gle, babo more, bi stanale.
 Nit' se orloj, nuse mori, nit' se kamnoj,
 Pa niti se, nuse mori, beli snegoj,
 Bele snegoj, nuse mori, bele m'gle,
 Tuku mi se, nuse more, šileina,
 Šileina, nuse mori, Sulj-čehajine.
 Go fatile, nuse mori, haramije,
 Haramije, nuse mori, Arnauti
 Arnauti, nuse mori, Kalisjani.
 Mu sakale, nuse mori, trista bravje,
 Trista bravje, nuse mori, sve odbrane.
 Neka dade, babo more, šestotine,
 Suljo-čehaja, babo more, doma neka dojde.
 Otvorite, nuse mori, teške porte,
 Širi porte, nuse mori, so dve krila,
 S' kataranice, nuse mori, Mačoroske,
 Mačoroske, nuse mori, damkalija.
 Da zaminet, nuse mori, hergelj konji,
 Hergelj konji, nuse mori, i gujeda,
 Da zaminet, nuse mori, buljuk ovce,
 Buljuk ovce, nuse mori, i šilejna.
 Da zaminet, nuse mori, i ovčari,
 I ovčari, nuse mori, so z'bani,
 So z'bani, nuse mori, na ramenja,
 Sve zamina, babo more, sve pomina,
 Suljo-čehaja, babo more, doma ne mi dojde.
 Jesir panaf, babo more, za stočište,
 Za stočište, babo more, trista bravje.

SPAHINČE, TURSKO SKOPJANČE

Spahinče, tursko Skopjanče
 Vo sabah dejka izvadi,
 Na ruček mu ga dadoha,
 Na akšam ferman mu dojde:
 "Spahinče na asker da ide."
 - Majčice mila, premila

Apo janë borëra, more babë, a janë mjegulla?!
 Të ishin orla, mor babë, do të kishin fluturuar,
 Të ishin gurë, mor babë, do të qëndronin,
 Të ishin borëra, mor babë, do të mpakeshin,
 Të ishin mjegulla, mor babë do të ngriheshin.
 Nuk janë orla, moj nuse, nuk janë gurë,
 Paj nuk janë, moj nuse, as borëra të bardha,
 Borëra të bardha, moj nuse, mjegulla të bardha,
 Por më janë, moj nuse, shelegë,
 Shelegë, moj nuse, të Sulë - çehajës.
 E kanë zënë, moj nuse, hajdutët,
 Hajdutët, moj, nuse shqiptarë
 Arnautë, moj nuse, kalisas.
 I kanë kërkuar, moj nuse, treqind desh,
 Treqind desh, moj nuse, të gjithë të zgjedhur.
 Le të japë, mor babë, gjashtëqind,
 Sulë - qehaja, mor babë, le të vijë në shtëpi.
 Hapni, moj nuse, portat e rënda,
 Zgjeroi portat, moj nuse, me dy kanata,
 Me katrainca, moj nuse, të Maçorëve,
 Të Maçorëve, moj nuse, damkali.
 Të kalojnë, moj nuse, kuaj hergjele,
 Kuaj hergjele, moj nuse, dhe të trashat,
 Të kalojnë, moj nuse, dhentë tufë,
 Dhentë tufë, moj nuse, dhe shelegë.
 Të kalojnë, moj nuse, barinj të e dhenëve,
 Dhe barinj të e dhenëve, moj nuse, me ferexhe,
 Me ferexhe, moj nuse, mbi supe,
 Gjithëçka kaloi, mor babë, gjithëçka parakaloi,
 Sulë- çehaja, mor babë, në shtëpi s'më erdhi.
 Ka ra rob, mor babë, për këtë farë bagëtie,
 Për këtë farë bagëtie, mor babë, treqind desh.

SPAHIU I RI, SHKUPJAN I RI I TURQVE

Spahiu i ri, shkupas i muslimanëve
 Në mëngjes u fejua,
 Në drekë ia dhanë,
 Në akasham i erdhi fermani:
 “Spahiu i ri të shkojë në ushtri.”
 - Nënë e dashur, e tejdashur,

Ti ostavam golem amanet,
Ljuba ot jena nedelja:
Na voda da ne ga puštiš,
Če mi se frca s' bečari.
Vo plevna da ne ga puštiš,
Če mi se gleda so dovci.
Na čardak da ne ga puštiš,
Če mi se gleda s' askeri.”
Spahinče kona sedlaše,
Tiho i ljubi zboreše:
“S' bogum ostani ljubice
So bojosane kosice,
S' bogum ostani ljubice,
S' korovo ruho na sebe!”
Ljuba sedala v' odaja,
Nosila crna šamija.
Na glava devet godine,
Ljuba iljezla na čardak.
- Majčice, mila majčice,
Polje je povno s' askeri,
Najpvo ide Spaniče,
Na belo džokče jahnato,
So zelen bajrak vo ruke.
- Haj projdi vamo kahpijo,
Majka ć' ide prêt nego,
Sve dertoj će mu kažuje:
“Ljuba na čardak sedala,
S' askeri ti se gledala,
S' bečari ti se frcala.
Ljuba idala vo plevna,
So dovci ti se gledala.”
Spahinče tursko Skopjanče,
Izvadi nošče handžarče,
Prebodi ljuba kahpija,
Šo ti sedala na čardak,
S' askeri ti se gledala!
Spahinče, tursko Skopjanče,
Izvadi nošče handžarče,
Svua da ljuba prebode.
- Spahinče, tursko Skopjanče,
Mrtva mi glava govori:
“Ta što ne prašajš sestrica,

Të lë amanet të madh,
 Gruan një javshe:
 Për ujë mos ta lesh,
 Do të më stërpiket me beqarët.
 Në plemë mos ta lesh,
 Do të vështrohet me vejanët.
 Në çardak të mos e lesh,
 Do të më vështrohet me ushtarët.”
 Spahiu i ri shalonte kalin,
 Gruas i fliste qetë:
 “Mbetsh me zotin grua e shtrenjtë
 Me flokë të bojatisur,
 Mbetsh me shëndet grua e shtrenjtë,
 Me veshje të ngrirë mbi vete!”
 Gruaja ka qëndruar në dhomë,
 Ka mbajtur shami të zezë.
 Në krye të nëntë vjetëve,
 Gruaja ka dalë në çardak.
 - Nënë, nënë e dashur,
 Fusha është plot me ushtarë,
 I pari vjen Spahiu i ri,
 Në gjok të bardhë hipur,
 Me flamur jeshil në dorë.
 - Hej, kalo këtej, e përdalë,
 Nëna do të shkojë para tij,
 Të gjithë dertet do t’i a tregoj:
 “Gruaja në çardak ka qëndruar,
 Me ushtarët është kundruar,
 Me beqarët të është stërpikur.
 Gruja ka shkuar në plemë,
 Me vejanët të është vështruar.”
 Spahi i ri, shkupas i muslimanëve,
 Nxirr thikën hanxhar të vogël,
 Shpërthe gruan të përdalë,
 Që të ka qëndruar në çardak,
 Me ushtar të është vështruar!
 Spahiu i ri, shkupas i muslimanëve,
 Nxori thikën hanxhar të vogël,
 Gruan e vet ta shpërthejë.
 - Spahiu i ri, shkupas i muslimanëve,
 Koka e vdekur më flet:
 “Po pse nuk pyet motërzën,

A som na čardak sedala,
Dur glava devet godine.”
“Ljuba sedala v’ odaja,
Nosila crna šamija.”
Spahinče, tursko Skopjanče,
Izvadi nošče handžarče,
Sam sebe da se prebode.
“Majčice, mila majčice,
Nejćeš da gledaš dva dobra,
Sakaš da gledaš dva groba!”

VO NEDELJA, MLADI HASAN-AGA, DŽELINA MU DOJDE

Vo nedelja, mladi Asan-aga, dželina mu dojde,
Vo ponounik, mladi Asan-aga, ferman mu dadua,
Ferman mu dadua, na asćer da ide.
Mila mati, mladi Asan-ađi, pita mu meseše,
So souze ga strcaše;
Mila sestra, mladi Asan-ađi, ruo mu dipleše;
Verna ljuba, mladi Asan-ađi, na čardak sedeše,
Ćitka mu redeše i tiho zboreše:
“Ovja ćitka, mladi Asan-aga, će ti se razviva,
Do devet godine.
Vo deseta, mladi Asan-aga, će ti zapovene.
Će ti zapovene, mladi Asan-aga, aber će ti dade,
Ja će se omužim, mladi Asan-ago, drugogo će zemem,
Će ti zemem, mladi Asan-ago, tvujego drugara.
Do devet godine, mladi Asan-ađi, ćitka mu se razvijala,
Desetata, mladi Asan-ađi, mu zapoventuala.
Pisna, vrisna, mladi Asan-aga, kako ljuta zmija.
Mi go čula, mladi Asan-aga, carica starica,
Go puštila, mladi Asan-aga, doma da mi ide.

A kam qëndruar në çardak,
Deri në krye të nëntë vjetëve.”
“Gruaja ka qëndruar në dhomë,
Ka mbajtur shami të zezë.”
Spahiu i ri, shkupas i muslimanëve,
Nxori thikën hanxhar të vogël,
Vetë veten të shpërthejë.
“Nënë, nënë e dashur,
Nuk do të shikosh dy të mira,
Don të shikosh dy varre!”

TË DJELEN, HASAN-AGËS TË RI, I ERDHI NUSJA

Të djelen, Hasan-agës të ri, i erdhi nusja,
Të hënën, Hasan-agës të ri, i dhanë fermanin,
Fermanin ia dhanë të shkoj ushtar.
Nëna e dashur, Hasan-agës të ri, i gatuante pitë,
Me lotë e curilonte;
Motra e dashur, Hasan-agës të ri, teshat i paloste;
Grua besnike, Hasan-agës të ri, në çardak rrinte,
Tufë i vargëzonte, dhe qetë fliste:
“Kjo tufë, Hasan-aga i ri, do të të lulëzojë,
Deri nëntë vjet.
Në të dhjetin Hasan – aga i ri, do të fillojë të vyshket.
Do të fillojë të vyshket, Hasa- aga i ri, kumt të të japë,
Unë do të martohem, Hasan-agë i ri, tjetër do të marr,
Do të marr, Hasan-aga i ri, shokun tënd.
Deri nëntë vjet, Hasa-agës të ri, tufa i ka lulëzuar,
Të dhjetin, Hasan-agës të ri, ka filluar t’i vyshket.
Piskati, ia dha virmës, Hasan-aga i ri, si dragua i sertë.
Ma ka dëgjuar, Hasan – agën të ri, mbretresha plakë,
E ka lënë, Hasan – agën të ri, të shkojë në shtëpi.

Ponašanje nasilnika i moćnika

MI MESILA JANA BELO GRLO KORE I POGAČE

Mi mesila Jana belo grlo kore i pogače,
Će mi ide, Jana belo grlo, vo roda na gosti,
Preko tri planine, Jana belo grlo, preko tri ridoi.
Će mi ide Jana belo grlo s' Jankula vojvoda
Jana belo grlo, s' Jankula vojvoda.
Mi janala Jana belo grlo na belogo konja,
Džoka pelivana.
Mi trnala Jana belo grlo s' Jankula vojvoda,
Na gosti da ide.
Mi naprai Redžo pelivanče železne openke
Mi se stegna, Redžo pelivanče, so železne openke
Će mi ide Redžo pelivanče preko tri planine,
Redžo pelivanče preko tri ridoi.
Će mi stiga, Redžo pelivanče, Jankula vojvoda,
Jankula vojvoda so Jana belo grlo.
Mi ge stigna Redžo pelivanče do Tetoski Derveni,
Redžo pelivanče do Tetoski Derveni.
Ka će vrati glava Jana belo grlo, Redžeta go vide,
Redža pelivana:
- Ore Jankula, junak Jankula, Redžo po nas ide,
Redžo nas će ne utepa!
- Ne se stegaj, Jano belo grlo, Jankula je ovdeka,
Jankula vojvoda.
Se zatepale Redžo pelivanče i Jankula vojvoda.
- Donesi mi go, Jano belo grlo, noščeto andžarče,
Da go utepam, Jano belo grlo, Redža pelivana,
Brodskego sejmena!
Mu go dade, Jana belo grlo, nošče andžarče,
Jankuli vojvodi.
Go utepa Jankula vojvoda Redža pelivana,
Srce mu go trna!
Mi otidua Jankula vojvoda i Jana belo grlo,
Ruke krvajene.
Mi otidua Jana belo grlo, vo rodna kuća,
Ga prečekala, Jana belo grlo, nejzina stara majka
I stari babajko.

Sjellja e njerëzve të pushtetshëm

MË KA GATUAR JANA GUSHËBARDHË PETA DHE POGAÇË

Më ka gatuar Jana gushëbardhë peta dhe pogaçë,
Do të më shkojë, Jana gushëbardhë, në gjini për gosti,
Përtej tre bjeshkëve, Jana gushëbardhë, përtej tre maleve.
Do të më shkojë, Jana gushëbardhë, me Jankulla vojvodën,
Jana gushëbardhë, me Jankulla vojvodën.
Më ka hipur, Jana gushëbardhë, në kal të bardhë,
Xhokun pelivan.
Më është nisur Jana gushëbardhë me Jankulla vojvodën,
Të shkoj në gosti.
Më gatiti Rexhë pelivan i ri, opinga të hekurta
Mu shtrëngua, Rexhë pelivan i ri, me opinga të hekurta
Do të më shkojë, Rexhë pelivan i ri, përtej tre bjeshkëve,
Rexhë pelivan i ri, përtej tre maleve.
Do ta arrijë, Rexhë pelivani i ri, Jankulla vojvodën,
Jankulla vojvodën me Janën gushëbardhë.
M' i arriti Rexhë pelivani i ri deri te Dervenët e Tetovës,
Rexhë pelivani i ri, deri te Dervenët e Tetovës.
Kur ktheu kokën, Jana gushëbardhë, e pa Rexhën,
Rexhë pelivanin:
- Or Jankullë, trimi Jankullë, Rexha pas nesh po vjen,
Rexha ne do të na vras!
- Mos u ngushto, Janë gushëbardhë, Jankulla është këtu,
Vojvodë Jankulla.
Kanë filluar të ndeshen Rexhë pelivan i ri dhe vojvodë Jankulla.
- Ma sjellë, Janë gushëbardhë, thikën hanxhar të vogël,
Ta vras, Janë gushëbardhë, Rexhë pelivanin,
Sejmenin e Brodit!
Ia dha, Jana gushëbardhë thikën hanxhar të vogël,
Vojvodës Jankullë.
E vrau vojvodë Jankulla Rexhë pelivanin,
Zëmrën ia shkuli!
Më shkuan vojvodë Jankulla dhe Jana gushëbardhë,
Me duar të gjakosura.
Më shkoi, Jana gushëbardhë, në shtëpinë e gjinisë,
E ka pritur, Janën gushëbardhë, nëna e saj plakë
Dhe baba plakë.

- Da l' si došla, mila ćerko, s' Jankula vojvoda,
 El' si sama došla?!

- Ti som došla, mili babajko, so tvujego zeća,
 Jankula vojvoda.

- Što si take, straden be zeću, take zamislen,
 Ruke krvajene?!

- Som se tepaf, stari be dedo, na Tetovski Derven,
 So Redžo pelivana,
 Brodskogo junaka.

Ti go utepa, stari bre dedo, srce mu izvadi
 So Jana belo grlo, Jana tvua ćerka.

- Ruke krvajene izmi, Jankula vojvoda,
 Pa seni da k'sneš.

- Niti jadem, stari bre dedo, niti ruke mijem,
 Ja ti som Jankula vojvoda;
 Puška na ramo, stari le dedo, vo planina ć' idem
 Pusta Šar-planina!

Da ge viđim, stari le dedo, Redžujete deca,
 Što mi se valeja,
 Što mi se valeja, stari le dedo, pa da gi poprašam
 I nih da gi istepam!

- Će te prašam, mila ćerko, da li si Turkina,
 Eli si kaurka?

- Ne som Turkina, mila be maje, toku som kaurka,
 Za tia som, mila be maje, noća putuala.
 Noća som odala preko tri planine,
 Noća putuala, mila be majko, Turci da ne videt,
 Feredže da ne nosim.

Za tija som, mila be majko, vo rodnina došla,
 Vo rodna kuća, mila bre maje, ovde će živujeme
 S' Jankula vojvoda.

- A ke ardhë, bijë e dashur, me Jankulla vojvodën,
Apo vetëm ke ardhur?!

- Të kam ardhur, baba i dashur, me dhëndrrin tënd,
Jankulla vojvodën.

- Përse je kështu, dhëndër bre i vetëm, ashtu i menduar,
Duar të gjakosura?!

- Jam ndeshur, babagjysh plak, te Dervenët e Tetovës,
Me Rexhë pelivanin,
Trimin e Brodit.

Ta vrava, babagjysh plak, zemrën ia shkula
Me Janën gushëbardhë, Janën bijën tënde.

- Laji duart e gjakosura, Jankulla vojvodë,
Dhe ulu të hash pak.

- As nuk ha, babgjysh plak, as laj duart,
Unë jam vojvodë Jankulla,
Pushkën në sup, babgjyshi plak, në bjeshkë do të shkoj
Bjeshkën e shkretë të Sharrit!

Ti shoh, he babagjyshi plak, fëmijët e Rexhës,
Që më lavdroheshin,
Që më lavdroheshin, he babgjyshi plak, e ti pyes pak
Edhe ata t'i vras!

- Do të pyes, bijë e dashur, vallë je muslimane,
Apo je e krishterë?

- Nuk jam muslimane, bre nën e dashur, por jam e krishterë,
Për këtë arsye, bre nënë e dashur, kam udhëtuar natën.
Natën kam ecur përtej tre bjeshkëve,
Natën kam udhëtuar, bre nënë e dashur, turqit të mos shohin,
Të mos mbaj frexhe.

Për këtë, bre nënë e dashur, në gjini kam ardhur,
Në shtëpinë e prindërve, bre nënë e dashur, këtu do të jetojmë
Me Jankulla vojvodën.

MI ZASAKAU KRALJ MAĐARINA TENKA ISMIJANA

Mi zasakau kralj Mađarina tenka Ismijana
On ga saka, ona go ne bendisuje.
Gi ge vati, mile dvajca braća,
Tenki Ismijani, Asana i Usena,
Pa gi prati, tenki Ismijani, jena šarka kniga:
“Ako me zemeš, tenka Ismijano, braća će ti puštim,
Braća će ti puštim Asana i Usena.”
Ka mi dojde, tenka Ismijana, na buljuk da se muži,
Poračuje kralju Mađarinu, tenka Ismijana:
“Ja će te zemem, braća da mi puštiš,
Braća da mi puštiš, Asana i Usena.”
Ko mi dojde, tenka Ismijana, vo dvoroj juankue,
Moli, kumi kralja Mađarina:
“De mi dadi, kralj Mađarine, ključoj ot apsana,
Da otvorim muje dvajca braća, Asana i Usena.”
Ka će otvori tenka Ismijana apsana, z’ndana,
Dvajcam braćam kosme du kolena,
Kosma do kolena, nokći du lakćoi.
Ko gi ilezoa mile dvajca braća, sestra ge nauči:
- Ja će vi dojdem, mile dvajca braća, ka će sounce boucne,
Ka će sounce boucne i ka će se razgrije.
Mi ga zatvorija, tenka Ismijana, vo nove klećoi
So kralja Mađarina.
Pa ka mi go dremće kralja prevarile,
Glava mu odseče, tenka Ismijana.
Mi se promenila, tenka Ismijana, so negue ališta,
Ruo novožensko, tenka Ismijana, jen put oblečeno,
Pa mi ileze ot nove klećoi.
- Na ti majko, ključoj ot nove klećoi,
Da mi dadeš, majko, pare so bisade,
Da ispratim, majko, muje mile šuraci,
Da đe darujem, majko, mito da im platim.
- Šo mi take zboriš, kralju Mađarine,
Kralju Mađarine, zošto si glas promeniu?!
- Turčin čedo, majčice, taće glas menuje!
- Lili, kralju Mađarine, šo si ga lika promeniu?!
- Me meštila tenka Ismijana vo nove klećoi!
Da ga digneš, tenka Ismijana, ka će sounce boucne.
Mi naprajla stara majka meće priganice

FILLOI TË MA DOJË KRAJLI MAGJAR ISMIJANËN E HOLLË

Filloi të ma dojë, krajli Magjar, Ismijanën e hollë
Ai e do, ajo nuk e begendis.
Ia zuri, dy vllazër të dashur,
Ismijanës së hollë, Hasanin dhe Hysenin,
Dhe i dërgoi, Ismijanës së hollë, një letër të qëndisur:
“Në se më merr, Ismijanë e hollë, vëllezërit do t’i liroj,
Vëllezërit do t’i liroj Hasanin dhe Hysenin.”
Kur më erdhi, Ismijana e hollë, në kohë për t’u martuar,
Ismijana e hollë i çoi fjalë kralit Magjar:
“Unë do të të marr, vëllezërit të m’i lirosh,
Vëllezërit të m’i lirosh, Hasanin dhe Hysenin.”
Kur erdhi, Ismijana e hollë, në oborret e trimit,
Lut, e merr me të mirë kral Magjarin:
“Hë m’i jep, krali Magjar, çelsat e burgut,
Të liroj dy vëllezërit e mi, Hasanin dhe Hysenin.”
Kur e hapi, Ismijana e hollë, hapsanën, çelinë,
Dy vllazërve flokët deri në gjunj,
Flokët deri në gjunjë, thonjtë deri te brylat.
Kur i dolën dy vllazërit e dashur, motra i mësoi:
- Unë do t’u vijë, dy vëllezër, sa të dalë dielli,
Kur të dalë dielli, dhe kur të fillojë të ngrohet.
Ma mbyllën Ismijanën e hollë, në qilarë të rinj
Me kral Magjarin.
Kur e gjumi e kaploi kralin
Kokën ia preu, Ismijana e hollë.
Më është ndërruar, Ismijana e hollë, me rrobat e tij,
Veshje dhëndrrore, Ismijana e hollë, të veshur një herë,
E më doli nga qilarët e rinj.
- Qe ku i ke loke, çelsat e çilarëve,
Të më japësh, loke, lekë me hejbe,
Të përcjell, loke, kunetët e mij të dashur,
T’i darovis, loke, t’u paguaj miton.
- Ç’ më flet ashtu, kral Magjari,
Kral Magjari, pse e ke ndërruar zërin?!
- Pjella muslimane, loke, ashtu e ndërron zërin!
- Kuku, kral Magjari, ç’ e ke ndërruar pamjen?!
- Më ka rregulluar, Ismijana e hollë, në qilarët e rinj!
Ta zgjosh, Ismijanën e hollë, kur të lind dielli.
Më ka gatuar nëna plak petulla të buta,

Da mi kani šarena manesta, tenka Ismijana.
Ka će vleze majka dolu vo klećoi,
Krv se se sosiriu kralju Mađarinu,
Baška glava, kralju Mađarinu, baška mrša!
- Lili sine, kralju Mađarine,
Tenka Ismijana gares ti vratila,
Kralju Mađarine, so glava si platiu!

SE VALILA MAGMUTPAŠINICA MUŽU VO POSTELJA

Se valila Magmutpašinicica mužu vo postelja:
“Imam ćerka, ore Magmut-paša, tetosko jabouko,
Mi ga sakaje, Magmut-paša, odže i adžije,
Ore Magmut-paša, age i begoi.
Ne ga davam, ore Magmut-paša, odžem i adžijem.
Ore Magmut-paša, agem i begoam,
Će ga dadem, Magmut be paša, Ibru kulukdžiji,
Magmut be paša, namnomu garesdžiji,
Šo mi brau garas tri godine.
Ga doćule, Magmutpašinicica, odže i adžije,
Magmutpašinicica, age i begoi,
Go zatvorile, Ibra kulukdžija, vo temna apsana,
Džan'm, vo temna z'ndana.
Mu narasle, Ibru kulukdžiji, nokći du lakćoi,
Ibru kulukdžiji, kosme do puasi.
Mu ga dale Elenka divojka vo kuća pašina,
Go puštile, Ibra kulukdžija, ot temna z'ndana.
Pa ti zede stapće i torbiće
I obleće, namen Ibro, vetvo terlidžište,
Pa ti trna, namen Ibro, od vrata na vrata
I ti dojde, namen Ibro, na Elenkina porta,
Ti potraži, namen Ibro, lebec i brašence.
Ko go ćula, Elenka divojka, Ibra kulukdžija,
Izbrišala, Elenka divojka, piće i teljoi
I frljila džube srmalija,
Izbrišala, Elenka divojka, piće našarene,
Se vrlila, Elenka divojka, vu ruće Ibretue

Të ma trajtoj nusen, Ismijanën e hollë.
Kur hyri lokja posht në qilarët,
Gjaku i qe mpiksur, kralit Magjar,
Veç koka, kralit Magjar, veç trupi!
- Kuku bir, kral Magjari,
Ismijana e hollë, përbuzjen të ka kthyer,
Krali Magjar me kokë ke paguar!

I ËSHTË LAVDRUAR MAHMUTPASHINOVICA BURRIT NË SHTRAT

I është lavdruar Mahmutpashinovica burrit në shtrat:
“Kam vajzë, or Mahmut – pashë, mollë Tetove,
Ma kërkoni, Mahmut – pashë, hoxhallarë e haxhilerë,
Or Mahmut – pashë, agallarë e bejlerë.
Nuk e jap, or Mahmut – pashë, hoxhallarëve dhe haxhilerëve.
Or Mahmut – pashë, agallarëve e bejlerëve,
Do t’ia jap, Mahmut he pashë, Ibro kulukxhisë,
Mahmut bre pashë, të përbuzurit me nam,
Që më ka mbledhur përbuzje tre vjet.
E kanë dëgjuar, Mahmutpashinovicën, hoxhë dhe haxhi,
Mahmutpashinovicën, agallarë dhe bejlerë,
E kanë mshelë, Ibro kulukxhinë, në hapsanë të errët,
Xhanam, në çeli të errët.
I janë rritur, Ibro kulukxhisë, thonjtë deri te brrylat,
Ibro kulukxhisë, flokët deri te shokat.
Ia kanë dhënë vashën Elenkë në shtëpinë e pashës,
E kanë liruar, Ibro kulukxhinë, nga çelia e errët.
Paj mori shkop dhe strajcë
Dhe veshi, Ibro me nam, terlik të vjetër,
Paj u nis, Ibro me nam, nga dera në derë
Dhe të erdhi, Ibro me nam, në portën e Elenkës,
Të kërkojë, Ibro me nam, pakëz bukë dhe pakëz miell.
Kur e ka dëgjuar, vasha Elenkë, Ibro kulukxhinë,
Ka fshirë, vasha Elenkë, pikat dhe telat
Dhe ka hedhur xhyben e sermët,
Ka fshirë, vasha Elenkë, pikat e zbukuruara,
Është hedhur, vasha Elenkë, në krahët e Ibros.

BOGA MOLİ SIROTA DOVICA I DENA I NOĆA

Boga moli sirota dovica i dena i noća:
“Daj mi, bože, jeno muško dete!”
Šo molila, sirota dovica, boga domolila,
Bog i dade jeno muško dete.
Dojde vreme, sirota dovica, dejka mu izvadi,
Ispratila svirle i tupani, čiteni svatoi,
Sve zuala, sirota dovica, dur čede zemna drži,
Ne vikala, sirota dovica, Urum Česedžija
I asćer čelebija.
Se skačila, sirota dovica, na drvo golemo,
Da mi gleda kićene svatoi.
Ga zatemne, jena temna m’gla,
Niz m’glata jeno belo pile,
Ne je pile, toku je Urum Česedžija
So asćer čelebija,
Gi go batisaa jeno stradno dete.

ZASTANALA FATA, MORI MAJKO, NA MALENA VRATA

Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata,
Mori majko, na malena vrata.
Tenki prsti krša, mori majko, bele s’vze roni,
Mori majko, bele s’vze roni:
“Da bi oćorajla, mori majko, šo me dade tamo.
Šo me dade tamo, mori majko, z’ Imer-azadžija,
Mori majko, z’ Imer-azadžija,
Dena azadžija, mori majko, noća kesedžija,
Mori majko, noća kesedžija!!
Svanoć me tera, mori majko, koni da mu šetam,
Mori majko, koni da mu šetam.
Apa pušti koni, mori majko, sve se bes oglafi,
Mori majko, sve se bes oglafi,
Kede bes oglafi, mori majko, tuje bes samari,
Mori majko, tuje bes samari.
Na jenogo kona, mori majko, dve rale bisage,
Mori majko, dve rale bisage,
Vo jenujet bisag, mori majko, glave ot juanci,
Mori majko, glave ot juanci,
Jena glava, mori majko, so sve desna ruka,

LUTË ZOTIN VEJUSHA E MJERË DHE DITËN DHE NATËN

Lut Zotin vejusha e mjerë dhe ditën dhe natën:

“Më falë zot, një fëmijë mashkull!”

Për ç’ i është lutur, vejushë e mjerë, Zotin e ka bindur,

Zoti i fali një fëmijë mashkull.

Erdhi koha, vejusha e mjerë, e fejoj,

Dërgoi, lodra dhe curle, krushq të stolisur,

I ftoi gjithë, vejusha e mjerë, deri ku mban toka,

Nuk ftoi, vejusha e mjerë, Urum qesexhinë

Dhe ushtrinë e sqimtë.

Ka hipur, vejusha e mjerë, në dru të madh,

Të më shikojë krushqit e stolisur.

E nisi ta errësojë, një mjegullë e errët,

Nëpër atë mjegullë një zog i bardhë,

Nuk është zog, por është Urum qesexhia

Me ushtri të sqimtë,

Ia shitoi një djalë të vetëm.

KA QENDRUAR FATA, MOJ NËNË, NË DERËN E VOGËL

Ka qëndruar Fata, moj nënë, në derën e vogël,

Moj nënë, në derën e vogël.

Gishtat e hollë then, moj nënë, ronitë lotë të bardhë,

Moj nënë, ronitë lotë të bardhë:

“Të ishe verbuar, moj nënë, që më dhe atje,

Moj nënë, që më dhe atje.

Që më dhe atje, moj nënë, për Imer azatxhinë,

Moj nënë, për Imer azatxhinë,

Ditën azatxhi, moj nënë, natën kesexhi,

Moj nënë, natën kesexhi!!

Gjithë natën më detyron, moj nënë, t’ia shetis kuajt,

Moj nënë, t’ia shetis kuajt.

Dhe kuajt e shkretë, moj nënë, të gjithë janë pa kapistra,

Moj nënë, të gjithë janë pa kapistra,

Ku pa kapistra, moj nënë, aty pa samarë,

Moj nënë, aty pa samarë.

Mbi një kalë, moj nënë, dy palë hejbe,

Moj nënë, dy palë hejbe,

Në njerën hejbe, moj nënë, krerë trimash,

Moj nënë, krerë trimash,

Një kokë, moj nënë, me gjithë dorën e djathtë,

Mori majko, so sve desna ruka,
 So sve desna ruka, mori majko, so sve zlaten prsten,
 Mori majko, so sve zlaten prsten!!
 Ka mi dolegina, mori majko, ka mujego brata,
 Mori majko, ka mujego brata!?
 Noća na povnoći, mori majko, momci me vikaje,
 Mori majko, momci me vikaje:
 - Hajde Fato, hajde, braća ti se ženet,
 Mori Fato, braća ti se ženet.
 - Začerkajte momci, mori momci, pogača da mesim,
 More momci, pogača da mesim.
 - Hajde Fato, hajde, tamo da ga mesiš,
 Mori Fato, tamo da ga mesiš.
 - Začerkajte momci, more momci, stava da promenim,
 More momci, stava da promenim.
 - Hajde Fato, hajde, tamo ga promeni,
 Mori, Fato, tamo ga promeni.
 - Začerkajte momci, more momci, deca da promenim,
 More momci, deca da promenim.
 - Hajde Fato, hajde, tamo gi promeni,
 Mori Fato, tamo gi promeni.
 - Što je momci, more momci, ognj šo svitkaje,
 More momci, ognj šo svitkaje?!
 - Ognj svitkaje, mori Fato, aščije ni varet,
 Mori Fato, aščije ni varet.
 - Što je momci, more momci, samari prevrteni,
 More momci, samari prevrteni?!
 - Samari prevrteni, mori Fato, trka ka trčale,
 Mori Fato, trka ka trčale.
 ...
 Zastanala Fata, mori majko, na malena vrata,
 Mori majko, na malena vrata.
 Tenki prsti krša, mori majko, bele s'vze roni,
 Mori majko, bele s'vze roni

Moj nënë, me gjithë dorën e djathtë,
 Me gjithë dorën e djathtë, moj nënë, me gjithë unazën e artë,
 Moj nënë, me gjithë unazën e artë!!
 Sikur më përngjan, moj nënë, si vëllai im,
 Moj nënë, si vëllai im!?
 Natën, natën vonë, moj nënë, trimat më thërrasin,
 Moj nënë, trimat më thërrasin:
 - Hajde Fatë, hajde, vëllezrit po të martohen,
 Moj Fatë, vëllezrit po të martohen.
 - Prisni pak, trima, mor trima, të gatuaj pogaçën,
 Mor trima, të gatuaj pogaçën.
 - Hajde Fatë, hajde, atje ta gatuash,
 Moj Fatë, atje ta gatuash.
 - Prisni pak trima, mor trima, të ndërroj shtatin,
 Mor trima, të ndërroj shtatin.
 - Hajde Fatë, hajde, atje ndërroje,
 Moj Fatë, atje ndërroje.
 - Prisni pak, trima, mor trima, fëmijët t'i ndërroj,
 Mor trima, t'i ndërroj fëmijët.
 - Hajde Fatë, hajde, atje ndërroji,
 Moj Fatë, atje ndërroji.
 - Ç' është, trima, mor trima, zjarret që shkëlqejnë,
 Mor trima, zjarret që shkëlqejn?!
 - Zjarret shkëlqejnë, moj Fatë, guzhinjerët na ziejnë,
 Moj Fatë, guzhinjerët na ziejnë.
 - Ç' është, trima, mor trima, samarët të përmbysur,
 Mor trima, samarët të kthyer mbrapsht?!
 - Samarët të përmbysur, moj Fatë, në garë kur kanë vrapuar,
 Moj Fatë, në garë kur kanë vrapuar.
 ...
 Ka qendruar Fata, moj nënë, në derën e vogël,
 Moj nënë, në derën e vogël.
 Gishtat e hollë then, moj nënë, ronitë lotë të bardhë,
 Moj nënë, ronitë lotë të bardhë!

Ljubav među mladima

TI MI SE ŠAJZO POFALI

Ti mi se, Šajzo, pofali
Da će mi stajiš jadoi:
V' bolnica bolen da ležim,
Za tebe verem da vrzem.
- Oj mori, Šajzo, nanina
Ako te tebe ne izmamim,
Murat da ne me vikaje,
Bećarsko ime ne nosim,
Bećar po sokak ne idem!
- Oj more Murat bećare,
Ako te tebe ne zemem,
Šazija ime ne nosim,
Dejčečko ime da nemam.
Od ka se Murat oženi,
Šajza go đerdan turila,
Košulja ne ga oprala.
- Oj, mori, Šajzo dadina,
Ilezi Murata da vidiš
So mlogu gostiljke prêt sebe
I bela nusa po sebe.
Koga go vide Šajza Murata,
Ot dertoj Šajza premale!

OVČAR GI OVCE PASEŠE

Ovčar gi ovce paseše,
Dejka na reka pereše,
Pirojka gi pana vo reka,
Po pirojka pana i ona.
- Ovčare, mladi bećare,
Pruži go krljuk vo reka,
Izvadi dejka ubava!
Ako me živa izvadiš,
Za vek tvua će bidem,

Dashuria midis të rinjëve

TI SHAJZE, M'U LAVDROVE

Ti Shajze, mu lavdrove
Që do të më vesh vrerin:
Në spital i sëmurë të lëngoju,
Për ty të lidhë verem.
- Oj moj, Shajzë, e nënës
Nëse ty nuk të mashtroj,
Mos më thënçin Murat,
Nuk mbaj emrin e beqarit,
Beqar sokakut nuk dalë!
- Ej mor Murat beqar,
Nëse nuk të marr ty,
Emrin Shazije nuk mbaj,
Mos paça emrin e vajzërisë.
Që kur u martua Murati,
Shajza e ka hequri gjerdanin,
Këmishën nuk e ka larë.
- Ej mori, Shajzë e dadës,
Dil të shohësh Muratin
Me shumë gostare para vetes
Dhe nusen të bardhë pas vetes.
Kur e pa Shajza Muratin,
Prej brengash, Shajza ra pa ndjenja!

BARIU I KULLOSTE DHENTË

Bariu i kulloste dhentë,
Përgjatë lumit i drejtonte,
Vasha në lumë lante rrobat,
Pirajka u ra në lum,
Pas pirajkës ra dhe ajo.
- Bari dhensh, beqar i ri,
Shtriye kërrabën në lum,
Nxirre vashën e mirë!
Nëse më nxjerr të gjallë,
Përjetë jotja do të jem,

Ako me mrtva izvadiš,
Za tebe kurban će bidem.
Ovčar ga živa izvadi.
- Ovčare, mladi čobane,
Pušti me doma da idem,
Jena som bila materi!
- Ne možeš doma da ideš
I ja som jeden materi.

DA LI STE ČULE RAZBRALE

Da li ste čule razbrale,
Što bilo čudo golemo,
Vo tija selo Kruševo:
Se beret odže i adžije
I Džemiljina akraba,
Džemilja će ga turaje,
Džemilja bela i crvena,
Džemilja nadaleko čujena,
Džemilja nišan vo selo,
Džemilja gorska anema.
- Jusufe, milo materino,
Džemilja ne je za tebe:
Ti ka si ošof vo Prizren,
Ona ti ošla vo roda,
Ti ka si stignaf ot pazar,
Toga se Džemilja vrati ot roda.
Oj more, Jusuf-adžija,
Da zn'ješ imaš ime golemo,
Ti da ga turiš Džemilja,
Džemilja ne je za tebe,
Majka će najde po arna,
Po arna i po ubava.
Oj, mor Jusuf-adžija,
Da l' ti je žalj za dukati
Ili ti ja žalj za ališta?
- Majčice mila, premila,
Ališta ogin da gi izgore,
Dukati šejtan da gi izede,
Ka da ga Džemilja prežalim,
Džemilja mi ga duša izgore.

Nëse më nxjerr të vdekur,
Për ty kurban do të jem.
Bariu të gjallë e nxorri.
- Bari dhensh, çoban i ri,
Lëshomë të shkoj në shtëpi,
E vetme i qesh nënës!
- Nuk mund të shkosh në shtëpi
Dhe unë jam i vetëm i nënës.

A MOS KENI DËGJUAR, MARR VESH

A mos keni dëgjuar, marrë vesh,
Ç' ka ngjarë çudi e madhe,
Në atë fshat Krushevë:
Po mblidhen hoxhë dhe haxhi
Dhe të afërmë të Xhemiles,
Xhemilen do ta divorcojnë,
Xhemilen të bardhë e të kuqe,
Xhemilen të dëgjuar larg,
Xhemilen nishan në fshat,
Xhemilen zonjën e Gorës.
- Isuf, i dashur i nënës,
Xhemilja nuk është për ty:
Ti kur ke shkuar në Prizren,
Ajo ka shkuar në gjini,
Ti kur ke mbririt prej pazarit,
Atëhere Xhemilja është kthyer prej gjinisë.
Ej mor, Isuf – haxhi,
Të dish që ke emër të madh,
Ti ta divorcosh Xhemilen,
Xhemilja nuk është për ty,
Lokja do të gjejë më të mirë,
Më të mirë e më të bukur.
Ej, mor Isuf – haxhi,
Mos të dhimbsen dukatët
Apo të dhimbsen rrobat?
- Loke, e dashur, e tejdashur,
Rrobat i djegtë zjarri,
Dukatët i hëngërtë djalli,
Si ta tejkaloj dhimbjen për Xhemilen,
Xhemilja ma dogji shpirtin.

Ne projdoa ni šes nedelje,
 Džemilja ga dadoa vo Šištejec,
 Ke materina rodnina,
 Ga dalje, će ga zimaje,
 So dve rale tupani.
 - Mjačice mila, premila,
 Eno ge, majko, idet tupani
 So Džemiljine svatoi,
 Ot Bela zemna nadolu,
 Frljaje puške krušumi.
 - Mjačice, mila premila,
 Zatvori vrate i pendžeri
 Da ne ga čujem ječava,
 Da ne ge čujem tupani,
 Da ne gi viđim svatoji.
 Ej mori Razo, sestrice,
 Osedlaj mi konja dorija,
 Frlji mu bela terkija,
 Džemilja da ga ispratim
 Du šišteječke gumena.
 Ileze Jusuf v' sred selo,
 Na ata kona dorija,
 Na ramo puška graorka
 I altipatlak vo puas.
 Svatoi se uplašija,
 Kros selo se rasturija.
 Jusuf ge vikna svatoi
 I Džemiljine deveri:
 - Nemojte, ne se plašite,
 Tupani ne zastanujte,
 Terajte svadbi redoi,
 Izin mi dajte i mene
 Da dojdem i ja vo Šištejec,
 Džemilja da ga ispratim
 I da i dadem daroi,
 Šo gi nosila Džemilja.
 - Ej mori, bela Džemiljo,
 Podigni, mori, duak ot čelo,
 Još jen put da se vidime,
 Ja da ti dadem daroi
 I alaf da se učinime.
 - Oj more, Jusuf-adžija,

Nuk kaluan as gjashtë javë,
 Xhemilen e dhanë në Shishtavec,
 Te gjinia e së emës,
 E kanë dhënë, do ta marrin,
 Me dy palë lodra.
 - Loke e dashur, e tejdashur,
 Qe, loke, po vijnë lodrat
 Me krushqit e Xhemiles,
 Që prej Bella Zemna, teposhtë,
 Qesin pushkë e plumba.
 - Loke e dashur, e tejdashur,
 Mbyllë dyert e dritaret
 Të mos dëgjoj gjëmimin,
 Të mos i dëgjoj lodrat,
 Të mos i shoh krushqit.
 Ej moj Raze, motër e shtrenjtë,
 Shaloma kalin dori,
 Hidhi postaçinë e bardhë,
 Xhemilen ta përcjellë
 Deri te lëmenjtë e Shishtavecit.
 Isufi doli në mes të fshatit,
 Mbi kalin at, dori,
 Pushkën grahe në sup
 Dhe alltinë në brez.
 Krushqit u trembën,
 Nëpër fshat u shpërndanë.
 Isufi i thirri krushqit
 Dhe kunetrit e Xhemiles:
 - Mosni, mos u trembni,
 Lodrat mos i ndalni,
 Vazhdoni ritet e dasmës,
 Leje më jepni dhe mua
 Të vi edhe unë në Shishtavec,
 Xhemilen ta përcjell
 Dhe ti jap peshqeshet,
 Që i ka mbajtur Xhemilja.
 - Ej mori, Xhemile e bardhë,
 Ngrije duvakun prej ballit,
 Edhe një herë të shihemi,
 Unë të të japë peshqeshet
 Dhe të hallallosemi.
 - Ej mor, Isuf – haxhi,

Ne digam duak ot čelo,
Ot tebe imam avale.
Zamale, Jusuf, premale
Na šišteječke zavori,
Pri šišteječke grobišta!

EŠTE LI ĆE NOSIŠ, IBO, ČAK'R IBO

- Ešte li će nosiš, Ibo, čak'r Ibo,
Dečke nogaice i bela skutača,
Ešte li će nosiš, Ibo, čak'r Ibo,
Dečke pletenice?
- Ešte će će nosim, Imere be brate,
Dur da živa bidem,
Dur da vek vekujem,
Ja će čekam, Imere be brate, Saita bečara.
Sait ošou, Imere be brate, na crna nizama,
Na crna nizama od devet godine.
- Od Saita, Ibo, čak'r Ibo, šarka kniga došla,
Vo kave ga čitalje:
Saita bečara, Ibo, čak'r Ibo, Skopje go videle,
Na pampur ka janau,
Za Babaeščija ti ošou.
Gledaj omuži se, Ibo be sestrom, za Usen Bajmaka.
- Puste ostanale, Imere be brate, edrenske pampuri,
Šo mi onesoa Saita bečara,
Saita bečara, brate, prvogo gledanika.
- Ja ne se mužim, Imere be brate, vek će vekujem,
Ja ne go zimam, Imere be brate, Usena Bajmaka,
Vek će vekujem, Imere be brate, Saita će čekam.

MI ILEGLA, FATIMA KADANA, DA MI SE RAŠETA

Mi ilegla, Fatima kadana, da mi se rašeta,
Da se rašeta so devet indže bule
Pa mi vleze vo Muleve bostani,
Mule bostandžija, nejzin prf gledanik.
Zasukala, Fatima kadana, skutoj du kaftani,
Ga zagleda, Fatima kadana, Mule bostandžija,
Nejzin prf gledanik, vo negove bostani.

Nuk ngrej duvakun prej ballit,
Prej teje kam ndroje.
U ligështua, Isufi, ra pa ndjenja
Në ledhet e Shishtavecit,
Pranë Varrezave të Shishtavecit!

A DO TË VESHËSH ENDE, IBË, ÇAKËR IBË

- A ende do të veshësh, Ibë çakër Ibë,
Tlina vajzërore dhe mbështjellsen e bardhë,
A do të mbash akoma, Ibë çakër Ibë,
Gërshetat vajzërore?
- Akoma do t'i mbaj, Imer bre vëlla,
Deri sa të jem gjallë,
Deri sa jetën ta jetojë,
Unë do të pres, Imer bre vëlla, Sahitin beqar.
Sahiti ka shkuar, Imer bre vëlla, në nizamllëkun e zi,
Në nizamllëkun e zi prej nëntë vjetësh.
- Prej Sahitit, Ibë, çakër Ibë, ka ardhur letër e shkruar,
Në kafene e kanë lexuar:
Sahit beqarin Ibë, çakër Ibë, në Shkup e kanë parë,
Në tren kur ka hipur,
Për babaeshxhi ka shkuar.
Shiko martoju, Ibë bre motër, për Hysen Bajmakun.
- Mbetshin të shkretë, Imer bre vëlla, trenat e Edërnes,
Që ma transportuan Sahitin beqar,
Sahitin beqar, vëlla, të dashurin e parë.
- Unë nuk martohem, Imer bre vëlla, jetën do të ngrys,
Unë nuk e marr, Imer bre vëlla, Hysn Bajmakun,
Jetën do ta ngrys, Imer bre vëlla, do të pres Sahitin.

MË KA DALË, FATIME KADËNJA, TË SHETISË PAK

Më ka dalë, Fatime kadënja, të shetisë pak,
Të shetisë pak me nëntë inxhe bulla.
E më hyri në bostanët e Mules,
Mule bostanxhia, i dashuri i saj i parë.
Ka shpërvjelur, Fatime kadënja, prehrat deri në kryqet,
E vuri re, Fatime kadënën, Mule bostanxhija,
I dashuri i saj i parë, në bostanët e tij.

Gi ge vide, Mule bostandžija, skutoj zasukane,
Gi ga vide, Fatimi kadani, svilena košulja,
Košulja manestečka.
Mi se razbole, Mule bostandžija, bolen tri godine,
Za Fatima stara gledanica.

ZASPALA MOMA KRAJ MORE

Zaspala moma kraj more,
Blage ga dremke fatile.
Dunale vetroj ot more,
Skršile granče maslinče,
Moma ga mana po lice.
Koga se moma razbudi,
Ljuto go veter perk'vna:
"Šo beše slatko zaspala,
Šo beše sonoj sonuala,
Trojca ljudi mi dojdoa,
Svi trojca me daruaa:
Prvi mi dade jabuko,
Drugi mi dade prstenče,
Treći mi dade kitkiče."
Toja šo mi dade jabuko,
Ka jabuko da ognije,
Toja šo mi dade prstenče,
Kroz nego da se provira,
Toja šo mi dade kitkiče,
Kiten so mene da odi!

DA MI STANEŠ, ŠEĆERLI VAJDO

Da mi staneš, šećerli Vjado,
Rano sabaalje,
Da izmeteš ravni dvoraj,
Će ti dojde Ćamilj efendija,
Čizme du kolena,
Da mu napraš kave kajmaklija.
Ti som sakaf, šećerli Vajdo,
Vreme tri godine,
Na asker otide vreme pet godine,

Ia pa, Mule bostanxhia, prehrat të shpërvjelur,
I pa, Fatime kadënës, këmishën e mendafshhtë,
Këmishën e nusërisë.
Dhe u sëmure, Mule bostanxhija, i sëmur tre vjet,
Për Fatimen të dashurën e vjetër.

E ZURI GJUMI VASHËN NË ANË TË DETIT

E zuri gjumi vashën anës detit,
Gjumi i ëmbël e ka kapluar.
Kanë fryrë erërat prej detit,
Kanë thyer degzën e ullirit të ri,
Vashën e goditi për fytyre.
Kur vasha u zgjua,
Egër e mallkoi erën:
“Sa më kish zënë gjum i ëmbël,
Sa fillova ëndrrat të ëndrroj,
Tre njerëz më erdhën,
Të tre më darovitën:
I pari më dha mollë,
I dyti më dha unazë,
I treti mëdha tufzë stolie.”
Ai që më dha mollë,
U kalbtë si molla,
Ai që më dha unazë,
Kaloftë nëpër të,
Ai që më dha tufzën stoli,
Ectë i stolisur me mua!

TË MË ÇOHËSH, VAJDË SHEQERLIE

Të më çohesh, Vajdë sheqerlie,
Heret në mëngjes,
Të fshish oborrë të rrafshët,
Do të të vi Qamil efendiu,
Qizmet deri në gjunj,
T’i bëjsh kafe kajmakli.
Të kam dashtë, Vajdë sheqerlie,
Tre vjet kohë,
Në ushtri shkova pesë vjet,

Vo Edrene, vo pusta Turkija,
Vo ćutuk som zapišan,
Sultan Sulejmanov.
Te oneso, Ńećerli Vajdo,
Ruke zavrzane,
Na usta Ńamija.
Te oneso zengil Ńuaipu,
Si Ńelala, dur si premalela.
Merak ti som imaf, Ńećerli Vajdo?!
Ka ne razdvojia
Sega bolen leŃim,
Će ti umrem od pusti verem,
Da me ŃaliŃ, nemoj da me zabrajŃ!

GA SAKALE, VATIMA KADANA, STARO EMIN-AGO

Ga sakale, Vatima kadana, staro Emin-ago,
Gi vatile dve rale tupani,
Gi sobrale petstotin svatoi,
Ga jahnale đoka najhubavogo.
Gi praŃuje dvajca mile braća:
- Koj je onja, pokraj ot svatoi,
Svatoi Ńo gleda?!
- Toja ti je tvoj prf gledanik,
Suljo ludo dete.
- Koj je onja, karŃi ot svatoi?
- Toja ti je drugujet gledanik,
Jusuf, Jusuf Ture.
- Koj je onja vo sred svatoi,
Brada bela na kojna dorija?
- Toja ti je stari Emin-ago,
Vo nego ti sme dale,
Za nego će ideŃ.
Vrisna, pisna Vatima kadana,
I od kojna pana.
Pa gi dojde Emin-ago:
- Ajde stani, Vatimo kadano, doma da ideme,
Mesto voda – so Ńerbet će te pojim,
Mesto lep – prizrenske simidi.
- Trni se od tuje, e staro starćiŃte,
Mesto Ńerbet – voda ot ćopura,

Në Edërne, në Turqinë e shkretë,
Në repart jam shkruar,
Të sulltan Sulejmanit.
Të çuan Vajdë sheqerlie,
Me duar të lidhura,
Në gojë shami.
Të çuan Shuaip zengjinit,
Ke qarë, deri sa ke rënë pa ndjenja.
Merak të kam pasur, Vjadë sheqerlie,
Si na ndanë?!
Tani lëngoju i sëmurë,
Do të të vdes prej veremit të shkretë,
Të vuash për mua, mos të më harrosh!.

E KANË LYPË, FATIME KADËNËN PËR EMIN-AGËN PLAK

E kanë kërkuar, Fatime kadënën, për Emin-agën plak,
I kanë zënë dy palë lodra,
I kanë mbledhur pesqind krushq,
E kanë hipur në xhogun më të mirë.
I pyet dy vëllezër të dashur:
- Kush është ai, anës krushqëve,
Që kundron krushqit?!
- Ai është i dashuri yt i parë,
Sula djalë i ri.
- Kush është ai, karshi krushqëve?
- Ai është dashnori i dytë,
Jusufi, Jusuf Turja.
- Kush është ai mes krushqëve,
Mjekërbardhë, mbi kalin dori?
- Ai është Emin-aga plak,
Tek ai të kemi dhënë,
Për të do të shkosh.
Ia dha virrmës, piskati Fatime kadënja,
Dhe nga kali ra.
Dhe i erdhi Emin-aga:
- Hajde çou, Fatime kadëne, të shkojmë në shtëpi,
Në vend të ujit, me sherbet do ta shuaj etjen,
Në vend të bukës, simitë Prizreni.
- Hiq që aty, he plakush i plakur,
Në vend të sherbetit, ujë rrjedhash,

Mesto simit – pozemnik će jadem
Samo mladogo da zemem.

DA LI T'NE ILI GRMI

Da li t'ne ili grmi,
El' se zemna trese?!
Niti t'ne, niti grmi,
Nit' se zemna trese,
Toku mi se tupani Husenove,
Husen ne ge čuje.
Husen ošov gore vo planina,
Ovčar se učiniv.
- Hajde Husen, hajde bre brate,
Tupani da prečekaš,
Ti sme izvadile Ata ašiklija.
- Nejdem, sestro, ne me čekajte,
Ja som sakav Ajša šečerlija.
- Hajde Husen, hajde bre brate,
Za ater dajdžoam,
Ridža da gim projde.
- Ka ste ga izvadile, be sestro,
Kogo ste prašale?
- Hajde Husen, hajde bre brate,
Dajdžoi ti se molet
I ridža t'i prajet
I ridža ti prajet, Husen be brate,
Tupani da prečekaš,
Tupani novoženske.
- Evo idem, sega će dojdem,
Ater da vi naprajm,
Da oblečem ruo novožensko.
- Odi vamo pristala manesto,
Adet da naprajme, Ato,
Mesto milo svuje,
Će mi bideš, Ato be manesto,
Ka na sestrino mesto.
Daj de mi ga, Ato be sestro,
Kumkuma ot polica,
Ato be sestro, divit i muričip,
Tefter ot pod glava,

Në vend të simitit, drith toke do të hajë
Vetëm të riun të marr.

A GJËMON APO BUBULLON

A gjëmon apo bubullon,
Apo tundet dheu?!
As gjëmon, as bubullon,
As tundet dheu,
Po më janë lodrat e Hysenit,
Hyseni nuk i dëgjon.
Hyseni ka shkuar lart në bjeshkë,
Është bërë bari dhensh.
- Hajde Hysen, hajde bre vëlla,
Lodrat të presësh,
Të kemi zënë Hatën ashiklie.
Nuk vi, motër, mos më prisni,
Unë kam dashtë Ajshen sheqerlie.
- Hajde Hysen, hajde bre vëlla,
Për hatër të dajallarëve,
T'u kalojë lutja.
- Kur e keni zënë, moj motër,
Kë keni pyetur?
- Hajde Hysen, hajde bre vëlla,
Dajallarët të luten
Dhe rixha të bëjnë
Dhe rixha të bëjnë, Hysen bre vëlla,
Lodrat të presësh,
Lodrat e dhëndërrisë.
- Ja po vij, tani do të vijë,
T'ua bëj hatrin,
Të vesh veshjen dhëndërrorre.
- Ec këtu, nuse e bukur,
Ta bëjmë zakonin, Hatë,
Në vend të afërmëve të dashur,
Do të më jesh, Hatë moj nuse,
Si në vend të motrës.
Jepma, Hatë moj motër,
Kallamarin prej sergjenit,
Hatë moj motër, mjetet dhe bojën,
Fletoren që poshtë kokës,

Da napišam, Ato, be sestro,
Jena šarka kniga,
Da ga pujet petsto odžalari,
Da vikaje, da vikaje
Pet stotin' grobari.
Da ga puje pusta stara majka,
Stara majka džejenlija:
"Da me projdet, da me projdet,
Ajšine sokaci."
Ka stanala Ata, šo da stane
Husen gi počinaf!
Go projdoa po dovnujet sokak,
Dženaze opira;
Go projdoa po gornujet sokak,
Dženaze opraji,
Deka prošle pred Ajšina porta.
- Ej džemajet, ridža će vi činim,
Zastanite malo, Husena da vidim,
Husena maladožena!
Da mu frlim crvena sitarka,
Pusta manestečka,
Hodžalaram krpe abdeslije,
Džemajetu kitene marame!
Ej džemajet, bre džemajet,
Hitajte, ne se zabovajte,
Če digate, će nosite,
Još jeno dženaze,
Ajša šečerilja!!
Ge zakopale Ajša i Husena,
Jeden pri drugogo,
Gim ileze, tugo, gim ileze,
Pemben trndafil,
Ot trndafil, trn gim se učini,
Dušman gi razdvoji.

STANI MUJO, TEBE MAJKA VIKA

- Stani Mujo, tebe majka vika,
Ti izvadila Novjanka divojka.
- Ne stanujem a ni ga poljujem,
Nejćum ti ga Novjanka divojka,

Të shkruaj, Hatë, moj motër,
 Një letër të qëndisur,
 Ta lexojnë pesqind hoxhallarë,
 Të thërrasin, të thërrasin
 Pesqind varrëmihës.
 Ta lexojë, lokja e vjetër e shkretë,
 Lokja plak, xhehnemlie”
 “Të më kalojnë, të më kalojnë,
 Në sokakët e Ajshës.”
 Kur është çuar Hata, ç’ të çohet
 Hyseni i kish vdekur!
 E kaluan sokakut të poshtëm,
 Xhenazja po ngec;
 E kaluan sokakut të epërmë,
 Xhenazja mori drejtim,
 Nga që kaluan para portave të Ajshës.
 - Ej xhemat, u bëj rixha,
 Ndaluni pak, të shoh Hysenin,
 Hysenin dhëndërr!
 T’i hedhë shaminë e hollë të kuqe,
 Të shkretë nusërore,
 Hoxhallarëve peshqirë abdesi,
 Xhematit marama të stolisura!
 Ej xhemat, bre xhemat,
 Nxitoni, mos u vononi,
 Do të ngrini, do të bartni,
 Edhe një xhenaze,
 Ajshe sheqerlien!!
 I kanë varrosur Ajshen dhe Hysenin,
 Afër njeri tjetrit,
 U doli, mor mall, u doli,
 Trëndafil rozë,
 Prej trëndafililit, iu bë ferrë,
 Armiku i ndau.

ÇOU MUJË, TI TË THRRET LOKJA

- Çou Mujë, ti të thrret lokja,
 Të ka zënë vashë novjanase.
 - Nuk çohem dhe as e shikoj,
 Nuk ta dua vashën novjanase,

Dur je živa Hatidža Rajkona.
- Stani Mujo, tupani tupaje.
- Ne stanujem a ni ga poljujem,
Dur je živa Hatidža Rajkona.
Majka čini ja Novjanka ljubim,
A ja vince pijem, tamburica svirim.
Mujo senaf na meke šiljtina,
A Novjanka na tepe sandaci.
- Daj mi, majko, kaljmoj i tefteri,
Da ja pišam jena šarka kniga:
"Ka će unrem, mila majko mua,
Da me k'peš so đuljsova vodica,
Da me brišiš so rujmena krpica,
Da udaram duša đuljsojana,
Da me čuje Hatidža Rajkona!
Da me projdeš kroz zengilj mahalo,
Da me vidi Hatidža Rajkona,
Što udara duša đuljsojana?!"
Koga vide Mujovo dženaze,
Ke vezila, tuje se prebola!
"Da ne stajte jeno sproti drugo,
A vo strede pendžerče ostajte!"

UMREH, ZAGINA, OF MILA MAJČICE, DEJKA DADENA

Umreh, zaginah, of mila majčice, dejka dadena,
Of, mila dadice, dejka nišanlija.
Ka će prežalim, of mila majčice, gorski saltanet,
Of, mila dadice, gorska promena?
Ka će prežalim, of mila majčice, plitke openke,
Of, mila dadice, modre nazojke?
Ka će prežalim, of mila majčice, modre nogajce,
Of, mila dadice, bela skutača?
Ka će ostajim, of mila majčice, najmif memlečet,
Of, mila dadice i selo Zlipotok?
Ka će parosam, of mila majčice, svujego gledanca,
Of, mila dadice, svuje drugače?
Ka će prežalim, of mila majčice, kitena planina,
Of, mila dadice, studene vode?
Ka će zaminem, of mila nane mori, Kopravo brdo,
Of, mila nanice, Arabadžinica?

Deri sa është gjallë Hatixhe Rajkona.
 - Çou Mujë, lodrat biejnë.
 - Nuk çohem as i shikoj,
 Deri sa është gjallë Hatixhe Rajkona.
 Lokja kujton se unë novjanasen dashuroj,
 Kurse unë pi verë, dhe i bie tamburës.
 Muja është ulë në shilte te buta,
 Kurse novjanasja në arka të larta.
 - Më jep, loke, lapsa e fletore,
 Që unë të shkruaj një letër të qëndisur:
 “Kur të vdes, lojkja ime e dashur,
 Të më lashë me ujin e parfumit,
 Të më fshish me peshqir të trëndafiltë,
 Të kundërmoj erë parfumi,
 Të më ndjejë Hatixhe Rajkona!
 Të më kalosh përmes mahallës së pasur,
 Të më shoh Hatixhe Rajkona,
 Ç’ kundërmon erë parfumi?!”
 Kur pa xhenazen e Mujos,
 Ku qendiste, aty është therrë!
 “Të na vini njeni përball tjetrit,
 Kurse në mes lini dritare të vogël!”

VDIQA, U TRETA, OF NËNË E DASHUR, VASHË E FEJUAR

Vdiqa, u treta, of nënë e dashur, vashë e fejuar,
 Of, dadë e dashur, vashë e fejuar.
 Si do çvuaj, of nënë e dashur, sqimën gorane,
 Of, dadë e dashur, veshjen gorane?
 Si do çvuaj, of nënë e dashur, opingat e cekta,
 Of, nën e dashur, çorapet e mavijta?
 Si do çvuaj, of nënë e dashur, kambzat të mavijta,
 Of, nën e dashur, mbështjellsen të bardhë?
 Si do lej, of nënë e dashur, vendlindjen më të dashur,
 Of, dadë e dashur dhe fshatin Zlipotok?
 Si do braktis, of nënë e dashur, të dashurin tim,
 Of, dadë e dashur, shoqet e mia?
 Si do çvuaj, of nënë e dashur, bjeshkën e stolisur,
 Of, dadë e dashur, ujrat e ftohta?
 Si do kaloj, of nënë e dashur moj, Kopravo Bërdo,
 Of, nën e shtrenjtë, Arabaxhinica?

Ka će zaminem, of mila nane mori, Šutman planina,
Of, mila nanice, i Tihe vode?
Ke me nosite, of mila majčice, vo tuđ memlećet,
Of, mila dadice, v'Anadolija?
Pusta da bide, mila le majčice, Anadolija,
Mila le dadice, Anadolija!
Ja će ti umrem, mila le majčice, dejka dadena,
Mila le dadice, gorski trndafil!
Ke će go nosite, of mila majčice, planinsko cveće,
Of, mila dadice, će vi povene?!
Zaš me odvojha, of mila majčice, ot gledanika,
Mila le dadice, ne me prašahte!?
Ja će vi umrem, of mila majčice, ot karasevda,
Of, mila dadice, za gledanika!

MURSELJ SENAU VIŠE SELO, AJDE

Murselj senau više selo, ajde,
Više selo, na gumena.
Staiu noga preko noga, ajde,
Na nođe mu vilj kundure,
Vilj kundure, srmene čorape, ajde,
Na ruće mu altan prsten,
Altan prsten so elmazi, ajde.
Vrlju krpa preko ramo,
Krpa beše naredena, ajde.
- Ajde Murselj, da večerame, brate,
- Nejdem, sestro, ne mi se jade
- Mlogo ti som gajlelija, sestro,
Gajlelija, kaharlija.
Mi ga dale gledanica, sestro,
Tuje blizu vo komšije,
Tuje blizu vo komšije, sestro,
Za mujego pobratima.

VIKNALA, HATA, TRESNALA, LELE

Viknala, Hata, tresnala, lele:
“Nema ga, Šata, v' postelja,
Lele nema ga Šata v' postelja!”

Si do kaloj, of nënë e dashur moj, bjeshkën - Shutman,
Of, nënë e shtrenjtë, dhe Ujrat e qeta?
Ku më çoni, of nënë e dashur, në vend të huaj,
Of, dadë e dashur, në Anadoll?
Qoftë i shkretë, he nënë e dashur, Anadoll,
Dadë e dashur he, Anadoll!
Unë do të vdes he nënë e dashur, vajzë e fejuar,
He dadë e dashur, tërndafil i Gorës!
Ku do ta çoni, of nënë e dashur, lulen e bjeshkës,
Of, dadë e dashur, do t' u vishket?!
Pse më ndan, of nënë e dashur, nga i dashuri,
He, dadë e dashur, nuk më pyetët!?
Unë do t' ju vdes, of nënë e dashur, nga dashuri e pafat,
Of, dadë e dashur, për të dashurin!

MURSELI ËSHTË ULË SIPËR FSHATIT, HAJDE

Murseli është ulë sipër fshatit, hajde,
Sipër fshatit në lëmenjtë.
Ka vënë këmbën përmbi këmbë, hajde,
Në këmbë ka këpucë vizllonjëse,
Këpucë vizëllonjëse, çorapë sërmi, hajde,
Në duar ka unazë floriri,
Unazë floriri me diamante, hajde.
Ka hedhur maramën përmbi supe,
Marama qe e vargëzuar, hajde.
- Hajde Mursel, të darkojmë, vëlla,
- Nuk vi, motër, nuk më hahet
- Jam shumë gajleli, motër,
Gajleli, kaharli.
Ma kanë dhënë të dashurën, motër,
Aty afër në komshinj,
Aty afër në komshi, motër,
Për vllamin tim.

KA BËRTITUR, HATA, LEBETITUR, KUKU

Ka bërtitur, Hata, lebetitur, kuku:
“Nuk gjendet, Shata, në shtrat,
Kuku, nuk është Shata n' shtrat!”

“Jusuh, he prvi komšija, lele
Da ne je Šata ke tebe,
Lele, da ne je Šata ke tebe?
Ne ti je, Šata, ke mene, lele,
Ošla vo Demiraginci,
Lele, ošla vo Demiraginci.
- Šato, he gruba hodala,
Ka go ostrami babeta,
Lele, ka go ostrami babeta;
Ka go ostrami babeta, lele,
I boguanogo adžeta,
Lele, i boguanogo adžeta.
Šato, he gruba hodala, lele,
Ka go pohuli mahalo,
Lele, ka go pohuli mahalo,
Ka go pohuli mahalo, lele,
Ka gi potepa bećari,
Lele, ka gi potepa bećari?!
- Ja jenoš, vi som kažala, lele
Ne zimam Mazlum dovčište,
Lele, ne zimam Mazlum dovčište.
Ne zimam Mazlum dovčište, lele,
Ka zapareno snopište,
Lele, ka zapareno snopište.
Ka zapareno snopište, lele,
Ka zapareno bunište,
Lele, ka zapareno bunište.
Ka zapareno bunište, lele,
Ka prekršeno konište,
Lele, ka prekršeno konište.

OGRIJALA, SULJO BEĆAR MORE, MESEČINA

- Ogrijala, Suljo bećar more, mesečina,
Suljo bećar more, mesečina,
A kakva je, Suljo bećar more, za begane,
Suljo bećar more, za begane.
Da begame, Suljo bećar more, na Morava,
Suljo bećar more, na Morava,
Na Morava, Suljo bećar more, po pot Murga
Suljo bećar more, po pot Murga.

“Isuf, he komshi i parë, kuku
 Mos është Shata te ty,
 Kuku, mos është Shata te ty?
 Nuk e ke, Shatën tek unë, kuku,
 Ka shkuar te Demiragët,
 Kuku, ka shkuar te Demiragët.
 - Shatë, he ecsh e shëmtuar, kuku,
 Si e turprove babain,
 Kuku, si e turprove babain;
 Si e turprove babain, kuku,
 Dhe xhaxhain e vetëm,
 Kuku dhe xhaxhain e vetëm.
 Shatë, he ecsh e shëmtuar, kuku,
 Si e korite, mahallën,
 Kuku si e korite, mahallën,
 Si e korite mahallën, kuku,
 Si i konfliktove beqarët,
 Kuku, si konfliktove beqarët?!
 - Unë njëherë, ju kam treguar, kuku
 Nuk marr Mazllëm vejanin,
 Kuku, nuk marr Mazllëm vejanin.
 Nuk marr Mazllëm vejanin, kuku,
 Si duaj i molepsur,
 Kuku, si duaj i molepsur.
 Si duaj i molepsur, kuku,
 Si plehrishtë e molepsur,
 Kuku, si plehrishtë e molepsur.
 Si plehrishtë e molepsur, kuku,
 Si kal kurizthyer,
 Kuku, si kal kurizthyer.

LINDI, SULË BEQAR MOR, HËNA

“- Lindi, Sulë beqar mor, hëna,
 Sulë beqar mor, hëna,
 Dhe si është, Sulë beqar mor, për arratisje,
 Sulë beqar mor, për arratisje.
 Të aratisemi, Sulë beqar mor, në Moravë,
 Sulë beqar mor, në Moravë,
 Në Moravë, Sulë beqar mor, për poshtë Murgës
 Sulë beqar mor, për poshtë Murgës.

Što ke mijе, Suljo bećar more, večerame
Suljo bećar more, večerame?
- Ke bereme, Fato dejčе more, kiselica,
Fato dejčе more, kiselica,
Ke praime, Fato dejčе more, irmik halva
Fato dejčе more, irmik halva.
Što ke mijе, Fato dejčе more, posteljeme,
Fato dejčе more, posteljeme?!
- Ja ke zemem, Suljo bećar more, dve skutače,
Suljo bećar more, dve skutače.
Dve skutače, Suljo bećar more, sapunarke,
Suljo bećar more, sapunarke.
- Ja ke zemem, Fato dejčе more, dve kaplane,
Fato dejčе more, dve kaplane,
Dve kaplane, Fato dejčе more, gajtanarke,
Fato dejčе more, gajtanarke.”

LEVEN PEJAN, MORI, OVCE PASE

Leven Pejan, mori, ovce pase,
Ovce pase, mori, argaš leži.
Ovce pase, mori, argaš leži,
Karaman mu, mori, potlahnuje.
Karaman mu, mori, potlahnuje
Karađuzelj, mori, potbleknuje.
Karađuzelj, mori, potbleknuje,
Mu udriha, mori, haramije.
Mu udriha, mori, haramije,
Koljko koljje, mori, na kotari,
Koljko koljje, mori, na kotari,
Toljko duše, mori, haramije.
Leven Pejan, mori, go vrzaha,
Mu vrzaha, mori, bele ruke.
Mu vrzaha, mori, bele ruke,
Mu utepaha, mori, karamana.
Mu utepaha, mori, karamana,
Mu zaklaha, mori, baš karadža.
Mu zaklaha, mori, baš karadža,
Buljuk ovce, mori, mu zabraha.
Buljuk ovce, mori, mu zabraha,
Leven Pejan, mori, im se moli.

Çfarë do të, Sulë beqar mor, darkojmë ne
 Sulë beqar mor, të darkojmë?
 - Do të mbledhim, Fatë vashëz mori, llapushë,
 Fatë vashëz, llapushë,
 Do të gatujmë, Fatë vashëz mori, hallvë të skuqur
 Fatë vashëz mori, hallvë të skuqur.
 Çfarë do të, Fatë vashëz mori, shtrojmë,
 Fatë vashëz mori, shtrojmë?!
 - Unë do të marr, Sulë beqar mor, dy mbështjellëse,
 Sulë beqar mor, dy mbështjellëse.
 Dy mbështjellëse, Sulë beqar mor, të sapunisura,
 Sulë beqar mor, të sapunisura.
 - Unë do të marr, Fatë vashëz mori, dy dollama,
 Fatë vashëz mori, dy dollama,
 Dy dollama, Fatë vashëz mori, të gajtanuara,
 Fatë vashëz mori, të gajtanuara.”

LEVEN PEJANI, MOJ, KULLOT DHENTË

Leven Pejani, moj, kullotë dhentë,
 Kullot dhentë, moj, mrizon kopenë.
 Kullotë dhentë, moj, mrizon kopenë,
 Karamani, moj, po i lehë kohë pas kohe.
 Karamani, moj, po i leh kohë pas kohe
 Kargjyzeli, moj po blegron kohë pas kohe.
 Kargjyzeli, moj, blegron kohë pas kohe,
 I ranë, moj, hajdutët.
 I ranë, moj, hajdutët,
 Sa hunj, moj, në kotarë,
 Sa hunj, moj në kotarë,
 Aq veta, moj, hajdutë.
 Leven Pejanin, moj, e lidhën,
 I lidhën, moj, duart e bardha.
 I lidhën, moj, duar të bardha,
 Ia vranë, moj, karamanin.
 Ia vranë, moj, karamanin,
 Ia therrën, moj, bash karaxhën.
 Ia therrën, moj, bash karaxhën,
 Tufën e dhenëve, moj, ia vunë përpara.
 Tufën e dhënve, moj, ia vunë përpara,
 Leven Pejani, moj, po u lutet.

Leven Pejan, mori, im se moli,
Puštajte mi, mori, bele ruke.
Puštajte mi, mori, bele ruke,
Da zasvirim, mori, šaren kaval,
Da zasvirim, mori, šaren kaval,
Da go udrim, mori, na ovcete,
Da go udrim, mori, na ovcete,
Da razbere, mori, verna ljuba:
“Mori ljubo, mori, verna ljubo,
Mori ljubo, mori, verna ljubo,
Ako spiješ, mori, son da soniš.
Ako spiješ, mori, son da soniš,
Ako veziš, mori, da razbereš.

BRALE, SE BRALE, BEĆARI

Brale, se brale bećari
Ot gornjo i dovno maalo,
Obrale dejkin bosiljok.
Stanala dejka porano
Da go navadi bosiljok,
Izvikna dejka da žela:
- Majčice mila, premila,
Koj mi go obraf bosiljok?!
- Čerčice mila, premila,
Ti go obrale bećari,
Bećari, tvuje gledanci.
- Majčice mila, premila,
Koj mi go obraf bosiljok,
Ja će go lošo prek'vnem:
“Devet godine da leži,
Na desetata da stane,
Na slamka da se nadopre,
Na lešnik voda da pije,
Da dunet sivni vetroi,
Da go oneset v' planina,
Da go kljukaje orloi!!”

Leven Pejani, moj, po u lutet,
Më lironi, moj, duar të bardha.
Më lironi, moj, duart e bardha,
Të filloj t'i bie, moj, kavallit të zbukuruar.
Të filloj t'i bie, moj, kavallit të zbukuruar,
Ti bie, moj, mbi dhentë,
Ti bie, moj, mbi dhentë,
Të marr vesh, moj, e dashura besnike:
"Moj e dashur, moj, e dashur besnike,
Moj e dashur, moj, e dashur besnike,
Nëse fle, moj, ëndërr të ëndrrosh.
Nëse fle, moj, ëndërr të ëndrrosh,
Nëse qëndis, moj, të marrësh vesh.

MBLEDHË, JANË MBLEDHUR BEQARËT

Janë mbledhur, janë mbledhur beqarë
Nga mahalla e poshtme dhe e epërme,
Kanë vjelur borsilokun e vashës.
Është çuar vasha më heret
Ta vadis borsilokun,
Ia dha me zë vasha të qajë:
- Loke e dashur, e tejdashur,
Kush ma ka vjelur borsilokun?!
- Bijzë e dashur, e tejdashur,
Ta kanë vjelur beqarët,
Beqarët mëtonjësit tu.
- Loke e dashur, e tejdashur,
Kush ma ka vjelur borsilokun,
Unë keq do ta mallkoj:
"Nëntë vjet lëngoftë,
Në të të dhjetin u çoftë,
Në fije kashte u mbështet,
Në lëvozhgë lajthie piftë ujë,
Fryfshin erëra të furishëm,
E vërvitshin në bjeshkë,
Ta çokin orlat!!"

MI TRNALA, NAMNA BRE GUNA, DA IDE NA ŽETVA

Mi trnala, namna bre Guna, da ide na žetva,
Gore vo planina,
So srpče na ramo.
Mi ga strete, namna bre Guna, njezin prf gledanik,
Dete adžamija:
- Ke si trnala, namna bre Guno, kede će iduješ,
So srpče na ramo?!
- Na žetva će idem, a bre gledaniku, gore vo planina.
- Mene da me slušaš nazać da se vratiš,
Tamo te čekajet trojca haramije,
So crne košulje i bele kaćuljina.
Se falea, namna bre Guno, da će te grabujet,
Će te noset dalek nadalako,
Vo tuđa tuđina,
Vo tuđa tuđina, namna bre Guno, vo Arnautl'k.
Idi se skri, gledanice, vo temni klećoi.

Porodićni odnosi

TI LI ME DADE, MAJČICE MILA MUA

- Ti li me dade, majčice mila mua,
El babajko me prodaf?
- Ja ne ti som dala, ćerčice mila mua,
Babajko te prodaf.
Babajko te prodaf Bajretu brletu,
Za pet sotine ovce, ćerčice mila mua,
Šestotin' šileina.
- Puste mu ostanale, majčice mila mua,
Jena mu ne bleknala!
Ka bi ćula, majčice mila mua,
Bajreta go utepale,
Ovce mu ge zele,
Bi som dala, majčice mila mua,
Najgolem muštilok,
Šo mi je najmilo,

MË ËSHTË NISUR, GUNA BRE ME NAM, TË SHKOJË PËR KORRJE

Më është nisur, Guna bre me nam, të shkojë për korrje,
lart në bjeshkë,
Me drapër në sup.
Ma takoi, Gunën bre me nam, i dashuri i saj i parë,
Djalë axhami:
- Ku je nisur, Gunë bre me nam, ku do të shkosh,
Me drapër në sup?!
- Do të shkoj për korrje, ah bre i dashur, lart në bjeshkë.
Të më dëgjosh mua, mbrapsht të kthehesh,
Atje të presin tre hajdutë,
Me këmisha të zeza dhe kalauke të bardha.
Lavdroheshin, Gunë bre me nam, që do të grabisin,
Do të çojnë larg shumë larg,
Në vend të huaj,
Në vend të huaj, Gunë bre me nam, në Shipëri.
Shko fshihu, e dashur, në qilar të errët.

Marrdhëniet familjare

A TI MË DHE, NËNA IME E DASHUR

- Ti më dhe, nëna ime e dashur,
Apo babai më shiti?
- Unë nuk të kam dhënë, bijza ime e dashur,
Babai të shiti.
Babai të shiti Bajrit të çartur,
Për pesqind dele, bijza ime e dashur,
Gjashqind shelegë.
- I mbetshin të shkreta, nëna ime e dashur,
Një mos i blegëroftë!
Po të dëgjoja, nëna ime e dashur,
Bajrin e kanë vrarë,
Delet ia kanë marr,
Do të kisha dhënë, nëna ime e dashur,
Myzhdenë më të madhe,
Ç' kam më të dashur,

Šo mi je najmilo, majčice mila mua,
Brat šo me daruaf,
Ž'fta mahmudija,
Kapa so dukati.
Bi go dala, majčice mila mua,
Ćilim kolalija,
Vo dovna džamija,
Stare ke klanaje,
Odže i adžije.
Ko mi vleze, majčice mila mua,
Staro ovčarište
So krljuk vo ruke,
So tarčuk na ramo,
Mi se uspa, majčice mila mua,
Na desno koleno.

SVADBA SE VO SELO PRAJEŠE

Svadba se vo selo praješe,
Moj Stojan ošou na svadba.
Do pounoć Boja sedela,
Stojana mi go čekala,
Jen tuar drva užegla,
I jena strana borina,
Desen mu rukau vezala.
Svekrva ga posmijala:
- Idi lejni Bojano,
Moj Stojan našou poarna,
Poarna i poubava.
Ošla lejnala Bojana,
Pounoć koga zamina,
Na porte čukna mlad Stojan,
Stara go majka dočula
I porte mu otvorila.
- Majčice mila, premila,
Ćede mi je bela Bojana,
Da ileze, da me prečeka?!
- Do pounoć Boja sedela
So drugogo se gledala,
So jeno šegče-šegrtče.
Stojan izvadi nošče handžarče,

Ç' kam më të dashur, nëna ime e dashur,
Vëllai ç' më ka darovitur,
Mahmudinë e artë,
Kapën me dukatë.
Do ta kisha dhënë, nëna ime e dashur,
Qilimin me rrath,
Në xhaminë e poshtme,
Pleqtë ku falen,
Hoxhallarët dhe haxhilerët.
Kur më hyri, nëna ime e dashur,
Bariu plakush
Me kërrabë në dorë,
Me angjik në sup,
Ma zuri gjumi, nëna ime e dashur,
Në gjurin e djathtë.

DASËM BËHEJ NË FSHAT

Dasëm bëhej në fshat,
Stojani im shkoi në dasëm.
Deri natën vonë Boja ka ndejtur,
Stojanin e ka pritur,
Një barrë dru ka djegur,
Dhe një anë barre pishë,
Krahun e djathtë i ka qëndisur.
Vjehrra e ka përqesh:
- Shko shtrihu Bojanë,
Stojani im ka gjetur më të përshtatshme,
Më të përshtatshme dhe më të mirë.
Ka shkuar është shtrirë Bojana,
Mesnata kur ka kaluar,
Në porta trokiti Stojan i ri,
Lokja plak e ka dëgjuar
Dhe portat ia ka hapur.
- Nënokë e dashur, e tejdashur,
Ku më është Bojana e bardhë,
Të dalë të më pres?!
Deri në mesnatë Boja ka ndejtur
Me dikë tjetër është vështruar,
Me një sheg – shegert të ri.
Stojani nxori thikën hanxharth,

Boji di glava preseče,
Mrtva mu glava prozbori:
- Stojane, mili Stojane,
Ta ka me mene ne praša
I naokolo komšije,
Do pounoć ti som čekala
I take som se uspala.
Stojan izvadi nošče handžarče
I svua glava preseče,
Mrtva mu glava prozbori:
- Majčice mila, premila,
Nejćeš da gledaš dva dobra,
Sakaš da gledaš dva groba.

KA ME DADE, MAJKO, DALEK NADALEKO

Ka me dade, majko, dalek nadaleko,
Nadaleko, preko Crno more,
Da putujem tri visoke planine.
Se ugodila, majko, plajna kamenliva,
Me uk'sa, majko, zmija kamenarka,
Ijač nema, majko, da ozdravem,
Tuga nosim, majko, da te vidim.
Će ti umrem, majko, mlada i zelena,
Će ti ostajm, majko, ludo dete,
Da go žališ, jetim da go gledaš.
Mene mi si majko, prek'vnala,
Da se mije, majko, ne vidime!

MI ZASAKA ĐERĐELIN ALIJA DEJKA OT DALEKO

Mi zasaka Đerđelin Alija dejka ot daleko,
On ga saka oni mu rasipujet,
Tija ti se, Đerđelin Alija, sve tri tvuje sestre,
Ćede ošle kuća rasipale.
Ne posluša, Đerđelin Alija, stare prijatelji,
Toku sobra dvestotin' svatoi
I devet bajraktari.
Mi otide, Đerđelin Alija, dalek nadaleko,
Da mi zima pristala manesta.

Bojës ia preu kokën,
Koka e vdekur i foli:
- Stojan, i dashur Stojan,
Si nuk më pyete mua
Dhe kojshinjtë përreth,
Deri natën vonë të kam pritur
Dhe ashtu më ka zënë gjumi.
Stojani nxori thikën hanxharth
Dhe kokën e vet preu,
Koka e vdekur i foli:
- Nënoke e dashur, e tejdashur,
Nuk do të shikosh dy të mira,
Do të shikosh dy varre.

SI ME DHE, LOKE, LARG SHUMË LARG

Si më dhe, loke, larg shumë larg,
Shumë larg, përtej Detit të Zi,
Të rrugëtoj tre male të lartë.
Ka qëlluar, loke, mali gjithë gurë,
Më kafshoi gjarpëri, i nën gurit,
Nuk ka ilaç, loke, të shërohem,
Mbaj mall, loke, të të shoh.
Do të të vdes, loke, e re dhe e blertë,
Do të lë, loke, djalin foshnjë,
Të të dhimbset, ta shikosh jetim.
Mua, loke, më ke mallkuar,
Që ne, loke, të mos shihemi!

FILLOI TË DOJË GJERGJELIN ALIU, VASHË QË LARG

Filloi të dojë Gjergjelin Aliu, vashë që larg,
Ai e do ata ia i prishin punën,
Ato janë, Gjergjelin Aliu, të tri motrat tua,
Ku kanë shkuar kanë përçarë shtëpinë.
Nuk dëgjoi, Gjergjelin Aliu, miqtë e vjetër,
Por mblodhi dyqind krushq
Dhe nëntë bajraktarë.
Më shkoi, Gjergjelin Alia, larg në largësi,
Të më marr nusen të bukur.

Ga dignaa na belogo konja,
Će idujet svatoj nadaleko.
Gim dunaa poput silne vetroj,
Podignaa crven palak duak.
Svi svatoi vo oči ga poljaa,
Aljilj bratec nički glava udri,
Nički glava udri, mi se oponiči.
Ga donesoa pristala manesta dvoroj junakue,
Natrčaa sve tri mile zove.
- Ta ni slezi, šarena manesto, vo srebrena tepsija!
- Ne vi slizam, niti ve poljivam,
Dur ne mi viknete Đerđelin Alija.
Ćede ti je, Đerđelin Alija, denešnoto ruo,
Srmeno vermelje i svilena košulja?!

ŠO SE BELI, NANE, VO GORANA

- Šo se beli, nane, vo gorana,
Vo gorana, ċe ċešma studena,
Da l' se bule eli se snegoi?!
- Da se bule bi se pomičile,
Da se snegoi bi se istopile,
Toku mi se dva beli ċadora.
Pod ċadroi bolen Asan leži,
Kol'ko leži, tol'ko naraċuje:
“Da mi dojde mua mila mati,
Da mi donese, mati, ponadije,
Da pokani bolen Asan-aga!”
Dojde mati, ništo ne donese,
Asan-aga mi se oponiči.
Kol'ko leži, tol'ko naraċuje:
“Da mi dojde mila sestra,
Da mi donese studena vodica.”
Sestra dojde, ništo ne donese,
Asan-aga, souze go projdoa!
Kol'ko leži, tol'ko naraċuje:
“Da mi dojde verna ljuba,
Da otrese bounomu postelja.”
Dojde ljuba bounogo da polja,
Bolen leži Asan-aga.
Postelja mu ga preposlala,

E hipën mbi kalin e bardhë,
Do të shkojnë krushqit në largësi.
Rrugës ju frynë, erëra të fuqishëm,
Ngritën duakun e kuq majuc.
Të gjithë krushqit në sy e vështruan,
Vëllathi Halil e gremisi kokën,
E gremisi kokën, mu gremis.
E sollën nusen e bukur në oborrë të trimit,
Vrapuan që të tria kunata të dashura.
- A s'po zbret, nuse e shkruar, në tepsi të argjentë!
- Nuk ju zbres, as ju shikoj,
Deri sa nuk më thrrisni Gjergjelin Alinë.
Ku e ke, Gjergjelin Ali, veshjen e kësaj dite,
Fermelenë e sërmtë dhe këmishën e mëndafshtë?!

ÇFARË ZBARDHOHET, NËNË, NË ATË MAL

- Çfarë zbardhohet, nënë, në atë mal,
Në atë mal, te çezmja e ftohtë,
A mos janë bulla, apo janë borëra?!
- Të jenë bulla do të spostoheshin,
Të ishin borëra do të shkriheshin,
Por janë dy çadra të bardhë.
Poshtë çadrave lëngon Hasani i sëmure,
Sa lëngon, aq dërgon porosi:
“Të më vijë nëna ime e dashur,
T’i sjellë, nëna haje të zgjedhur,
Ta trajtoj Hasan-agën e sëmure!”
Erdhi nëna, asgjë nuk solli,
Asan-aga mu gremisë.
Sa lëngon, aq dërgon porosi:
“Të më vijë motra e dashur,
Të më sjellë ujë të ftohtë.”
Erdhi motra, asgjë nuk solli,
Hasan-agën, lotët e kaluan!
Sa lëngon, aq dërgon porosi:
“T’i vijë gruaja e dashur,
T’ia shkundë të sëmurit shtrojen.”
Erdhi gruaja të sëmurin të shikojë,
I sëmure lëngon Hasan-aga.
Shtrojen ia ka rishtuar,

Jedva živo mi go podignala.
Niz košče mu trafke prouniknale,
Niz rebra mu pilića letaje,
Kroz uši mu se videla gledaje,
Vo sred perčin jena ljuta zmija.
Doletale orli i gavrani,
Da mu pijet boune oči.
Eno ide jeno morsko pile,
Vo kljun nosi studena vodica,
Da napoji bolen Asan-aga.

ŠO SE BELI GORE VO PLANINA

Šo se beli gore vo planina,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da l' se guske el' se bele bule?!
Nit' se guske, nit' se bele bule,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, tok' mi beha dva beli čadroj.
Tok' beha dva beli čadroji,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, pot čadroj junak bolen leži.
Pot čadroj, junak bolen leži,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, kol'ko leži, tol'ko naračuje.
Kol'ko leži, tol'ko naračuje,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da mu dojde, nemu mila majka.
Da mu dojde, nemu mila majka,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da donese ibrik ladna voda.
Majka dojde, ibrik ne donese,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, idi džidi, majko nežalosna!
Kol'ko leži, junak naračuje,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da mu dojde, nemu mila sestra.
Da mu dojde, nemu mila sestra,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da donese ibrik ladna voda.
Sestra dojde, ibrik ne donese,

Mezi gjallë ma ka ngritur pak.
Nëpër eshtrat barëra i kanë mbirë,
Përmes brinjëve zogjtë i fluturojnë,
Nëpër vesh i shihen dritat,
Në mes perçes një gjarpër i sertë.
Kanë sosur fluturimin orlat dhe korbat,
T'ia pijnë sytë e sëmurë.
Ja po vjen një zog deti,
Në sqep mban ujth të ftohtë,
T'ia shuaj etjen Hasan-agës.

Ç' PO ZBARDHON LARTË NË MALË

Ç' po zbardhon lartë në mal,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E he hej, a janë pata apo bulla të bardha?!
Nuk janë pata, as janë bulla të bardha,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, por më ishin dy çadra të bardhë.
Por ishin dy çadra të bardhë,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, posht çadrave, trimi i sëmurë lëngon.
Posht çadrave, trimi i sëmurë lëngon,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, sa lëngon, aq përcjellë porosi.
Sa lëngon, aq përcjellë porosi,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, t'i vijë, atij nënë e dashur.
T'i vijë, atij nënë e dashur,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, të sjellë ibrik me ujë të ftohtë.
Nëna erdhi, ibrik nuk sollë,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, shko ik, nënë jo e dhimbshme!
Sa lëngon, trimi përcjellë porosi,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, ti vijë, atij motra e dashur.
T'i vijë, atij motra e dashur,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, të sjellë ibrik me ujë të ftohtë.
Motra erdhi, ibrik nuk sollë,

Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, idi džidi, sestro nežalosna!
Kol' ko leži, junak naračuje,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da mu dojde, nemu verna ljuba.
Da mu dojde, nemu verna ljuba,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, da donese ibrik ladna voda.
Ljuba dojde, ibrik go donese,
Haj, haj, Šar-planino-o,
E hej, idi džidi, ljubo naj žalosna!

KULA GRADI CRNA ARAPINA

Kula gradi Crna Arapina,
Kula prai i sam sebe zbori:
“Mori, kulo, šo si lična,
Lična i pristala,
Još da imaš jena verna ljuba,
Verna ljuba, jena domaćinka,
Da te redi, da te razreduje.”
Mi se čudi Crna Arapina,
Altan pare nema,
Samo ima debeljka kobila.
Če iduje, Crna Arapina,
Od grada, na grada.
Mi otide vo grada Stambola,
Če mi saka Altana divojka,
Altana divojka, sultan Muratova.
Mi ga zede, Crna Arapina,
Altana devojka, dejka najpristala,
Mi jana debeljka kobilka.
Ot usta i debeljki kobilki,
Temna m'gla ide,
A od kopita – zeleni plaveni,
Vo ruke mu, Crni Arapini, kamšija ka zmija!

Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, shko ik, motër jo e dhimbshme!
Sa lëngon, trimi përcjellë porosi,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, t'i vijë, atij gruaja besnike.
T'i vijë, atij gruaja besnike,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, të sjellë ibrikë me ujë të ftohtë.
Gruaja erdhi, ibrikun e solli,
Haj, haj, mal i Sharrit,
E hej, shko ik, gru më e dhimbshme!

KULLË NDËRTON ARAPI I ZI

Kullë ndërton Arapi i zi,
Kullë ndreq dhe vet vetes i flet:
“Moj kullë, kullë, ç’ e pashme je,
E pashme dhe e bukur,
Edhe të kesh një grua besnike,
Një grua besnike, shtëpijake,
Të të sistemojë, të të rregullojë.”
Më çuditet Arapi i zi,
Nuk ka pare floriri,
Vetëm një pelë të kolme.
Do të shkojë, Arapi i zi,
Nga qyteti në qytet.
Më shkoi në qytetin e Stambollit,
Do të më kërkojë vashën Alltanë,
Vashën Alltanë të sulltan Muratit.
Ma mori, Arapi i zi,
Vashën Alltanë, vashën më të bukur,
Më hipi pelën e kolme.
Nga goja pelës së kolme,
Mjegullë e errët vjen,
Kurse nga thundrat – flakë të jeshilta,
Në dorë i është, Arapit të zi, kamzhiku si gjarpër!

S'NCE ZAJDE, S'NCE ZAJDE, AKŠAM SE UČINI

S'nce zajde, s'nce zajde, akšam se učini,
Svi drugari doma izdojdo,
Žene ge čakaje, gim se promenile.
Promenile, promenile, sitarke staile.
Sitarke staile, pafte opašale,
Vo četvrtok gim se promenile.
A ja jaden, a ja tužen, sedim vo meana,
Pijem pivo, pijem vino, pijem em rakija.
Pijeeći, pijeeći, povnoć se učini.
Meandžija, meandžija, meane zatvora.
Ja ostana, ja ostana cev noć pred meana.
Gledam levo, gledam desno, lambe upalene,
A moj pendžer, a moj pendžer, vo crna temnina,
A odajče, a odajče, pusto ostanalo!

NAVENI GRANOJ DU ZEMNA

“Naveni granoj du zemna,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Ja da ti kažem dertoji.
Ja da ti kažem dertoji,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Dertoji dečki jadoji.
Ovčara som go imala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Dur povnoć som go čekala.
Dur povnoć som go čekala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Na strga som prespavala.
Na strga som prespavala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So ž'vto vedro vo ruke.
So ž'vto vedro vo ruke,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So šotor džube na sebe.
So šotor džube na sebe,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So k'nosane ručice.
So k'nosane ručice,

PERENDOI DIELLI, PERENDOI DIELLI, U BË AKSHAM

Perendoi dielli, perendoi dielli, u bë aksham,
Të gjith shokët në shtëpi erdhën,
Gratë i presin, u janë ndërruar.
Ndërruar, ndërruar, shami transparente kanë vënë.
Shami të tejdukshme kanë vënë, pafta për mesi kanë ngjesh,
Të ejten u janë ndërruar.
Kurse unë i vjerosur, kurse unë i përmalluar, rri në mehane,
Pi birrë, pi verë, pi edhe raki.
Duke pirë, duke pirë, natë vonë u bë.
Mehanaxhiu, mehnaxhiu, mehanen po mbyllë.
Unë mbeta, unë mbeta gjithë natën para mehanes.
Shikoj majtas, shikoj djathtas llampa, të ndezura,
Kurse dritarja ime, dritarja ime, në terr të zi,
Kurse dhomza, kurse dhomza, mbettë e shkretë!

ULI DEGËT DERI NË TOKË

“Uli degët deri në tokë,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Unë të të tregoj dertet.
Unë të të tregoj dertet,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Dertet brengat e vajzërisë.
Bariun e dhenëve e kam pasur,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Gjer natën vonë e kam pritur.
Gjer natën vonë e kam pritur,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Në shtrungë, kam thyer gjumin.
Në shtrungë, kam thyer gjumin,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me shtrungë të verdhë në dorë.
Me shtrungë të verdhë në dorë,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me shotorxhybe veshur.
Me shotorxhybe veshur,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me duar të kënatapura.
Me duar të kënatapura,

Mori vrbice Đurđevdenova,
So bojosane kosice.
So bojosane kosice,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So varosano licence.
So varosano licence,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So ž'fti teljoj pušteni.
So ž'fti teljoj pušteni,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So red dukati na glava.
So red dukati na glava,
Mori vrbice Đurđevdenova,
So telj-sitarka asprena.
So telj-sitarka asprena,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Grđi zatnate s' đerdani.
Grđi zatnate s' đerdani
Mori vrbice Đurđevdenova,
Oni um mu go zimaje.
Oni um mu go zimaje,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Ofčara go premamujet.”

DEVET GODINE BEZ RODA SOM BILA

Devet godine bez rod som bila,
Na desetata som se objagnila.
Mi se sobrale devet kasapi,
Da mi zakoljet jagne sugare.
Ovca roguša im se moleše:
“Ne mi koljite jagne sugare,
Devet godine som go tužila,
Na desetata som go ‘bjagnila..”

MAHMUT MI LEGNAF DA SPIJE

Mahmut mi legnaf da spije,
Pri reka, pri vodenica.
Pri reka, pri vodenica,

Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me flokthit e bojatisur.
Me flokthit e bojatisu,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me fytyrë të gëlqerosur.
Me fytyrë të gëlqerosur,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me tela të verdhë të lëshuar.
Me tela të verdhë të lëshuar,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me radhë dukatësh në kokë.
Me radhë dukatësh në kokë,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Me shami teli të asprosuar.
Me shami teli të asprosuar,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Gjoksi i mbyllur me gjerdanë.
Gjoksi i mbyllur me gjerdanë
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Ata ia marrin mendjen.
Ata ia marrin mendjen,
Mor shelgth i Shëngjergjit,
Bariun e mashtrojnë.”

NËNTË VJET PA PJELLË KAM QENË

Nëntë vjet pa pjellë kam qenë,
Në të dhjetin kam pjellur.
Më janë mbledhur nëntë kasapë,
Të më therrin qingjin sugar.
Delja brijoshe po u lutej:
“Mos ma therrni qingjin sugar,
Nëntë vjet e kam lakmuar,
Në të dhjetin e kam pjellur.”

MË KA RA MAHMUTI TË FLEJË

Më ka ra Mahmuti të flejë,
Afër lumit, pranë mullirit.
Afër lumit, pranë mullirit,

Lošo go dremka zanesla.
Lošo go dremka fatila,
Tuje go zmija uk'sa.
Hajrijo, he tiraćijo,
El jahni belogo džoka,
El jahni belogo džoka,
Ta slezi dolu vo Prizren.
Ta slezi dolu vo Prizren,
Iljači da mu iskupiš.
Iljači da mu iskupiš,
Ti drman da mu učiniš.
Evo ga ide Hajrija,
Belogo džoka jahnata,
Belogo kona jahnata,
Povne bisage iljači,
Povne bisage iljači,
Mahmuta da go oleči.

JAHINKA BELA GRAĐANKA

Jahinka bela građanka,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Povna i bahča, s' bećari,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Gledaha bor da ripaje,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Koj će go borot preripa,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Toja će zeme Jahinka,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Svi ti bećari ripnaha
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Nikoj go borot preripa,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ozdol' mi ide starčište,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Starčište s' belo bradište,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Zasuka bele rukave,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
On će go borot preripa,

Keq gjumi e ka topitur.
Keq gjumi e ka zënë,
Aty e kafshoi gjarpri.
Hajrie, he tiraqie,
Ç' prët, hip xhogun e bardhë,
Ç' prët, hip xhogun e bardhë,
E zbritë posht në Prizren.
E zbritë posht në Prizren,
Ilaçet të ia blesh.
Ilaçet t'ia blesh,
Ti t'i bësh derman.
Ja po vjen Hajria,
Hipur në xhog të bardhë,
Hipur në xhog të bardhë,
Hejbet plot ilaçe,
Hejbet plot ilaçe,
Mahmutin ta shërojë.

JAHINKA QYTETARE E BARDHË

Jahinkja qytetare e bardhë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Kopshtin e ka plot me beqarë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Shihnin pishën ta kërcejnë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Kush do ta kapërcejë pishën,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Ai do ta marr Jahinkën,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Të gjithë beqarët kërcyen
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Asnjëri pishën s'e kapërceu,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Që posht më vjen plakushi,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Plakushi me mjekër të madhe të bardhë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Përvoli krahë të bardhë të këmishës,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Ai do ta kapërcejë pishën,

De mori Jano, de, de mori dušo de.
Jahinka pisna da žela,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ne želaj bela Jahinko,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ne želaj, bela građanko,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ja ne te zimam za mene,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Ja će te zimam za sina,
De mori Jano, de, de mori dušo de.
Moj sin je prf ćiradžija,
De mori Jano, de, de mori dušo de.

Društveni odnosi

BRALE, SE BRALE BEĆARI, NANE

Brale, se brale bećari, nane,
Od gorno, dovno maalo.
Pod jena kruša zelena,
Crven go bajrak staile,
Koj će go bajrak preripa,
Toja će bide vojvoda.
Mlad Esat bajrak preripa,
Pa teško mi se razbole.
- Ej muje verne družina,
Da zn'te ka bilo zboreno,
Na ruke da se nosime?
- Esate, mladi vojvodo,
Ručice ni se okinale,
Nožice ni se odsekle.
- Drugari, verne družina,
Ka će za doma idete,
Nemoj da pesne pujete,
Nemoj da puške frljate,
Sve majke će iziljezet,
Belki i mua će dojde,
Nemoj da majki pravo kažete!

De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Jahinka piskati të qaj,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Mos qaj Jahinkë e bardhë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Mos qaj qytetare e bardhë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Unë nuk të marr për mua,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Unë do të marr për birin,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.
Biri im është qiraxhiu i parë,
De moj Janë, de, de mor shpirt de.

Marrdhëniet shoqërore

MBLEDHË, JANË MBLEDHUR BEQARËT, NËNË

Mbledhë, janë mbledhur beqarët, nënë,
Nga mahalla epërme, e poshtme.
Posht një dardhe të gjelbër,
Bajrakun e kuq e kanë vënë,
Kush do ta kapërcejë bajrakun,
Ai do të jetë vojvodë.
Esati i ri bajrakun e kapërceu,
Dhe mu sëmurë rëndë.
- Ej shokët e mij besnikë,
Ta dini si ka qenë thënë,
Me duar të bartemi?
- Esat, vojvodë i ri,
Duart na janë këputur,
Këmbëthit na janë pre.
- Shokë, shokëni besnike,
Kur të shkoni për në shtëpi,
Se mos këndonit këngë,
Se mos qitni pushkë,
Gjithë nënat do të dalin,
Ndofta dhe e mija vjen,
Se mos i tregoni nënës drejt!

- Esate, mladi vojvodo,
Pravo će majki kažeme:
“Mlad Esat ti se oženiv,
Crna zemna – mlajnesta,
Bele oblaci – bajraci,
Sitne kamene – svatoi.

ŠO MI PONIK SEDIŠ, TURČIN ALIJA

Šo mi ponik sediš, Turčin Alija,
Šo mi nički glava držiš,
Sve vo crna zemna gledaš?!
- Ka da ne gledam, mila posestrimo,
Loš aber mi dojde.
Kniga mi dojde od belo Edrene,
Od pusti vilajet.
Kniga mi dojde, mila posestrimo,
Žena mi umrela,
Mila posestrimo, deca mi ostajla.
Ne li biduje, mila posestrimo,
Mene da me zemeš,
Mila posestrimo, žena da mi bideš,
Deca da mi gledaš?
- Usta ti se, Turčin Alija, posušila,
Posušila, sve sua ti sedala!
Ti som imala, Turčin Alija, na mesto bratuo,
I na mesto babajkue!
Šo sme spale, Turčin Alija, pod jena kaplama,
Šo sme jale vo jeno saanče,
Vo jeno saanče, Turčin Alija, so jena ložica.

CAREVO AZNO OBRALÉ

Da li ste čule, razbrale,
Carevo azno obrale?!
Mameda majka ne pušta,
Memed ga majka ne sluša.
Opaša čifte kolani
So puška mazerka naramo,
Otide tamo nagore,

- Estat, vojvodë i ri,
Do t' i tregojmë drejt nënës:
"Esati të është martuar i ri,
Toka e zezë – nuse,
Re të bardha – bajrakë,
Gurë të imët – krushq.

PSE MË RI RËNDË, TURKU ALI

Pse më ri rëndë, turku Ali,
Pse ma mban kokën gremisur,
Gjithnjë në tokë të zezë shikon?!
- Si të mos shikoj, motërmë e dashur,
Lajm i keq më erdhi.
Letër më erdhi nga Edërnja e bardhë,
Nga vendlindja e shkretë.
Letër më erdhi, motërmë e dashur,
Gruaja më ka vdekur,
Motërmë e dashur, fëmijët më ka lënë.
A nuk bën, motërmë e dashur,
Mua të më marrësh,
Motërmë e dashur, grua të më jesh,
Fëmijët të m' i shikosh?
- Tu thatë goja, turku Ali,
Tu thaftë, gjithnjë e thatë të qëndroftë!
Të kam pasur, turku Ali, në vend të vëllait,
Dhe në vend të babait!
Që kemi fjetur, turku Ali, nën një dollamë,
Që kemi hangër, turku Ali në një pjatë,
Në një pjatë, turku Ali, me një lugë.

THESARIN E CARIT KANË VJEDHË

Vallë keni dëgjuar, marr vesh,
Thesarin e carit kanë vjedhë?!
Mehmetin, nëna nuk e lejon,
Mehmeti nënën nuk e dëgjon.
Mbështolli çift kollanë
Me pushkë mauzer në sup,
Shkoi atje lart,

Da traži svuje drugari.
- Ej, more, mladi ovčare,
Da l' mi ga vide družina,
Družina, verni drugari?
- Eno ge tamo nagore,
Pod jena buka zelena,
Pri jena češma studena,
Sugare jagnje jadea,
I tvoj muabet teraa.
- Selam alejćim apapi!
- Alejćim selam, Memede!
Memede, deli Memede,
Ta što je vikot po tebe,
Tri sela činet davija,
Četvrto selo šaiti?!
Memede, verni apapu,
Ne gajljuj, ič ne se stegaj,
Dejke će kinet komari
Mlade neveste fesoji,
Da go otkupet Memeda.

SAMA SEDIM, POSESTRIMO, LE MORI

Sama sedim, posestrimo, le mori,
Sama vo odaja,
Sama sedim i se mislim.
Ja ne znajem, posestrimo, le mori,
Kogo da prašam,
Posestrimo, le mori, koj da mi kaže.
Tebe će te prašam, planinice, le mori,
Pravo da mi kažeš,
Planinice, le mori, nemoj da me mamiš.
Da mi kažeš, planinice, le mori,
Putoj krušeječke,
Putoj krušeječke, planinice, le mori,
Za vo Brod šo idet, preko Kaculjica.
Tuje mi panale, planinice, le mori
Trojca pobratima.
Mene majka, planinice, le mori,
Na put me isprati,
Planinice, le mori, groboj da gim tražim.

Të kërkojë shokët e vet.
 - Ej, mor, bari dhensh i ri,
 A ma pe shokëninë,
 Shokëninë, shokët besnikë?
 - Ja ku janë atje lart,
 Nën një ah të gjelbër,
 Pranë një çezme të ftohtë,
 Qingj sugar hanin,
 Dhe muhabetin tënd bënin.
 - Selam, alejkum shokë!
 - Alejkum selam, Mehmet!
 Mehmet, deli Mehmet,
 Po ç' është vikamë pas teje,
 Tre fshatra bëjnë padi,
 I katërti dëshmitarë?!
 Mehmet, shok besnik,
 Mos u shqetëso, hiç mos u ngushto,
 Vajzat do të këpusin grosharet
 Nuset e reja fesat,
 Që ta shlyejnë Memetin.

VETËM RRI, MOTËRMË, LE MOJ

Vetëm rri, motërmë, le moj,
 Vetëm në dhomë,
 Vetëm rri dhe mendothem.
 Unë nuk di, motërmë, le moj,
 Kë të pyes,
 Motërmë, le moj, kush të më tregojë.
 Ty po të pyes, bjeshkëz, le moj,
 Drejt të më tregosh,
 Bjeshkëz, le moj, mos të gënjesh.
 Të më tregosh, bjeshkëz, le moj,
 Rrugët krushevasë,
 Rrugët krushevasë, bjeshkëz, le moj,
 Që shkojnë për në Brod, përtej Kaculicës.
 Aty më kanë rënë, bjeshkëz, le moj
 Tre pobratimë.
 Mua lokja, bjeshkëz, le moj,
 Në udhë më dërgoi,
 Bjeshkëz, le moj, varret t'ua kërkoj.

SE SAKALE ĆERIMIJA I MEMET-AGA

Se sakale Ćerimija i Memet-aga,
Tri godine, tri meseca i tri dena,
Ne bi k'smet da se zemet,
Da se zemet Memet-aga i Ćerimija,
K'smet se ugodi Asan-agi.
- Ore Memet-aga, Memet, moj pobratim,
Idi zemi, Memet, zelen bajrak
I soberi sve drugari,
Će ideme, Će zimame Ćerimija.
Mi go projde, Memet-aga, studen pot,
Studen pot, Memet-aga, i gradne s'vze.
Da go utepa, žalj mu beše,
Da mu reče stram mu beše,
Asan-aga mu je prvi pobratim.
Memet-aga sobra sve drugari
I trnaa po manesta Ćerimija,
Će zimaje Ćerimija za Asan-aga.
Bajrak nosi aga, Memet-aga,
Će zimaje dejka Ćerimija.
Pa se moli aga, Memet-aga:
“Ore Gospod, more Gospod,
Ta mi duni silen veter,
Ćerimiji duak da gi frli,
Još jen put Ćerimija da ga viđim!”
Koga ga vide bela Ćerimija,
Nički pana, Memet-aga, i premale.

BOLEN MI LEŽI KARA MUSTAFA

Bolen mi leži kara-Mustafa,
Bolen mi leži, bolen na postelja.
Više glava mu sedi stara majka,
S'vze roni majka, kara-Mustafi zbori:
- Koj će ti ga nosi tvua ravna kapa,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio, bre?!
- Neka mi ga noset mujete drugari,
Deka se pokapadije ot mene,

JANË DASHTË QERIMIA DHE MEHMET-AGA

Janë dashtë Qerimia dhe Mehmet-aga,
Tre vjet, tre muaj e tri ditë,
Nuk qe fati të martohen,
Të martohen Mehmet-aga dhe Qerimia,
Fati i qëlloi Hasan-agës.
- Or Mehemt-aga, Mehmet, vëllam i im,
-Shko merr, Mehmet, bajrakun e gjelbërtë
Dhe mblidh gjithë shokët,
Do të shkojmë, të marrim Qeriminë.
Ma kaploi, Mehmet – agën, djersë e ftohtë,
Djersë e ftohtë, dhe lotë breshër.
Ta vriste, i vinte keq,
T’i thoshte i vinte turp,
Hasan-agën e ka vëllam të parë.
Mehmet-aga mblodhi gjithë shokët
Dhe u nisën pas nuses Qerimie,
Do të marrin Qerimien për Hasan Agën.
Mban bajrakun, agë, Mehmet-aga,
Do të marrin vashën Qerimie.
Dhe lutet agë, Mehmet-aga:
“Or Zot, mor Zot,
E më fry erë të furishme,
Qerimiesë duakun t’ia hedhë,
Edhe një herë Qerimienë ta shoh!”
Kur e pa Qerimienë të bardhë,
Ra përmbys, Mehmet – aga, pa ndjenja.

MË LËNGON I SËMURË KARA MUSTAFA

Më lëngon i sëmurë Kara Mustafa,
Më lëngon i sëmurë, i sëmurë në shtroje.
Mbi kokë i rri nëna plakë,
Ronit lot nëna, kara Mustafës i flet:
- Kush do të ta mbajë kapuçin tënd të rrafshët,
Dejxhidi, kara Mustafa i sëmurë,
Dejxhidi, deli i Brodit, bre?!
- Le të ma mbajnë shokët e mi,
Me që janë më kapadai se unë,

Deka se pobekrije ot mene, bre!
- Koj će ti ga nosi redena mandulka,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio bre?!
- Neka mi ga noset mujete drugari,
Deka se počalaškam od mene,
Deka se pobekrije ot mene, bre!
- Koj će ti go nosi crnoto guniče,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki, mori, delio?!
- Neka mi ga noset mujete drugari,
Deka se počalaškam od mene,
Deka se pokapadaije od mene, bre.
- Koj će ti go nosi puška mauzerka,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio, bre?!
- Neka mi ga nosi najubaviot drugar
Deka je počalamdžija od mene, bre!
- Komu će ga ostajš tvua verna ljuba,
Dejdžidi, kara-bolen Mustafa,
Dejdžidi, brocki delio, bre?!
- Neka ga ljubi moj prvi pobratim!

BOLEN MI, BOLEN MI

Bolen mi, bolen mi,
Bolen mi leži Stojunak,
Lele, bolen mi,
Bolen mi leži, će umre.
Na gorni, na gorni,
Na gorni, majko, čardaci,
Lele, na gorni,
Na gorni, majko, čardaci.
Na žele, na žele,
Na železni kreveti,
Lele, na žele,
Na železni kreveti.
Na glava mu sedi,
Negovata majka,
Roni s'vze i plače.
- Majčice, ti mila majčice,

Me që janë më bekri se unë, bre!
 - Kush do të ta mbajë mindilin e vargëzuar,
 Dejhidi, kara Mustafa i sëmurë,
 Dejhidi, deli i Brodit, bre?!
 - Le të ma mbajnë shokët e mi,
 Me që janë më çallamli se unë,
 Me që janë më bekri se unë!
 - Kush do të ta mbajë kaparanen e zezë,
 Dejhidi, kara Mustafa i sëmurë,
 Dejhidi, deli i Brodit, bre?!
 - Le të ma mbajnë shokët e mi,
 Me që janë më çallamli se unë,
 Me që janë më kapadai se unë, bre.
 - Kush do të ta mbaj, pushkën mauzer,
 Dejhidi, kara Mustafa i sëmurë,
 Dejhidi, deli i Brodit, bre?!
 - Le të ma mbaj, shoku më mirë
 Me që është më çallamxhi se unë!
 - Kujt do t'ia lesh, gruan tënde besnike,
 Dejhidi, kara Mustafa i sëmurë,
 Dejhidi, deli i Brodit, bre?!
 - Le ta dashuroj vëllami im i parë!

I SËMURË MË, I SËMURË MË

I sëmurë më, i smur më,
 I sëmurë më lëngon Sto-trimi,
 Kuku, i sëmurë më,
 I sëmurë më lëngon do të vdesë.
 Në të epërmë. në të epërmë,
 Në të epërmë, nënë, çardakë,
 Kuku, në të epërmë,
 Në të epërmë, nënë, çardakë.
 Në të hekur, në të hekur,
 Në krevatë të hekurt,
 Kuku në të hekur,
 Në krevatë të hekurtë.
 Mbi kokë i ri
 Nëna e tij,
 Ronitë lotë dhe qan.
 - Nënë, ti nënë e dashur,

Što mi ladi licevo,
Da li rose, rose podrosujet
Elj' se sivni dožoji?!
- Niti rose, rose podrosujet,
Nit' se sivni dožoji.
Toko mi se s'vze što ti kipet,
Ot nesevske pravdine!
Stani mi, stani mi,
Stani mi, stani Stojunak,
Lele stani mi,
Stani mi, stani Stojunak.
Da vidiš, da vidiš,
Da vidiš čudo golemo,
Lele, da vidiš,
Da vidiš čudo golemo.
V' stret selo, v' stret selo,
V' stret selo, horo golemo,
Lele, v' stret selo,
V' stret selo horo golemo.
Svakua, svakua,
Svaku moma i momče,
Lele, svakua,
Svakua moma i momče.
Salj tvua, salj tvua,
Salj tvua moma bes momče,
Lele, salj tvua,
Salj tvua moma bes momče.

Odnosi prema prirodi

VO PLANINA JENA IZVIR VODA

Vo planina jena izvir voda,
Pri voda je jena Anđelina.
Brat ga vika: "Milka penurika".
Mori ne som Milka penurika,
Toko ja som jela najvisoka.
Vo koren mi ladna voda teče,
Vo trupoj mi sjajna mesečina,

Ç' më ndjen fresk fytyra,
Vallë vesat, vesat po vesojnë
Apo janë shira të furishëm?!
- As vesat, vesat po vesojnë,
As nuk janë shira të furishëm.
Por më janë lotë që të pikojnë,
Prej padrejtësive të fshatit!
Çomu, mu çu,
Çomu, çou Sto – trim,
Kuku, çomu,
Çomu, çou Sto – trim.
Të shohësh, të shohësh,
Të shohësh çudi të madhe,
Kuku, të shohësh,
Të shohësh çudi të madhe.
Në mes të fshatit, në mes të fshatit,
Në mes të fshatit, hore e madhe,
Kuku, në mes të fshatit,
Në mes fshatit hore e madhe.
Secila, secila,
Secila vashë dhe djalosh,
Kuku, secila,
Secila vashë e djalosh.
Vetëm jotja, vetëm jotja,
Vetëm jotja vashë pa djalosh,
Kuku, vetëm jotja,
Vetëm jotja vashë pa djalosh.

Marrdhëniet e njeriut me natyrën

NË BJESHKË NJË BURIM UJI

Në bjeshkë një burim uji,
Pranë ujit është një Angjelinë.
Vëllai e quan: “Milkë-zambak”.
Moj nuk jam Milka-zambak,
Por jam bredhi më i lartë.
Në rrënjë ujë i ftohtë më rrjedhë,
Në trung hënë e ndritshme,

Vo granoji have udaraje,
Vo vrhoj mi letno s'nce grije.

ŠO SI GI GRANOJ ŠIRNALA

Šo si gi granoj širnala.
Mori vrbice Đurđevdenova,
Nijeno si gajle nemala.
Nijeno si gajle nemala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Matere si ga imala.
Matere si ga imala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Mati ti gajle tegnala.
Mati ti go gajle tegnala,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Za tija si tenka i visoka.
Za tija si tenka i visoka,
Mori vrbice Đurđevdenova,
Za tija si bela i crvena.

ŽNEJLA MARA NA GOLEMA NIVA

Žnejla Mara na golema niva,
Sama žnejla, sama vrzuala.
- Hajde, Maro, koze ti dojdoa.
- Neka dojdet, šuga da gi udri!
- Hajde, Maro, kuća ti gori!
Frli srpče, sivno pritrči.
Ostajla Mara ludo dete,
Vo kolepče uspano ruljče,
Na niva dalečna ostaeno,
Gladno i žedno, nedoeno.
Kamnjoj i karpe vuci zeleni,
Se prajle i lipje plavi jeleni,
Orman četine mudre mečke,
Drenčića „da se dalečne”.
- Drenče ž'vto cvečiće,
Da ne si videlo muje dete?
- Tvuje dete, Maro, sve pišteše,

Në degë përplasen erërat,
Në majat më ngroh dielli veror.

Ç'I KE ZGJERUAR DEGËT

Ç'i ke shtrirë degët.
Mor shelg i shtrenjt i Shëngjergjit,
Asnjë gajle nu ke pasur.
Asnjë gajle nuk ke pasur,
Mor shelg i Shëngjergjit,
Nënë e ke pasur.
Nënë e ke pasur,
Mor shelg i Shëngjergjit,
Nëna gajlet t'i ka vuajtur.
Nëna gajlen ta ka vuajtur,
Mor shelg i Shëngjergjit,
Për këtë je i hollë dhe e gjatë.
Për atë je i hollë dhe e gjatë,
Mor shelg i Shëngjergjit,
Për këtë je i bardhë dhe i kuqe.

KORRTE, MARA, NË ARËN TË MADHE

Korrte, Mara, në arë të madhe,
Vetë korrte, vetë lidhte.
- Hajde, Marë, dhinë të erdhën.
- Le të vinë, u rëntë zgjebja!
- Hajde, Marë, shtëpia po të digjet!
Hodhi draprin, furishëm ia dha vrapit.
Ka lënë, Mara, fëmijën foshnje,
Në djepth rylek i vogël fjetur,
Në arë të largët e braktisur,
E uritur dhe etur, e pa mëkuar.
Shkëmbinjtë dhe shkrepat ujq jeshil,
Edhe blirët bëheshin kaproj të kaltër,
Pylli i pishave arusha të urta,
Thanëzat "qoftë largtit".
- Thanëzë lulth e verdhë,
Mos ke parë fëmijën tim?
- Fëmija yt, Marë, vetëm ulurinte,

Zeleno vuče go k'saše!
Kolepka, Maro, parče po parče,
Pelenci, Maro, vo dov iščepene,
Samo kosme, Maro, izmrsane
Na šipok, Maro, bea obesene!!
- Ore vuci zeleni,
Pravo da mi kažete,
Kede mi je ludo dete?!
Samo kosme da mu viđim,
So s'vze da go omijem,
Boljke da mu prežalim.
- Ori Maro, mlada majko,
Što ti oko pocrnelo,
Lice ž'fto i crveno,
Što ti telo potreseno?!
Niva mečke ti požnele,
Jeleni snopi povrzale.
Tvuje dete vo kolepka,
Spije pot lipna latka,
Majka naša go doela,
Naša sestra go češljala.

MORAVICE M'TNA I KRVAVA

- Moravice m'tna i krvava,
Ta zateraj mome i divojke,
Što ne zn'jet rano da stanujet,
Rano da se dvoraj izmetene.
Moravice m'tna i krvava,
Što si rano cveće povenala?!
- Prošla moma, bosa preko mene,
Odbirala trava detelina,
Da narani dva koni bratovi.
“Jatte, pitte, dva koni bratovi,
Če hodite dalek, nadaleko,
Nadaleko, preko Crno more,
Če zimate bratova mlanesta.
Če hodite dalek nadaleko,
Če gazite krvoj du kolena!

Klyshi i gjelbër i ujkut e kafshonte!
Djepi, Marë, copë e çikë,
Pelenat, Marë, në përrua të grisura,
Vetëm flokët, Marë, të pleksura
Në kaçë, Marë, qenë të varur!!
- Mor ujq jeshil,
Drejt të më tregoni,
Ku më ndodhet fëmija i njomë?!
Vetëm flokët t'ia shoh,
Me lotë ta laj,
Dhimbjet t'ia çvuaj.
- Oj Marë, nënë e re,
Pse të është nxirë syri,
Fytyra e verdhë dhe e kuqe,
Pse të është trupi i dridhur?!
Arushat ta kanë korrë arën,
Kaprojt duajt t'i kanë lidhë.
Fëmija yt në djep,
Fle poshtë hijes së blirit,
Lokja jonë e ka mëkuar,
Motra jonë e ka krehur.

MORAVË E TURBULLTË DHE E GJAKOSUR

- Moravë e turbulltë dhe e gjakosur,
Paj merri vashat dhe devojkat,
Që nuk dinë të çohen heret,
Heret të jenë të fshirë oborrët.
Moravë e turbulltë dhe e gjakosur,
Pse e ke vyshk heret lulen?!
- Ka kaluar vasha, zbathur përtej meje,
Ka zgjedhur barin - tërfil,
Të ngop dy kuaj të vëllait.
“Hani, pini, dy kuaj të vëllait,
Do të ecni, larg, shumë larg,
Shumë larg, përtej Detit të Zi,
Do të merrni nusen e vëllait.
Do të ecni, larg, shumë larg ,
Do të shkelni gjakra deri në gjunj!

PUŠKA PUKNA, JAGODO

Puška pukna, jagodo,
Pukna puška, jagodice,
Gore vo planina.
Mi utepa, jagodo, jagodice,
Bećir kapetana,
Brockogo junaka.
Duša dava, jagodo,
Duša dava, jagodice,
Vasijet ostava:
„Više glava mi, jagodo,
Više glava mi, jagodice,
Bajrak podubite!
Za bajrak mi, jagodo,
Konja da vrzete.
Konj da tropne,
Mene da uplaši.
Nad srce mi, jagodo,
Nad srce mi, jagodice,
Bašta napraite,
A vo bašta cveće nasadite.
Koj će projde, jagodo,
Koj će projde, jagodice,
Neka se nakiti,
Aber da onese:
„Gledanici, jagodo,
Gledanici, jagodice,
Pravo neka i kažet,
Neka ne me čeka,
Neka se omuži.
Apa materi, jagodice,
Neka ne kažujet”!

SE NAVALI ŠAR-PLANINA

Se navali Šar-planina,
Se navali Šar-planina.
Mi potfati,
Mi potfati tri ovčara.
Tri ovčara, tri čobana.

KRISI PUSHKA, LULESHTRYDHE

Krisi pushka, luleshtrydhe,
Krisi pushka, luleshtrydhzë,
Lart në bjeshkë.
Më vrau, luleshtrydhe, luleshtrydhzë,
Beqir kapetanin,
Trimin e Brodit.
Jep shpirt, luleshtrydhe,
Jepë shpirt, luleshtrydhzë,
Le amanet:
“Sipër kokës, luleshtrydhe,
Sipër kokës, luleshtrydhzë,
Më ngrini bajrakun!
Për bajraku, luleshtrydhe,
Të më lidhni kalin.
Kali të trokojë,
Mua të më tremb.
Mbi zemër, luleshtrydhe,
Mbi zemër, luleshtrydhzë,
Më bëni kopsht,
Kurse në kopsht lule mbillni.
Kush të kalojë, luleshtrydhe,
Kush të kalojë, luleshtrydhzë,
Le të stoliset,
Kumtin të çoj:
“Të dashurës, luleshtrydhe,
Të dashurës, luleshtrydhzë,
Drejt le t’i tregojnë,
Le të mos më pres,
Le të martohet.
Kurse nënës luleshtrydhzë,
Mos të tregojnë”!

U ANUA, MALI I SHARRIT

U anua mali i Sharrit,
U anua mali i Sharrit.
Më zuri nën vete,
Më zuri nën vete tri barinj dhensh.
Tri bari dhensh, tri çobanë.

Prvi ovčar,
Prvi ovar, hoj, se moli:
- Puštaj mene,
Puštaj mene, Šar-planino.
Imam žena,
Imam žena šo me žali.
- Žena žali,
žena žali, dur den pladno.
Drugi ovčar,
Drugi ovčar, hoj, se moli:
- Puštaj mene,
Puštaj mene, Šar-planino.
Imam sestra,
Imam sestra šo me žali.
- Sestra žali,
Sestra žali dur s' omuži.
Treći ovčar,
Treći ovčar, hoj, se moli:
- Puštaj mene,
Puštaj mene, Šar-planino.
Imam majka,
Imam majka, šo me žali.
- Majka žali, dur do veka.

MESEČINO, MORI, MILA POSESTRIMO

- Mesečino, mori, mila posestrimo,
Će te prašam, pravo da mi kažeš,
Da ne vide muje mlado Ture?
- Ture ti se, mori, preženilo,
Zova ti go, mori, preženila.
- Neka mu je, mori, airlija,
Će mu idem, mori, zuančica,
Zuančica, mori, kaarica.
Će mu nosim, mori, golem bakšiš,
Golem bakšiš, mori, jaloica,
Na rogoi dve svetne sitarke,
Namesnici svilena košulja,
A za zova srmene čorape,
Da gi nosi, da ne gi ćerdosa,
Šo mi Ture, mori, preženila.

Bariu i parë,
Bariu i parë, hej, lutet:
- Më lësho mua,
Më lësho mua, mal i Sharrit.
Kam grua,
Kam grua që i dhimbsem.
- Gruaja mban zi,
Gruja mban zi deri në mesditë.
Bariu i dytë,
Bariu i dytë, hej, lutet:
- Lëshomë mua,
Lëshomë mua, mal i Sharrit.
Kam motër,
Kam motër që i dhimbsem.
- Motra mban zi,
Motra mban zi deri sa të martohet.
Bariu i tretë,
Bariu i tretë, hej, lutet:
- Lëshomë mua,
Lëshomë mua, mal i Sharrit.
Kam loken,
Kam loken, që i dhimbsem.
- Nëna, mban zi deri në fund të jetës.

HËNË, MORI, MOTËRMË E DASHUR

- Hënë, mori, motërmë e dashur,
Do të pyes, drejt të më tregosh,
Mos e pe Turen tim të ri?
- Turja, moj, të është rimartuar,
Kunata, moj, e ka rimartuar.
- I qoftë, moj, hairli,
Do t' i shkoj, moj, e ftuar,
E ftuar, moj, hallkeqe.
Do t' i çoj, moj, bakshish të madh,
Bakshish të madh, moj, dele shterpë,
Në brirë, moj, dy shami të tejdukshme,
Ortakes këmishë të mëndafshhtë,
Kurse për kunatën çorape të sërmta,
I mbathtë e mos i trashigoftë,
Me që Turen, moj, ma rimartoi.

ŠTO MORAVA M'TNA TEČE

Što Morava m'tna teče,
Da l' hećimi koni pojle,
El careva vojska projde?!
Nit hećimi koni pojle
Nit careva vojska projde.
Se k'pale dve sesrtrice:
Anđelina i Magdalena,
Anđelina se udavila.
„Magdaleno, ti mua sestrice,
Ti ne kaži muji majki,
El som se udavila,
Bože som se omužila.
Zelen gušter, svekor mi je,
Gušterica – svekrvica,
Žabičića zovičića,
Kamenčića – deverčića.“

Ostale pjesme

UMREH, OTIDE, MAJČICE MILA, MLADA I ZELENA

Umreh, otide, majčice mila, mlada i zelena
Mlada i zelena, tenka i visoka.
Vasijet ostavam, majčice mila mua:
Da me zakopete vo Gorne grobišta,
Da mi ostate, majčice mila mua,
Do tri pendžerčika:
Prvoto da gleda, majčice mila
Vo Gornoto maalo,
Dejće će se beret,
Oro će igraje.
Tuje mi je, majčice mila mua,
Suljba Tajčinova,
Tanec ke mi go vrti.
Drugto da gleda, majčice mila mua,
Na česte putišta,
Drugari će de idet,

PËRSE MORAVA RRJEDH E TURBULLTË

Përse Morava rrjedh e turbulltë,
A mos mjekët u kanë dhënë kuajve të pijnë,
Apo ushtria e carit kaloi?!
As heqimët nuk u kanë dhënë ujë kuajve
As ushtria e carit kaloi.
Janë larë dy motërza:
Angjelina dhe Magdalena,
Angjelina është mbytur.
“Magdalenë, ti motërza ime,
Ti mos trego nënës sime,
Që jam mbytur,
Me gjoja jam martuar.
Zhapini i gjelbër, më është vjehër,
Zhapinesha – vjehrrëz,
Bretkosat e vogla, kunata të vogla,
Gurëzit – kunetër të vegjël.”

Të tjera

VDIQA, SHKOVA, LOKE E DASHUR, E RE DHE E GJELBËR

Vdiqa, shkova, loke e dashur, e re dhe e blertë
E re dhe gjelbërt. e hollë dhe e gjatë.
Amanet po le, nënloke ime e dashur:
T’ më varrosni në Varreza të Epërme,
Të lini, nëna ime e dashur,
Deri tre ditare të vogla:
E para të shikojë, nëna ime e dashur
Në mahallën e epërme,
Vashat ku mblidhen,
Valle ku hedhin.
Aty më është, nëna ime e dashur,
Sulbja e Tajçës,
Vallen tek ma rrotullon.
E dyta të shikojë, nëna ime e dashur,
Në rrugë të rrahura,
Shokët ku shkojnë,

Saituo bratče,
Na belogo konja.
Trecoto da gleda, majčice mila mua,
Bečari će šetaje i će proodaje
Tuje mi šeta Sait ludo dete.
Vasijet ostavam, majčice mila mua:
Ćilim mečkalija,
Čaršaf zefkalija
Da mi go dadete, majčice mila mua,
Vo Gornja džamija.
Tuje mi klanja, majčice mila mua
Saitov babajko.
Vasijet ostavam milem trojcam braćam:
Sveten altipatlak,
Ka će ge tekne, ka me nasituale,
Da go ispucaje.

UTRE PETOK, UTRE TURSKI SVETOK

Utre petok, utre turski svetok,
Svi će Turci vo džamija idet,
Svi će mene ključoj ostavaje,
Će otvoram porte ot dženeta,
Da ne najdem tuje mua majka.
Ka otvorih vrate ot dženeta,
Ne mi beše tuje mua mila majka!
Ka otvorih porte ot džehnema,
Koga najдох tuje mua majka!
- Što si bogu, majko, dosadila,
Što si ovde vo dnoh ot paklera?!
- Ništo ne som bogu dosadila,
Som odvojla devojka ot bečara.
Mu som rekla ima kose plave,
Kose plave, oči mačorave.
Za ovja som vo dnoh ot džehnema.

OGRIJALA MESEČINA

Ogrijala mesečina,
Vo Gorska, aman, nahija,

Vëllai i vogël i Sahitit,
Në kalë të bardhë.
E treta të shikojë, nëna ime e dashur,
Ku shetisin e kalojnë beqarët
Aty më shetit Saiti djal iri.
Amanet po le, nëna ime e dashur:
Qilimin jerecek arushe
Çarçafin zevkali
Të ma jepni, nëna ime e dashur,
Në Xhaminë e Epërme.
Aty më falet, nënloke ime e dashur
Babai i Sahitit.
Amanet u lë tre vëllezërve të dashur:
Revolverin e kuq,
Kur t' u kujtohet, kur m'brengosnin,
Ta zbarzin deri në fund.

NESËR E PREMETE, NESËR KREMTE E MUSLIMANËVE

Nësër e premtë, nesër kremte e muslimanëve,
Gjithë muslimanët do të shkojnë në xhami,
Të gjithë mua do të mi lënë çelsat,
Do të hap portat e parajsës,
Se mos gjej aty loken time.
Kur hapa portat e parajsës,
S' m' qe aty nëna ime e dashur!
Kur hapa portat e ferrit,
Kur e gjeta aty nënën time!
- Ç' shqetësim i ke sjellë Zotit nënë,
Që je këtu në fund të ferrit?!
- Asgjë Zotit s'i kam sjellë telash,
Kam ndarë vashën nga beqari.
I kam thënë ka flokë bjondë,
Flokë bjondë, sy të larëm.
Për këtë jam në fund të ferrit.

KA SHËNDRITUR HËNA

Ka shëndritur hëna,
Në të Gorës, aman, nahi,

Po više Borska nahija,
Vo krušeječka, aman, džamija.
Ne mi beše mesečina,
Beha mlade, aman, Borjani,
Tri bečara, tri drugara,
Borske, aman, delikanlije.
Pa senaha na Mazen kamen.
Kede sedet, aman, bečari.
Potražiha kmeta Idriza,
Da go nešto prašaje:
- A go davaš, a go prodavaš,
Tvuje jagne, aman, sugare?
Idriz im veli i kažuje:
Muje jagne, aman, sugare,
Ne go davam, ne go prodavam,
Ono mi je boguano.
Ono mi je na devet majke,
Devet majke, aman, dojeno,
Ono mi je vo Šar-planina,
Vo Šar-planina, aman, gojeno.
Ono mi je na mermer kamen,
Mermer kamen, aman, krmeno.
Ono mi je na studen kajnak
Studen, aman, kajnak pojeno
Jagnje mi je jagnje sugare,
Ono mi je, aman, veteno,
Omuženo tamo ke sakalo,
Vo staro selo, aman Kruševo.

BRALE, SE BRALE BEČARI

Brale, se brale bečari
Na taja trava zelena,
Pod selo, na rudina,
Pod taja vrba zelena.
Tegnale tenka pijanka,
Komu će pane Afiza?!
Afiza pana Destanu,
Destanu naj baš bečaru,
Sama mu doma otide.
Sama mu porte otvori,

Pak përmbi nahien e Borjes,
Në xhaminë, aman, të Krushevës.
Nuk më ishte hëna,
Ishin borjanë të rinj, aman,
Tre beqarë, tre shokë,
Delijoshë, aman, borjanë.
Paj u ulën në Gurin e Lëmuar.
Ku rijnë, aman, beqarët.
Kërkuan kmetin Idriz,
Që ta pyesin diçka:
- A e jep, a e shet,
Qingjin tënd, aman, sugar?
Idrizi u thotë e u tregon:
Qingjin tim, aman, sugar,
Nuk e jap, nuk e shes,
Atë e kam të vetëm.
Ai më është në nëntë nënash,
Nëntë nënash, aman, mëkuar,
Atë e kam në mal të Sharrit,
Në malin e Sharrit ushqyer.
Ajo më është në gur mermeri,
Gur mermeri, aman, ushqyer.
Ajo më është në burim të ftohtë
Burim të ftohtë, aman, shuar etjen
Qingjin , qingjin e kam sugar,
Ajo më është, aman, e premtuar,
Martuar atje ku ka dashur,
Në fshatin e vjetër, aman, Krushevë.

MBLEDHUR, JANË MBLEDHUR BEQARË

Mbledh, janë mbledhur beqarë
Mbi atë bar të gjelbër,
Posht fshatit, në lëndinë,
Poshtë atij shelgu të gjelbër.
Kanë tërhequr shortin e hollë,
Kujt do t'i bie Hafizja?!
Hafizja i ra Destanit,
Destanit beqarit më të mirë,
Vetë i shkoi në shtëpi.
Vetë ia hapi portat,

Mu pušti rude šilejna,
Se skači gore v'odaja,
Svekrvi ruka gi fati,
Emina zova zagrlji.
- Afizo tužna i žalosna,
Za kogo si izbegala,
Destan će ide na asker,
Koj će ti kroi ališta,
Koj će ti fati tupani?!
- Emino, mila zovice,
Ja ne vi tražim ališća,
Niti vi tražim tupani,
Ne li som zela Destana,
Destana naj baš bečara.
Emino mila zovice,
So dečko ruo će sedim,
Ja će go čekam Destana,
Dur da mi dojde od asker.

AJRIJA GA STAJLE POT FILDŽAN

Ajrija ga stajle pod fildžan,
Koj će go fildžan nadigra,
Negova će bide Ajrija.
Nazim go fildžan nadigra,
Nazimu mu pana Ajrija.
Nazim se uspaf pri reka,
Pri reka pri vodenica.
Idite vikajte Ajrija,
Ona mu go zn'je tabijet
Nazima da go razbudi.
Eno ga ide Ajrija
So sarajlija tepsija
I srebren ibrik vo ruke
I so bela krpa na ramo,
Nazimu da mu potura,
Da belo lice omije.
Ajrijo, aro te udrilo,
Šo si ot sebe učinila,
Si otvorila čerene!
Malo li ti bea Brojani

Ia lëshoi shelegët rudë,
U ngjitë lart në dhomë,
Vjehrrës ia kapi dorën,
Kunatën Emine e përqafoi.
- Hafize e përmalluar, e përveuajtur,
Për kë ke ikur,
Destani do të shkojë ushtar,
Kush do të t'i presë rrobat,
Kush do t'i zë lodrat?!
- Emine, kunatëzë e dashur,
Unë nuk ju kërkoj rroba,
As ju kërkoj lodra,
A s' kam marr Destanin,
Destanin beqarin më të mirë.
Emine, kunatëzë e dashur,
Me veshjen vajzërore do të rri,
Unë do ta pres Destanin,
Deri sa të më vijë prej ushtrie.

HAJRIEN E KANË VËNË POSHT FILXHANIT

Hajrien e kanë vënë posht filxhanit,
Kush do ta fitojë filxhanin,
E tij do të jetë Hajria.
Nazimi e fitoi filxhanin,
Nazimit i ra Hajria.
Nazimi ka rënë në gjum afër lumit,
Afër lumit pranë mullirit.
Shkoni thirrni Hajrien,
Ajo ia di tabijatin
Nazimin ta zgjojë.
Ja po vjen Hajria
Me tepsi saraji
Dhe ibrik të argjendët në duar
Dhe me peshqir të bardhë në sup,
Nazimit t'i hedhë pak,
Të lajë fytyrën të bardhë.
Hajrie e keqja të raftë,
Prej vetes, ç' ke bërë,
Ke hapur shtëpi publike!
A i kishe pak brodasit

I ćiradžije Žurjani?!
Nedžipica sarma varila,
Ajrija ne gi ga jade,
Golemo gi gajle panalo,
Zejnelj ga čeka pri reka,
Pri reka, pri vodenica,
So beli kožuf na ramo.

KONJA RANI SIROMA ALIJA SVE NA VERESIJE

Konja rani, siroma Alija, sve na verseije,
Mi go rani, siroma Alija, so bela pčenica,
Siroma Alija, bela simidžiska.
Mi go poji, siroma Alija, so ljuta raćija,
Siroma Alija, so vino crveno.
- Ka si ga vatiu, siroma Alija, vaće ne biduje,
Sve što najde, siroma Alija, sve ni isprodava,
Dur prodade, siroma Alija, kapa babajkua
I šamija, siroma Alija, materina.
Kniga dojde dalek ot daleko,
Ot grada Velesa,
Vezir ima golema oblaga:
Koj šo ima konja hubavogo,
Vamo neka dojde da se oblagaje,
Na oblaga, na oblaga, zlato nebrojeno,
Na druga oblaga, srebrena sinija
Na sinija zmija okuana so srebrene sindžiri,
Na treća oblaga, Altana divojka,
Ćerka vezirua – stradna boguana,

Dhe qiraxhinjtë e Zhurrit?!
Nexhipovica ka zier sarmë,
Hajria nuk ia ha,
I ka ra gajle e madhe,
Zejneli e prët pranë lumit,
Pranë lumit, afër mullirit,
Me gëzof të bardhë mbi supe.

USHQEN KALIN, ALIU I VARFËR, GJITHNJË VERESI

Ushqen kalin, Aliu i varfër, gjithnjë veresi,
Ma ushqen, Aliu i varfër me grurë të bardhë,
Alia i varfër, të barrdhë simitxhinjësh.
Ia shuan etjen, Aliu i varfër, me raki të fortë,
Aliu i varfër, me verë të kuqe.
- Sikur e ke zënë, Alui i varfër, kështu nuk bën,
Gjithë ç' gjete, Ali i varfër, na e shite,
Deri sa shite, Aliu i varfër kapelen e babait
Dhe shaminë, Aliu i vrafër, të nënës.
Erdhi letër larg që larg,
Nga qyteti i Velesit,
Verziri ka bast të madh:
Secili që ka kalin e mirë,
Këtej të le vijë të venë bast,
Në bast, në bast, flori i panumruar,
Në bastin e dytë sini argjendi
Në sini gjarpër i farkëtuar me zinxhirë argjendi,
Në bastin e tretë vasha Alltanë,
E bija e vezirit – e dëshirit e vetme.

Përmbajtja / Sadržaj:

Parathënia / Predgovor	5/47
Rinjohja / Prepoznavanje	80/81
Murimi / Zaziđivanje	90/91
Fjala e dhënë / Data riječ	92/93
Vëllavrasja / Bratoubistvo	100/101
Motivi i Odisesë /Motiv Odiseja	100/101
Rrëmbimi i vajzave / Otimanje djevojke	102/103
Mërgimi ekonomik dhe ushtarak	108/109
Ekonomska i vojnička migracija	
Sjellja e njerëzve të pushtetshëm	128/129
Ponašanje nasilnika i moćnika	
Dashuria midis të rinjëve / Ljubav među mladima	140/141
Marrdhëniet familjare / Porodični odnosi	166/167
Marrdhëniet shoqërore / Društveni odnosi	184/185
Marrdhëniet e njeriut me natyrën	194/195
Odnosi prema prirodi	
Të tjera / Ostale pjesme	204/205

Katalogimi në botim – **(CIP)**
Biblioteka Kombëtare dhe Universitare e Kosovës

(CIP) – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i Univerzitetska biblioteka Kosova

